

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 8/2024

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ТЪЛКУВАТЕЛНИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ И ТЪЛКУВАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ	3
Тълкувателно решение № 3/2022 от 1.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 3/2022 г., ОСГТК, докладчик съдията Анна Ненова.....	3
II. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ	11
Решение № 434 от 5.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 490/2024 г., III н. о., докладчик съдията Даниела Атанасова.....	11
Решение № 436 от 5.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 508/2024 г., II н. о., докладчик съдията Весислава Иванова	13
Решение № 440 от 12.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 97/2024 г., II н. о., докладчик председателят Галина Тонева.....	19
Решение № 442 от 26.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 90/2024 г., II н. о., докладчик председателят Лада Паунова	26
III. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ	29
Решение № 516 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 257/2023 г., I г. о., докладчик съдията Милена Даскалова	29
Решение № 517 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1281/2023 г., I г. о., докладчик съдията Милена Даскалова.....	32
Решение № 518 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 4391/2022 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева	36
Решение № 523 от 7.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 103/2023 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева	39
Решение № 524 от 8.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 4305/2022 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева	46
Решение № 527 от 14.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 880/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Хрипсима Мъгърдичян.....	51
Решение № 534 от 21.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1401/2023 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова.....	57
Решение № 537 от 21.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 381/2023 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова.....	63
Решение № 50082 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1664/2022 г., I г. о., докладчик съдията Милена Даскалова.....	70
IV. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ.....	75
Решение № 108 от 15.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 384/2023 г., I т. о., докладчик съдията Росица Божилова	75
Решение № 133 от 5.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 1436/2023 г., II т. о., докладчик съдията Петя Хорозова.....	80
Решение № 135 от 6.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 351/2023 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева	87
Решение № 142 от 28.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 977/2023 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева	92
Решение № 50013 от 5.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 1646/2022 г., II т. о., докладчик съдията Петя Хорозова	95

I. ТЪЛКУВАТЕЛНИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ И ТЪЛКУВАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ

1. Тълкувателно решение № 3/2022 от 1.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 3/2022 г., ОСГТК, докладчик съдията Анна Ненова

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане от 15.12.2022 г. на председателя на Върховния касационен съд на основание чл. 128, ал. 1 ЗСВ въз основа на искане на председателя на Висшия адвокатски съвет за постановяване на тълкувателно решение от Общото събрание на Гражданската колегия и Търговската колегия на Върховния касационен съд по следните правни въпроси:

1. В случаите, в които държавата, в която е извършено нарушението на авторско право, е различна от държавата по пребиваване на автора, кой е водещият пазар за ценообразуване при определяне размера на претърпените имуществени вреди под форма на пропуснато лицензионно възнаграждение, които подлежат на обезщетение по силата на чл. 95 ЗАПСП?

2. Дължимото по силата на чл. 95, ал. 2 ЗАПСП обезщетение за вреди включва ли право на обезщетение за направени извънсъдебни разноски за адвокат с оглед постигане на споразумение при нарушение на авторско право?

3. При определяне на справедливото обезщетение за нарушение на авторско право следва ли да се доказват претърпените неимуществени вреди вследствие на това нарушение или обезщетение на автора за неимуществени вреди се дължи винаги при доказано нарушение на авторско право?

1. По въпроса кой е пазарът за ценообразуване при определяне размера на претърпените имуществени вреди под форма на пропуснато лицензионно възнаграждение в случаите, в които държавата, в която е извършено нарушението на авторско право, е различна от тази по пребиваване на автора, има формирана противоречива практика на съдилищата в страната.

Според едното становище размерът на пропуснатите ползи следва да бъде съобразен с цените по обичайното местопребиваване на увреденото лице. Релевантни са цените на пазара на увреденото лице – автор.

Според второто становище размерът на дължимото обезщетение за тези пропуснати ползи е с оглед пазарната цена, която ищецът, носител на авторско право, би получил за лицензионно използване в държавата по местоизвършване на нарушението.

ОСГТК на ВКС намира следното:

В националното законодателство правата на автора са установени в Закона за авторското право и сродните му права (ЗАПСП). Законът е основан на разбирането за субективното авторско право като абсолютно, сложно, от смесен вид – лично и имуществено. В обхвата на единното авторско право са включени, най-общо, неимуществените права (правомощия) по чл. 15 ЗАПСП и имуществени права (правомощия) по чл. 18 ЗАПСП във връзка с чл. 19 и чл. 35 ЗАПСП. Правото на автора да използва произведението и да разреши използването от други лица срещу справедливо и съразмерно възнаграждение, освен в случаите, за които ЗАПСП разпорежда друго, е негово изключително имуществено право. На автора се дължи възнаграждение, независимо по какъв начин се използва произведението и под каква форма.

ЗАПСП установява общи правила относно договора за използване на произведение (авторски договор). С този договор, когато е сключен индивидуално, авторът отстъпва на ползвател изключителното или неизключителното право да използва произведението при определени условия и срещу справедливо и съразмерно възнаграждение (чл. 36, ал. 1 ЗАПСП във връзка с § 5, ал. 1 ДР на ЗАПСП). Относно възнаграждението на автора е

възприет принципът на свобода на договаряне (чл. 38, ал. 1 ЗАПСП). Ако е парично, то може да бъде определяно в процентно отношение спрямо крайния брутен финансов резултат от използването, като еднократна предварително платима сума, като част от нетните приходи (печалбата), комбинирано или по друг начин. При уговорено възнаграждение, явно несъразмерно на приходите (печалбата), получени от използването, включително от продажбата на рекламни стоки, когато е приложимо, авторът може да иска увеличение или допълнително възнаграждение, а ако не се постигне съгласие между страните, спорът се решава в процедура по медиация или по исков ред (чл. 38, ал. 2 ЗАПСП). Разпоредбата на чл. 38, ал. 3 ЗАПСП определя кога възнаграждението е несъразмерно ниско на база последващо получените приходи при съобразяване на конкретния принос на автора, пазарните практики и особеностите на съответния сектор, а тази на чл. 38, ал. 5 ЗАПСП установява задължение да се съобразява действащо споразумение за браншово колективно договаряне, предвиждащо съпоставим механизъм за определяне на възнаграждението. Разпоредбите на чл. 38, ал. 2, ал. 3 и ал. 5 ЗАПСП са част от предвидените в закона защитни норми в хипотеза на т. нар. договорна непредвидимост, целящи закрила на интересите на автора.

В практиката е прието договорът за неизключително отстъпване на права да се нарича лицензионен, а уговореното парично възнаграждение по него – лицензионно. Разрешава се извършването само на определено действие, което, ако не е сключен договор, би представлявало нарушение на авторското право.

При нарушение на абсолютното субективно авторско право възникват нови относителни права на защита срещу нарушителя, включително иск за обезщетение (чл. 95 ЗАПСП). Гражданскоправната защита при нарушение на авторско право, от което за автора са настъпили вреди, е особено проявление на правилата относно непозволеното увреждане по ЗЗД. Заради характера на авторското право (единно, сложно, от смесен вид) размерът на обезщетението се претендира и определя общо. По аргумент от чл. 95, ал. 3 и ал. 4 ЗАПСП в общо определения си размер обезщетението трябва е справедливо (да съобразява всички обстоятелства и поправя всички последици от нарушението), както и да въздейства възпиращо и предупредително на нарушителя и на останалите членове на обществото. Последното изискване относно размера на обезщетението за нарушение на авторско право го характеризира като екстракомпенсаторно – присъждано над компенсаторно обезщетенията вреди.

Предвид диспозитивното начало в гражданския процес (чл. 6, ал. 2 ГПК) не може да бъде отречена възможността да бъде търсено обезщетение и за нарушени отделни права (правомощия) в рамките на единното авторско право, съответно за отделен вид настъпили вреди, от които за пропуснато лицензионно възнаграждение. В този случай се отчита изключителното имуществено право на автора да разреши използването на произведението от други лица срещу възнаграждение със сключване на договор. Правото на всеки автор по чл. 18, ал. 1 и чл. 19 ЗАПСП да получи възнаграждение за използване на произведението определя вредата от неразрешеното ползване като сигурна (Тълкувателно решение 3/2021 от 13.01.2023 г. по тълк. дело № 3/2021 г. на ОСГТК на ВКС). И тук се съобразява особената цел на обезщетението, както и изискването да съответства на всички обстоятелства, свързани с нарушението, включително конкретното използване.

Поради това, когато автор, гражданин на страната или лице с обичайно местопребиваване в нея, предяви иск по чл. 95 ЗАПСП за обезщетение с твърдение, че в нарушение на авторското му право произведението е използвано в страната без негово разрешение и е дължимо заплащането на обезщетение за неполучено лицензионно възнаграждение, обезщетението следва да е в размер на авторското (лицензионно) възнаграждение, за което ищецът би разрешил използването от ответника, а ако ищецът не би дал такова разрешение, съответно не би сключил договор с ответника – възнаграждението, за което ищецът би разрешил използването на друг ползвател в

страната.

Възможно е конкретният размер на възнаграждението, при което авторът би разрешил използването, да не се установява по делото или да бъде установено, че авторът не би разрешил използването, независимо дали на ответника или на друго лице. В тези случаи вредите под формата на пропуснато лицензионно възнаграждение не могат да бъдат установени с точност. За да се определи сума на обезщетението, отразяваща възможно най-добре претърпените такива вреди, следва да се вземе предвид действителната пазарна цена (стойностният еквивалент) на правото на използване на произведението, основана на специфичните му характеристики (конкретния обект на авторското право и неговите качества), личността на автора, разходите за създаване на произведението, начина, времето и мястото на използване, получените брутни и нетни приходи и всички други относими към използването обстоятелства. Съобразяват се и обичайните начини за определяне на възнаграждение за конкретното използване.

Ако авторът не би разрешил използването (на ответника или изобщо), обезщетението следва да бъде допълнително завишено, съответно на изискването да се съобразяват всички обстоятелства относно нарушението, за да въздейства обезщетението възпиращо и предупредително. В тази връзка обосноваващи завишаване размера на обезщетението, извън конкретните обезщетени вреди, могат да бъдат също формата на вина при нарушението (умисъл или груба небрежност), повторност, безкритично отношение на нарушителя към извършеното, продължаване на използването въпреки възраженията на автора и др.

При всяко положение, във всички посочени хипотези и като негова база, на автора не може бъде присъдено по-малко от действителната пазарна цена на правото на използване, тъй като присъжданото обезщетение не би било справедливо.

Авторът би могъл да претендира обезщетение и за всички други действително претърпени имуществени и неимуществени вреди, за да бъде поставен в положението, което би имал, ако нарушението не беше извършено, като отново се съобразява особената функция на обезщетението. По аргумент от чл. 38, ал. 2, ал. 3 и ал. 5 ЗАПСП неполученото авторско (лицензионно) възнаграждение, за което авторът би разрешил използването, не е единствената възможна имуществена вреда. На автора се дължи обезщетение на база действителната печалба на ответника, извлечена от нарушението, която понякога е много по-голяма. Ако не са били осъществени продажби поради нарушението, ответникът дължи обезщетение за пропуснатата печалба и др.

Даденото по-горе тълкуване съответства на минималните стандарти относно защитата на авторското право, установени с международни договори, както и хармонизационните правила на правото на Европейския съюз.

Националната материалноправна уредба на авторското право е в съответствие с многостранните международни договори в областта на авторското право – Бернска конвенция за закрила на литературните и художествените произведения (в редакцията Парижки акт от 24.07.1971 г.), Универсалната конвенция за авторско право на ЮНЕСКО, сключеното в рамките на Световната търговска организация Споразумение за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост (TRIPs) и Договора на Световната организация за интелектуална собственост за авторското право, всички ратифицирани, обнародвани и влезли в сила, част от вътрешното право на страната съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията на РБ. Подробната уредба на авторското право в международните договори е следствие на особеностите на обектите на авторското право – с нематериален характер, без териториално ограничение, притежаващи качеството възпроизводимост, което налага закрила на авторското право и извън територията на отделната държава.

В рамките на Европейския съюз гражданскоправната защита на авторското право се осигурява от националното право на държавите членки на принципа на териториалността,

като е налице сближаване на отделните законодателни системи, за да се гарантира висока, равностойна и еднаква степен на закрила във вътрешния пазар. В тази връзка са установени правила относно защитата на авторското право, от които и тези на Директива 2004/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно упражняването на права върху интелектуалната собственост, целящи да осигурят ефективна защита на интелектуалната собственост и минимален стандарт. За мерките, процедурите и средствата за защита общо е предвидено да бъдат ефективни, пропорционални и разубеждаващи и да се прилагат по начин, чрез който се избягва създаването на препятствия пред законната търговия и са предпазни механизми за злоупотреба с тях (член 3, параграф 2 от Директива 2004/48).

По-конкретно, съгласно член 13, параграф 1, буква а) и буква б) от Директива 2004/48, обезщетението трябва да е съобразно действителните вреди, понесени от притежателя на правата в резултат на нарушението. Когато съдебните органи определят обезщетението, те вземат предвид всички приложими аспекти като например отрицателните икономически последици, включително пропуснатата печалба, които увредената страна е понесла, цялата несправедливо получена печалба от нарушителя, а когато е уместно, елементи, които са различни от стопанските фактори, като например морална щета, причинена на притежателя на правото поради нарушението. Като алтернатива на посоченото те могат, когато е уместно, да определят обезщетението като еднократна сума въз основа на следните елементи: най-малко размера на лицензионните и авторските възнаграждения и хонорари, които биха били дължими, в случай че нарушителят е поискал официално разрешение да използва въпросното право като интелектуална собственост.

В практиката на Съда на Европейския съюз при тълкуване на Директива 2004/48 се приема, че обезщетението по член 13, параграф 1, буква б), което е въз основа на хипотетично лицензионно възнаграждение, се прилага в подходящи случаи, а Директива 2004/48 трябва да се тълкува като установяваща принципа, че изчисляването на размера на обезщетението, което трябва да бъде изплатено на притежателя на правото на интелектуална собственост, трябва да се стреми да гарантира, че последният е напълно обезщетен за действително понесените от него щети, включително морални (решение от 17.03.2016 г. на Съда, *Christian Liffers (C-99/15)*, ECLI:EU:C:2016:173). Съгласно решение от 25.01.2017 г., *Stowarzyszenie „Olawska Telewizja Kablowa“ (C-367/15)*, ECLI:EU:C:2017:36, т. 23, Директива 2004/48 установява минимални изисквания във връзка със спазването на правата върху интелектуална собственост и не следва да възпрепятства държавите членки да предвидят по-строги мерки.

Международните договори закрепват принципите на националния режим (задължение на участващите държави за предоставяне на национален режим включително на гражданите на другите участващи държави и лицата с постоянно местопребиваване в тези държави) и на материалната взаимност. С оглед на това са установените националните общи стълкновителни норми, указващи приложимото право към частноправните отношения с международен елемент по повод авторско право (чл. 110 КМЧП). Водещо е правилото *lex loci protectionis* (принципът на закрилящата държава). Независимо от гражданството или обичайното местопребиваване на автора относно защитата на субективното авторско право е приложим националният закон. Всяко използване на обект на авторското право се урежда от правото на държавата, в която се търси неговата закрила, в т. ч. когато използването представлява нарушение. По иск на автор с гражданство, различно от българското, или обичайното местопребиваване извън територията на страната, при твърдение, че в нарушение на авторското му право произведението е използвано без разрешение на територията на страната, за дължимото обезщетение е приложимо българското право. Относно тези стълкновителни норми (нарушаването на права върху обекти на интелектуална собственост) в правото на

Европейския съюз е налице хармонизация (чл. 8, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 864/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 година относно приложимото право към извъндоговорни задължения („Рим II“).

При даденото тълкуване относно обезщетението по чл. 95 ЗАПСП за пропуснато авторско (лицензионно) възнаграждение на автор, гражданин на страната или лице с обичайно местопребиваване в нея, в случай на частноправни отношения с международен елемент, когато е приложимо българското материално право като право на държавата, в която се търси закрила, аналогично обстоятелството, че използването е на територията на страната (лицензионна територия), е относимо, когато то би било от значение при даването от автора разрешение за използването на ответника или на друг ползвател в страната. По аргумент от чл. 36, ал. 6 ЗАПСП само съобразяването на икономическата среда и стандарт на територията на отделната държава от автора при сключването на лицензионен договор обосновава размер на обезщетението за пропуснато лицензионно възнаграждение, съответен на този пазар. Съществува възможност авторът да не разграничава отделните лицензионни територии и свързаните с тях различни пазарни условия.

Ако конкретният размер на авторското (лицензионно) възнаграждение, при което авторът би разрешил използването, не се установява по делото или авторът не би разрешил използване, независимо дали на ползвател в страната или изобщо, обезщетението е на база размера на действителната пазарна цена (стойностния еквивалент) на правото на използване на произведението на територията на страната. Това е, защото на тази територия е осъществено използването, а обезщетението трябва да отрази възможно най-добре претърпените вреди от пропуснатото лицензионно възнаграждение.

И в тези случаи се преценяват всички останали обстоятелства във връзка с нарушението. В пълния си определен размер обезщетението трябва да въздейства възпиращо и предупредително, както и присъжданото обезщетение като база не може да бъде по-ниско от действителната пазарна цена на правото на използване в страната, за да е справедливо. Авторът не е ограничен и може да претендира обезщетение и за всички други действително претърпени имуществени и неимуществени вреди, резултат на нарушението.

С оглед изложеното при определяне на обезщетение по чл. 95 ЗАПСП за пропуснато лицензионно възнаграждение в случаи с международен елемент е съобразим пазарът в страната като пазар на държавата, в която е извършено нарушението на авторското право, но този пазар не е водещо обстоятелство. Той е относим, когато е взет предвид от автора при даването разрешение за използване или при остойностяването на правото на използване, при съобразяване и на всички останали обстоятелства, свързани с използването на конкретното произведение (начина, времето и мястото на използване, получените приходи и др.) и с нарушението (обстоятелства, при които е предприето, форма на вина, отношение на нарушителя към извършеното, дали използването продължава въпреки възраженията на автора и др.).

Поради това отговорът, който дава ОСГТК на ВКС на поставения по тълкувателното дело първи въпрос е, че в случаите, в които държавата, в която е извършено нарушение на авторско право, е различна от държавата по пребиваване на автора, при определяне на размера на претърпените имуществени вреди под формата на пропуснато лицензионно възнаграждение, подлежащи на компенсиране съгласно чл. 95 ЗАПСП, се съобразява пазарът на държавата по местоизвършване на нарушението, както и всички обстоятелства, свързани с използването и с нарушението.

2. По въпроса дали дължимото по силата на чл. 95 ЗАПСП обезщетение за вреди включва и такова за направени извънсъдебни разноски за адвокат с оглед постигане

на споразумение има формирана противоречива практика на съдилищата.

Според едното становище обезщетението за вреди от нарушени авторски права не включва направените извънсъдебни разноски за адвокат за постигане на споразумение, тъй като липсва причинно-следствена връзка между нарушението и такъв разход. Дали ще бъдат направени усилия в посока извънсъдебно уреждане на спора е изцяло в субективната сфера на автора и това не е предпоставка за ангажиране отговорността на нарушителя по съдебен ред.

Според второто становище дължимото обезщетение за вреди от нарушени авторски права включва направените извънсъдебни разноски за адвокат за постигане на споразумение.

ОСГТК на ВКС намира за правилно второто становище.

Съдебно производство, образувано въз основа на: положителен установителен иск за признаване на авторско право върху произведение или на отделно правомощие от състава на това право; отрицателен установителен иск, когато правният интерес от иска се извежда от твърдение за съществуващо в полза на ищеца авторско право; иск за обезщетение по чл. 95 ЗАПСП или от тези по чл. 95б ЗАПСП, приключило със съдебно решение в полза на автора, може да бъде предшествано от негови действия за доброволно уреждане на спора с нарушителя. Такива са например изпращане на предупреждение с цел да се гарантира спазването на авторското право, искане за поправка на последиците от нарушение на това право, покана за провеждане на преговори, медиация, спогодба или други алтернативи на съдебния процес, както и фактически действия по тяхното осъществяване. Възможно е при тези действия да е ползвано съдействието на адвокат, като е уговорено и заплатено възнаграждение. В такива случаи действията за доброволно уреждане на спора, когато са били действително необходими за неговото извънсъдебно решаване, и направените в тази връзка разноски за адвокат са породени от нарушението на авторското право. Ако такова нарушение не е било извършено, действията не биха били предприети и разходите за адвокат, в рамките на конституционно гарантираната и законово регламентирана дейност на адвокатурата за правно съдействие и защита на права – направени. Тази съществуваща причинна връзка на обусловеност е обективно основание за отговорност на нарушителя и за тези разходи, като пряка и непосредствена последица от нарушението на авторското право, е дължимо обезщетение (чл. 95, ал. 2 ЗАПСП).

Причинната връзка е обективно основание за отговорността, но и критерий за нейния обем. В случай че уговореното и заплатено адвокатско възнаграждение надвишава съществено разумния и обичаен размер на дължимото възнаграждение, над този си размер то остава в тежест на автора, неположил дължимата грижа при заплащането му (Тълкувателно решение 1/2017 от 11.12.2018 г. по тълк. дело № 1/2017 г. на ОСГК на ВКС). Приложимо е общото правило на чл. 51, ал. 2 ЗЗД относно съпричиняването.

Обезщетението за направени извънсъдебни разноски за адвокат трябва да съответства на изхода на делото по спора с нарушителя, но и да е в размер, който не демотивира автора да търси защита на своите права при нарушение. Обезщетението подлежи на съответно намаляване при отхвърляне на част от исковете като неоснователни. Изцяло дължими са обаче разноските във връзка с иск за обезщетение по чл. 95 ЗАПСП, дори той да е частично отхвърлен, щом адвокатското възнаграждение е в разумен и обичаен размер. В този случай е от значение установеният факт на нарушение на авторското право, независимо че търсеното обезщетение не е присъдено изцяло.

Даденото тълкуване на разпоредбата на чл. 95 ЗАПСП относно направените извънсъдебни разноски за адвокат за доброволно уреждане на спора за нарушено авторско право съответства на правото на Европейския съюз. Съгласно член 14 от Директива 2004/48 държавите членки гарантират, че понесените от печелившата страна разумни и пропорционални съдебни разноски и други разходи са за сметка на губещата страна, освен

ако това не се позволява от съображения за справедливост. В практиката на Съда на Европейския съюз при прилагане на разпоредбата на член 14 от Директива 2004/48 е прието, че тя трябва да се тълкува в смисъл, че разходите, направени от носителя на права върху интелектуална собственост по отношение на неговото представителство от адвокат, с оглед гарантиране на зачитането на тези права чрез извънсъдебни средства, попадат в понятието „други разходи“. Извършителят на нарушението на правата върху интелектуалната собственост по принцип трябва да понесе пълните финансови последици от своето поведение (решение от 28.04.2022 г. на Съда, Koch Media GmbH (C-559/20), ECLI:EU:C:2022:317). Също съгласно практиката на СЕС разноските са разумни, когато не са ненужно скъпи и прекомерни (поради необичайно висок хонорар или предоставяне на услуги, които не са необходими), а пропорционални – когато са значителна и подходяща част от разноските, следващи се на спечелилата страна (решение от 28.07.2016 г., United Video Properties (C-57/15), ECLI:EU:C:2016:611, т. 25, т. 29, т. 30, и решение от 28.04.2022 г., Nova Text GmbH (C-531/20), ECLI:EU:C:2022:316, т. 45 – т. 48).

С оглед на изложеното ОСГТК на ВКС дава следния отговор на поставения втори въпрос:

Дължимото по силата на чл. 95, ал. 2 ЗАПСП обезщетение за вреди при нарушение на авторско право включва и обезщетение за направените разумни и пропорционални извънсъдебни разноски за адвокат с оглед постигане на споразумение.

3. По въпроса дали при определянето на обезщетение за нарушение на авторско право претърпените неимуществени вреди следва да се доказват или обезщетение на автора за такива вреди се дължи винаги, щом е доказано нарушението на авторското право, практиката на съдилищата в страната също е противоречива.

Според едното становище неимуществените вреди подлежат на доказване, като всяка една вреда и настъпването им не може да се основава на предположения.

Според второто становище нарушението на авторското право на физическо лице – автор винаги причинява негативни психически изживявания.

По поставения въпрос ОСГТК на ВКС намира следното:

Като отчита спецификата на обектите под закрила, ЗАПСП установява широк кръг неимуществени права (правомоция) на автора. Имуществените права гарантират приходи на автора от търговския обмен на неговото творчество, но еднакво значими са и неимуществените права, израз на схващането, че поради особена връзка между автора и произведението моралното удовлетворение може да има превес над материалното.

Нарушението на неимуществените права на автора би могло да доведе до неблагоприятни последици – вреди. По аргумент от разпоредбата на чл. 95, ал. 4 ЗАПСП, но и на чл. 52 ЗЗД, наличието на неимуществени вреди и размерът на дължимото за тях обезщетение се определя от съда по справедливост, при съобразяване и оценяване на всички обстоятелства, като то трябва да въздейства възпиращо и предупредително. В тежест на ищеца по иск по чл. 95 ЗАПСП за обезщетение за неимуществени вреди е установяването на обстоятелствата, обосноваващи дължимостта на обезщетението и неговия размер. Претендираните вреди следва да бъдат доказани (чл. 154, ал. 1 ГПК).

При преценка на доказателствата, с оглед естеството на авторското право и специфичната връзка автор – произведение обаче, съдът може да приеме за доказани вреди, които като обща закономерност, установена в процеса на познанието и натрупаната общочовешка практика, са логична и естествена последица от нарушение на авторското право, щом настъпването на такива вреди не се опровергава от останалите обстоятелства и доказателства по делото. Не се касае за установено от закон предположение, при което доказателствената тежест да бъде разместена (чл. 154, ал. 2 ГПК), а за вреди, за които съществува достатъчна степен на сигурност. Нарушаването на правото на авторство и

свързаното с него право на авторско име по чл. 15, ал. 1, т. 2 и т. 4 ЗАПСП, по същество отричане на творческите умения и усилия на автора, неминуемо водят до огорчение и демотивация. Нарушаването на правото на разгласяване на произведението по чл. 15, ал. 1, т. 1 и т. 3 ЗАПСП накърнява обществената оценка и признание на автора. Нарушаването на правото на неизменяемост на произведението по чл. 15, ал. 1, т. 5 и т. 6 ЗАПСП, приемано като нормативна защита на публичната идентификация на автора чрез неговата творба, засяга неговото достойнство и репутация, а правото на достъп до оригинала на произведението (чл. 15, ал. 1, т. 7 ЗАПСП), когато е нарушено, създава у автора притеснение и възмущение, което е и при невъзможност да бъде спряно използването на произведението при промяна на убеждението (чл. 15, ал. 1, т. 8 ЗАПСП).

Даденото тълкуване относно степента, в която доказване на вредите в такива случаи е необходимо, осигурява по-висока закрила на неимуществените интереси на автора, съответстващо на стандартите на защита на авторското право, установени с международните договори и хармонизационните правила на правото на Европейския съюз. Същевременно възприемането на фактическа презумпция относно неимуществените вреди като присъща последица от нарушение на авторското право съответства и на принципа на обективната истина (чл. 10 ГПК). Не би съответствал на този принцип отказ за присъждане на каквото и да е обезщетение за неимуществени вреди само защото от ищеца – автор не са посочени и представени конкретни доказателства за отклонение от неговото нормално физическо и емоционално състояние, породено от нарушение на правата му на автор, щом това не се опровергава от други обстоятелства и доказателства по делото, а нарушението на авторското право е доказано.

За други твърдени като настъпили неимуществени вреди по иска за обезщетение по чл. 95 ЗАПСП трябва да бъде създадено сигурно убеждение за настъпването им, както и въз основа на установените в процеса на доказване обстоятелства се определи конкретният размер на присъжданото обезщетение.

С оглед на изложеното ОСГТК на ВКС дава следния отговор на поставения трети въпрос:

При определяне на справедливото обезщетение за нарушение на авторско право следва да се доказват претърпените неимуществени вреди вследствие на това нарушение. Съдът може да приеме за доказани вреди, които са логична и естествена последица от нарушение на авторското право.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия и Търговската колегия на Върховния касационен съд

РЕШИ:

1. В случаите, в които държавата, в която е извършено нарушение на авторско право, е различна от държавата по пребиваване на автора, при определяне на размера на претърпените имуществени вреди под формата на пропуснато лицензионно възнаграждение, подлежащи на обезщетяване съгласно чл. 95 ЗАПСП, се съобразява пазарът на държавата по местоизвършване на нарушението, както и всички обстоятелства, свързани с използването и с нарушението.

2. Дължимото по силата на чл. 95, ал. 2 ЗАПСП обезщетение за вреди при нарушение на авторско право включва и обезщетение за направените разумни и пропорционални извънсъдебни разноски за адвокат с оглед постигане на споразумение.

3. При определяне на справедливото обезщетение за нарушение на авторско право следва да се доказват претърпените неимуществени вреди вследствие на това нарушение. Съдът може да приеме за доказани вреди, които са логична и естествена последица от

нарушение на авторското право.

II. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ

2. В процедурата по глава двадесет и девета от НПК и по-точно в разпоредбата на чл. 383, ал. 2 от НПК е предвидено, че произнасянето по приложението на чл. 53 от НК се извършва по реда на чл. 306, ал. 1, т. 1 от НПК, а не със споразумението, както е било сторено в разглеждания случай. Кръгът от въпроси, които следва да бъдат разгледани при споразумението, са изчерпателно посочени в разпоредбата на чл. 381, ал. 5 и ал. 8 от НПК и е недопустимо произволното им разширяване. Одобрявайки споразумение, с което в съдържанието му е инкорпорирано приложението на чл. 53 от НК, съдът е допуснал съществено процесуално нарушение. Освен че недопустимо е разширил правомощията си, това нарушение има за последица и ограничаване възможността на страните да предизвикат инстанционен контрол.

чл. 53 НК

чл. 381, ал. 5 и ал. 8 НПК

Решение № 434 от 5.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 490/2024 г., III н. о., докладчик съдията Даниела Атанасова

Производството е по реда на чл. 420 ал. 2, вр. чл. 422 ал. 1, т. 5 от НПК и е образувано по искане на осъдения Е. Д. за възобновяване на нохд № 880/2023 г. по описа на Окръжен съд – Стара Загора.

В искането се твърди, че при одобряване на споразумението съдът е допуснал нарушение на материалния закон - касационно основание по чл.348, ал.1, т.1 от НПК, както и съществено процесуално нарушение- касационно основание по чл.348, ал.1, т.2 от НПК, като и двете основания се релевират във връзка с отнемането по силата на одобреното споразумение на основание чл.53, ал.1, б.“А“ от НК на мобилен телефон /марка/ , за който се твърди, че не принадлежи на осъдения Е. Д..

В съдебното заседание пред ВП представителят на прокуратурата счита, че искането за възобновяване за основателно, тъй като вещите, които съдът е постановил да бъдат отнети, не принадлежат на осъдения Д.. Счита, че доказателствата, приложени към искането за възобновяване, в значителна степен разколебават законосъобразността на постигнатото споразумение в частта относно приложението на чл.53 от НК. Постановеното отнемане според прокурора е в нарушение както на разпоредбата на чл.53 от НК, така и на решение на Конституционния съд на Р.България № 12/30.09.2021г.

Осъденият Е. Д., редовно призован, не се явява.

Върховният касационен съд, след като обсъди доводите на страните и извърши проверка за наличието на основанията за възобновяване, намери следното:

Искането за възобновяване, подадено от осъдения, е процесуално допустимо. Предмет на искането е акт, попадащ в категорията на визираните в чл.419 от НПК и чл.422, ал.1, т.5 от НПК. Определението на ОС- Стара Загора, с което е било одобрено споразумение, постигнато между подсъдимия, неговия защитник и прокуратурата е влязло в сила, като не е било проверявано по касационен ред. Искането за възобновяване е направено в законоустановения срок по чл.421, ал.1 от НПК и от лице, притежаващо активна легитимация.

Разгледано по същество искането е основателно.

С определение от съдебно заседание, проведено на 15.02.2024г., постановено по нохд № 880/23г. по описа на Окръжен съд – Стара Загора, е одобрено споразумение, постигнато между прокурор при ОП – Стара Загора, подсъдимия Е. Д. и адв. Ч. - защитник на

подсъдимия, и е прекратено производството по делото. По силата на одобреното споразумение, което е окончателно и не подлежи на проверка от горните инстанции, подсъдимият Е. Д. е бил признат за виновен в извършване на престъпление по чл.354а, ал.2, вр. ал.1, вр. чл.20, ал.3 и ал.4, вр. чл.55 от НК, за което му е наложено наказание лишаване от свобода за срок от две години и шест месеца, изтърпяването на което е отложено на основание чл.66 от НК за срок от четири години, както и глоба в размер на 5000лева.

Постигнато е споразумение и по приложението на чл.354а, ал.6 от НК.

На основание чл.53, ал.1, б. а” от НК са отнети в полза на държавата, иззети вещи, които са били предназначени и послужили за извършването на престъплението, а именно четири броя мобилни телефони /марка/, един брой мобилен телефон /марка/ със СИМ карта на мобилен оператор /фирма/ и др.

Необходимо е да се отбележи, че предвид извънредния характер на производството по възобновяване и факта, че подаденото искане определя предмета на разглеждане и поставя неговите рамки, ВКС е сезиран да осъществи контрол за законосъобразността на атакувания съдебен акт само в частта относно приложението на чл.53, ал.1, б.“А“ от НК по отношение на 1 бр. мобилен телефон /марка/ със СИМ карта на мобилен оператор /фирма/.

Настоящият състав намира за основателни доводите, посочени в подкрепа на касационното основание по чл.348, ал.1, т.2 от НПК, което е и сред основанията за възобновяване на наказателното производство.

В процедурата по глава двадесет и девета от НПК и по-точно в разпоредбата на чл.383, ал.2 от НПК е предвидено, че произнасянето по приложението на чл.53 от НК се извършва по реда на чл.306, ал.1, т.1 от НПК, а не със споразумението, както е било сторено в разглеждания случай. Кръгът от въпроси, които следва да бъдат разгледани при споразумението, са изчерпателно посочени в разпоредбата на чл.381, ал.5 и ал.8 от НПК и е недопустимо произволното им разширяване. Одобрявайки споразумението, с което в съдържанието му е инкорпорирано приложението на чл.53 от НК, съдът е допуснал съществено процесуално нарушение. Освен че недопустимо е разширил правомощията си, това нарушение има за последица и ограничаване възможността на страните да предизвикат инстанционен контрол.

При горните съображения този състав намира, че е налице посоченото в искането на осъдения нарушение по смисъла на чл.348, ал.1, т.2 от НПК, което налага възобновяване на производството по делото и отмяна на определението за одобряване на споразумението в частта, с която на основание чл.53, ал.1, б.“А“ от НК е отнета в полза на държавата само вещта – един брой мобилен телефон /марка/ (каквото е искането на осъдения) и връщане на делото за ново разглеждане на въпроса относно приложението на чл.53 от НК по отношение на тази вещ в производството по чл.306, ал.1, т.1 от НПК.

С оглед на гореприетото е безпредметно обсъждане доводите в искането за възобновяване за нарушения на материалния закон.

3. От момента, в който техническото средство е отчело алкохолна концентрация 2, 67 на хиляда, подсъдимият е бил заподозрян в извършване на престъпление от общ характер, тъй като е ясно, че законът инкриминира поведение на водач, шофиращ с алкохолна концентрация над 1, 2 на хиляда. Изискванията на Директива 2010/64/ЕС от 20 октомври 2010 г. на Европейския парламент и на Съвета относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство (по-нататък в текста – "Директивата") гарантират ефективна защита не само на обвиняемите, но и на заподозрените в извършване на престъпление. С Директивата правото на устен и писмен превод е прогласено като една от същностните гаранции за пълноценното упражняване на правото на защита с цел осигуряване на справедливо производство (т. 17 от Преамбюла). Директивата не е транспонирана пълно в НПК - заподозрените

лица, чиято фигура не съществува в процесуалния закон, не са включени в разпоредбата на чл. 395а и сл. НПК. Въпреки това, съгласно принципите на конформното тълкуване, съдът е длъжен да тълкува националните норми съответно на залегналите в нея правила, гарантиращи правото на превод на заподозрения в извършване на престъпление. Освен това, в случаи като процесния, когато съставомерността на деянието е предпоставена и от спазването на определен процедурен ред, включващ участието на лицето – следва да се гарантира, че заподозреният е бил информиран по разбираем за него начин за естеството на процедурата и предоставените му в нея възможности.

чл. 343б, ал. 1 НК

Решение № 436 от 5.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 508/2024 г., II н. о., докладчик съдията Весислава Иванова

Производството е по реда на глава XXIII НПК.

Образувано е по касационна жалба на нарочно упълномощените за това адвокат Р. Н. и адвокат С. С. (и двамата от АК – Русе) срещу Решение № 95 от 28 ноември 2023 г., постановено по в.н.о.х.д. № 65/23 г. по описа на Апелативен съд – Бургас.

С въззивното решение е изменена първоинстанционна Присъда № 14 от 21 септември 2022 г., постановена по н.о.х.д. № 125/21 г. по описа на Окръжен съд – Ямбол. С така цитираната присъда подсъдимият М. Р. е бил признат за виновен в извършването на две престъпления – по чл. 343б, ал. 1 НК и по чл. 304а, вр. чл. 304, ал. 1 НК – и осъден с едно общо най-тежко наказание от една година лишаване от свобода, чието изпълнение е било отложено по реда на чл. 66, ал. 1 НК с изпитателен срок от три години, като към него били присъединени наложените две глоби от по двеста лева и наложеното на основание чл. 343г НК лишаване от право да управлява моторно превозно средство (МПС) за срок от една година.

С въззивния съдебен акт, предмет на настоящия касационен контрол, присъдата на окръжния съд е изменена в частта за престъплението по чл. 304а НК като подсъдимият е признат за невинен и оправдан за това да е подкупил длъжностно лице, заемащо отговорно служебно положение, и отменена в частта, в която по реда на чл. 23, ал. 3 НК са били присъединени двете глоби, като вместо това е присъединено общото най-тежко наказание глоба от двеста лева. Първоинстанционната присъда е потвърдена в останалата ѝ част.

С касационната жалба са заявени и трите касационни основания - по чл. 348, ал. 1, т. 1 - т. 3 НПК. Подробна аргументация е изложена за две от тях, а именно: за допуснати съществени процесуални нарушения и за явна несправедливост на наказанието.

Прочитът на подробно мотивираните оплаквания, отнесени към първото, позволява обобщението, че се навежда, че и двете инстанции по фактите са приели за установена фактическата обстановка, действайки в нарушение на правилата, разписани в разпоредбите на чл. 105, ал. 2, чл. 106, чл. 13 и чл. 14 НПК. Така относно престъплението по чл. 343б, ал. 1 НК се твърди, че въззивният съд и дублирал допуснатия от първостепенния порок, приемайки че концентрацията на алкохол в кръвта на подсъдимия е била установена по надлежния ред. Първо се възразява, че в диспозитива на присъдата липсвало уточнение за това кой е надлежният ред, а на следващо място – че редът по Наредба № 1 от 19 юли 2017 г. за реда за установяване концентрацията на алкохол в кръвта и/или употребата на наркотични вещества или техни анализи (оттук нататък в текста – „Наредбата“) съвсем не е бил спазен. В подкрепа на последното е изтъкнато, че подсъдимият, който е румънски гражданин, невладеещ български език, не е бил надлежно информиран за правата, с които разполага по Наредбата, в това число за възможността да

избере дали да бъде тестван с доказателствен анализатор или чрез кръвно изследване, защото връчените му документи са били на български език и не е бил подсигурен превод. В същата връзка – че фактът на полагането на подписи от подсъдимия върху връчените му документи не установява спазването на реда в Наредбата, доколкото той изобщо не е бил наясно със съдържанието на това, което подписва. Паралелно с това съображение и независимо от него е наведено и друго - съдилищата не били положили усилия за проверка на въпроса дали процесното техническо средство за измерване на алкохол в издишания въздух е било годно за употреба. Оспорва се валидността на протокола за извършената проверка за годност на техническото средство с аргумент, че няма данни то да е одобрено по Закона за измерванията, както и да е проверено от органите, визирани в чл. 38 от същия закон. И накрая се настоява, че съдът е следвало да назначи експертиза, която да установи какво е било съдържанието на алкохолна концентрация в кръвта на подсъдимия, ползвайки данните от неговите обяснения и резултата от техническото средство, установило концентрацията в издишания въздух.

Досежно престъплението по чл. 304а, вр. чл. 304, ал. 1 НК, за което подсъдимият е признат за виновен, в касационната жалба също е наведено оплакване, че съдилищата са основали доказателствените си изводи, позовавайки се на негодно приобщената към доказателствената съвкупност банкнота от 20 евро. Оспорва се възприетото разрешение фактът на приобщаването ѝ като веществено доказателство да се приеме за установен посредством гласни доказателствени средства и видеозаписа. Твърди се, че по този начин се заобикаля предвиденият в закона ред.

От останалите три възражения касателно това престъпление само две могат да бъдат подведени под възведеното оплакване за допуснато нарушение на материалния закон. Едното се отнася до претендираната некомпетентност на полицейския служител да извършва проверки по Закона за движение по пътищата (ЗДвП) в зоната на граничен контрол, обуславяща и отсъствието на качество на длъжностно лице, действащо в изпълнение на служебните си задължения. Другото – до поддържаната теза, че се касаело до недовършен опит за подкуп, защото банкнотата не била във фактическо владение на полицейския служител.

Твърдението за недоказаност на целта на подсъдимия да мотивира длъжностното лице да не извърши действия по служба не може да бъде подведено под никое от касационните основания, защото е такова за необоснованост. Поради това и не следва да бъде разглеждано. Нужно е да се припомни, че необосноваността не е касационно основание. Така е, защото вътрешното убеждение на решаващия съд не може да бъде контролирано, ако не е допусната грешка при неговото формиране, тъй като съдът е суверенен при решаване на въпроса за пълнотата и достоверността на доказателствените източници при изграждане на фактическите си изводи. Единствено процесът на формиране на вътрешното убеждение подлежи на проверка, защото същото всякога трябва да е основано на закона и доказателствата по делото и именно този въпрос – дали е основано на тях – може и следва да бъде установен. В случая не са ангажирани доводи в насока на опорочаването на този процес, а е изразено единствено недоволство от доказателствения извод на инстанциите по фактите.

Твърдяната явна несправедливост на наказанията е обяснена с виждането, че след като съдилищата не били установили отегчаващи обстоятелства, а са отчели многобройни смекчаващи, то наказанията следва да бъдат индивидуализирани при условията на чл. 55 НК.

Отправеното в условията на алтернативност искане е за отмяна на въззивното решение и връщане на делото за ново разглеждане на една от двете инстанции или за преквалифициране на деянието по чл. 304а, вр. чл. 304, ал. 1 НК в опит, или за намаляване на наказанията чрез отмерването им под най-ниския предел.

Не са постъпили възражения срещу касационната жалба.

В съдебното заседание пред ВКС двамата защитници поддържат изцяло касационната жалба по изнесените в нея съображения. Адвокат С. допълва установеното при прегледа на материалите по делото несъответствие в номера на пробата, отразен в акта за установяване на административно нарушение (АУАН) и в заповедта за принудителна административна мярка, и в отбелязания в приложената разпечатка от техническото средство, което обстоятелство внасяло съмнение за манипулация в резултата.

В речта си прокурорът пледира за оставяне в сила на обжалвания съдебен акт. По виждане на държавния обвинител всички възражения на касатора са неоснователни. Прокурорът намира за верни изводите на предните инстанции, заключили, че алкохолната концентрация в кръвта на подсъдимия е установена по надлежния ред – с годно техническо средство, преминало необходимата проверка, и след отказ на подсъдимия да даде кръвна проба. По отношение на приобщената като вещественно доказателство банкнота, представителят на държавното обвинение, без да оспорва, че изземването ѝ не е било по установения ред, акцентира върху изяснения чрез други доказателства механизъм на събирането ѝ и подчертава, че това е допустим способ. Прокурорът изразява и категорично несъгласие с поднесената от защитата теза за недовършеност на престъплението „подкуп“ и като препраща към разясненията в ТР № 1 от 12.03.2021 г. на ВКС по т. д. № 1/2019 г., отбелязва, че деецът, който е дал облагата, носи наказателна отговорност за довършено престъпление, въпреки липсата на съгласие на длъжностното лице да я приеме. Като намира наложените наказания за изцяло справедливи, прокурорът смята за налични основанията за оставянето в сила на въззивното решение.

Подсъдимият М. Р., уведомен чрез защитниците му, не се явява, като е овластил последните да направят изявление, че той не желае да присъства в заседанието пред касационната инстанция.

След като прецени заявените касационни основания и изложените доводи, и становищата на страните, Върховният касационен съд прие следното:

Касационната жалба е допустима – депозирана е от процесуалнолегитимирана страна, в рамките на предвидения 15 – дневен срок от съобщението за решението и срещу акт, подлежащ на касационен контрол.

По същество е и основателна, макар и не по всички, изтъкнати в нея съображения.

С приоритетно значение следва да бъдат обсъдени оплакванията за допуснати съществени процесуални нарушения, защото ако такива са налице, фактологията по дефиниция не се явява изяснена в удовлетворение с изискванията на процесуалния закон, което на свой ред определя като невъзможна преценката за съблюдаването на материалния закон.

Основателно е оплакването, че въззивният съд вместо да отстрани е възпроизвел допуснатия от първата инстанция порок да основе доказателствените си изводи касателно престъплението по чл. 343б, ал. 1 НК в разрез с изискванията на процесуалния закон за събиране и оценка на доказателствените материали и в отклонение от задължението за предприемане на всички мерки за разкриване на обективната истина. Така при формиране на вътрешното си убеждение инстанциите са допуснали нарушение на процесуалните правила.

За да приемат за доказано обвинението за престъплението по чл. 343б, ал. 1 НК, инстанциите по фактите са приели, че алкохолната концентрация в кръвта на подсъдимия като водач на МПС е била установена по надлежния ред, предвиден в Наредбата. Възражения в тази насока са отправени за първи път с касационната жалба. Пред предните две съдебни инстанции не са били повдигнати такива за неспазването на надлежния ред. Въпреки последното, съдилищата са били длъжни по силата на служебното начало да изследват този въпрос с необходимото внимание. Пропускът на първостепенния съд да стори това е бил отстраним при въззивното разглеждане на делото, тъй като въззивната инстанция е втора първа и в нейните правомощия се включва изясняването на

фактологията. Въззивният съд е подчинен на ревизионното начало в дейността си по проверката на съдебния акт на първата инстанция. За него съществува задължение да провери изцяло правилността на присъдата, независимо от основанията, посочени от страните (чл. 314, ал. 1 НПК).

Съгласно разпоредбата на чл. 3, ал. 2 от Наредбата, при съставянето на акт за установяване на административно нарушение за установена с техническо средство концентрация на алкохол в кръвта над 0,5 на хиляда, контролният орган попълва и талон за изследване по образец съгласно приложение № 1. Когато с техническо средство е установена концентрация на алкохол над 1,2 на хиляда, полицейски орган съпровожда лицето до мястото за извършване на установяване с доказателствен анализатор или на медицинско изследване и вземане на биологични проби за химическо лабораторно изследване (чл. 7, ал. 1 от Наредбата). В талона проверяваният водач отразява своя избор как да се извърши установяването на концентрацията на алкохол в кръвта - чрез доказателствен анализатор или с медицинско и химическо лабораторно изследване, като едва при отказ на лицето да избере един от двата начина на установяване се приемат отчетените показания от техническото средство (чл. 6, ал. 4 от Наредбата). В случай, че проверяваният е избрал един от двата начина, установяването на концентрация на алкохол в кръвта въз основа на показанията на техническото средство е допустимо в случаите на отказ на лицето да подпише или да получи талона за изследване, при невявяване в определения срок на посоченото място или при отказ за изследване с доказателствен анализатор и/или за даване на проби за изследване (чл. 6, ал. 9 от Наредбата).

Видно е, че приложимият ред, предвиден в Наредбата, изисква водачът да направи ясен и недвусмислен избор за начина, по който да се установи концентрацията на алкохол в кръвта, като в случаите, в които техническото средство е отчетло резултат над 1,2 на хиляда оспорването или не на този резултат от страна на водача е ирелевантно, тъй като е задължително установяването на алкохолната концентрация чрез доказателствен анализатор или медицинско и химическо лабораторно изследване. Именно преминаването през тези стъпки гарантира спазването на предвидения, т.е на надлежния ред.

В процесния казус е прието за установено, че след като с техническото средство Дрегер 7510 е установена концентрация 2,67 на хиляда, подсъдимият е подписал връчения му талон, в който е отразен избора му за медицинско и химическо изследване. По-нататък – че след отвеждането му от полицейските служители в болничното заведение той е отказал да даде кръвна проба. Подсъдимият обаче не владее български език, а всички документи, в това число и талонът, са на български. По делото не е събран нужният доказателствен материал за разкриване на обстоятелството на какъв език е протичала комуникацията между подсъдимия и проверяващите го, било ли му е разяснено и как точно, по разбираем за него начин, че има право да избере една от двете възможности за тестване и подбрал ли е, надлежно информиран за това, именно медицинското и химическо изследване. Ясно е, че фактът на полагане на подписи от подсъдимия на съответните места в талона не е достатъчен да установи на самостоятелно основание информираността на лицето, подписало се под текстове на непознат за него език. В делото се съдържат съвсем оскъдни данни по този въпрос. В показанията на свидетеля К., заявил изрично, че не говори румънски език, има сведение, че той е провел жестомимична комуникация с подсъдимия Р., от която узнал, че последният бил изпил пет бири. Обясненията на подсъдимия, дадени в досъдебното производство в присъствието на защитник и преводач, приобщени надлежно чрез прочитането им в хода на съдебното следствие, са в идентичен смисъл. Пак от същите доказателствени източници е изводимо и това, че подсъдимият е разбрал даденото му от свидетеля К. полицейско разпореждане да изчака. Обясненията на подсъдимия и показанията на свидетелите са еднопосочни и относно факта на тестването с Дрегера и отчетения резултат. Следва да се отбележи, че по естеството си дейността по тестването с техническото средство, отчитането на резултата и

показването му на подсъдимия са напълно понятни и без вербална комуникация. Не така стои обаче въпросът със следващия етап от проверката, налагащ разясняването на правата на подсъдимия в аспекта на възможността му да подбере как да бъде тестван и това, че полага подписа си под една от двете опции. Свидетелят А., изпробвал подсъдимия за употреба на алкохол с техническо средство, не е бил разпитан за тези обстоятелства. Той е изяснил, че комуникирал с подсъдимия на турски, английски и руски и последният разбрал отчетения резултат, който не оспорил, поради което и подписал акта за установяване на административно нарушение. Оттам насетне обаче не е изяснено дали и как проверяваният е бил информиран за възможностите, с които е разполагал, респективно – направил ли е действително избор за установяване на алкохолната концентрация с медицинско и химическо лабораторно изследване. Свидетелят А. не е бил разпитан за това, подсъдимият – също.

Следва да се отбележи, че от момента, в който техническото средство е отчело алкохолна концентрация 2,67 на хиляда, подсъдимият М. Р. е бил заподозрян в извършване на престъпление от общ характер, тъй като е ясно, че законът инкриминира поведение на водач, шофиращ с алкохолна концентрация над 1,2 на хиляда. Изискванията на Директива 2010/64/ЕС от 20 октомври 2010 г. на Европейския парламент и на Съвета относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство (по-нататък в текста – „Директивата“) гарантират ефективна защита не само на обвиняемите, но и на заподозрените в извършване на престъпление. С Директивата правото на устен и писмен превод е прогласено като една от същностните гаранции за пълноценното упражняване на правото на защита с цел осигуряване на справедливо производство (т. 17 от Преамбюла). Директивата не е транспонирана пълно в НПК - заподозрените лица, чиято фигура не съществува в процесуалния закон, не са включени в разпоредбата на чл. 395а и сл. НПК. Въпреки това, съгласно принципите на конформното тълкуване, съдът е длъжен да тълкува националните норми съответно на залегналите в нея правила, гарантиращи правото на превод на заподозрения в извършване на престъпление. Освен това, в случаи като процесния - когато съставомерността на деянието е предпоставена и от спазването на определен процедурен ред, включващ участието на лицето – следва да се гарантира, че заподозреният е бил информиран по разбираем за него начин за естеството на процедурата и предоставените му в нея възможности. Това не означава, както настоява касаторът, че е нужно осигуряването на „лицензиран преводач“ още в етапа на тестването за алкохолна употреба. Това е и практически невъзможно във всеки случай на проверка на чужд гражданин, невладеещ български език. Достатъчно е проведената комуникация удостоверено да е такава, че субектът да е узнал с какви права разполага. Възможно е инцидентното осигуряване на лице, което да извърши превода (включително и чрез дистанционна комуникация) или провеждането на комуникацията между проверяващия и проверявания на език, разбираем и за двете страни. Така например, в случая свидетелят А. е заявил, че е водел разговор с подсъдимия на три езика. Не е изяснил обаче, защото не е бил попитан, дали е обяснил на подсъдимия, че може да избере как да бъде да бъде тестван, че това му изявление се отбелязва в талона и че с подписа си тестваният удостоверява своя избор.

На следващо място, принципно основателен е доводът, че изясняването на въпроса какво е съдържанието на алкохолна концентрация в кръвта в случаите, в които е установено единствено съдържанието на тази концентрация в издишания въздух, налага експертно изследване. Това е така, защото последиците от отказа на водача да даде кръв за изследване не могат да обосноват презюмирането, че концентрацията на алкохол в издишания въздух, установена посредством прибора за измерване е равна на концентрацията на алкохол в кръвта на водача. Нормата на чл. 6, ал. 9 от Наредбата не може разшири обхвата на диспозицията на чл. 343б НК и да предвиди, че показанията на годния технически прибор и установената чрез него концентрация на алкохол в

издишания въздух от водача са несъмнено равни на концентрацията на алкохол в кръвта му. В конкретния случай обаче не се е налагало изготвянето на токсикологична експертиза и съдилищата правилно не са използвали този доказателствен способ. Така е, защото използваният измервателен уред – Алкотест Дрегер 7510 – е средство за измерване, което не само анализира алкохола в дъха, но и автоматично преизчислява стойностите на алкохолна концентрация в кръвта. Това е видно от издаденото от Български институт по метрология Удостоверение за одобрен тип средство за измерване с номер от регистъра Р – 4812, продължено с допълнителни удостоверения Р – 4812.1. и Р – 4812.2 от 16 ноември 2020 г., валидно до 24 октомври 2028 г. В публичнодостъпните удостоверения са отразени метрологичните характеристики на уреда, видно от които обхватът му на измерване включва, освен концентрация на алкохол в издишания въздух (от 0.00 mg/L до 3,00 mg/L), концентрация на алкохол в кръвта от 0.00 промила до 6.00 промила, принципът на измерване е електрохимичен сензор. От приложения в делото резултат, принтиран на хартиен носител, е видно, че измерената концентрация се равнява на 2,67 промила в кръвта.

Неоснователно е оплакването, че съдилищата не били взели мерки, за да установят дали техническото средство било годно. При наличната справка (т. 1, л. 37 от досъдебното досие) и липсата на каквото и да е оспорване, не се е налагала служебна проверка на поставените от касатора въпроси дали действително е била налице оправомощаваща заповед, издадена от председателя на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН). Проверката на този въпрос би била необходима при изявено съмнение в бъдеще.

Неоснователни са наведените възражения за допуснати съществени процесуални нарушения касателно престъплението по чл. 304а, вр. чл. 304, ал. 1 НК. Въззивният съд е разгледал обстойно и е отговорил подробно на оплакването, свързано с банкнотата от 20 евро – предмет на подкупа. С основание се е позовал на трайната съдебна практика, съобразно която механизмът на събиране на веществени доказателства може да бъде установяван чрез всички, предвидени в НПК способности. Правилно е приетото, че въпреки липсата на писмени доказателствени средства (протокол за оглед и изземване на банкнотата), всички обстоятелства, свързани с обстановката, при която е била дадена, фиксирането ѝ на мястото в кабината и последвалото нейно предаване на разследващите, са несъмнено изяснени чрез еднопосочните показания на свидетелите и записите от охранителните камери в служебното помещение, възпроизведени в заключението на видеотехническата експертиза. Съдебните инстанции по фактите не са допуснали порок при формиране на вътрешното си убеждение, че приобщената по делото банкнота е идентична с оставената от подсъдимия на бюрото на полицейския служител, тъй като за да достигнат до доказателствените и фактическите си изводи са се основали на годни доказателствени средства и доказателства.

Касационната инстанция не следва да се произнася по доводите за нарушение на материалния закон и явна несправедливост на наложените наказания. Разглеждането им е мислимо само при отсъствието на съществени процесуални нарушения.

Все пак може да се отбележи, доколкото този въпрос е принципен, че не намира опора в закона тезата, че активният подкуп не е довършен, когато този комуто е даден е отказал да го приеме. Изпълнителното деяние, изразяващо се в даване на подкуп, намира израз в преустановяване на фактическата власт на дееца върху дара и предоставянето му в тази на друго лице. Престъплението е довършено с осъществяването на този факт и за отговорността на извършителя е напълно ирелевантно дали облагата е била приета от този, комуто е била предоставена (вж. ТР № 1/2021 г. по т.д. № 1/2019 на ОСНК на ВКС).

В заключение се обосновава, че решението на въззивния съд следва да бъде отменено, а делото върнато за ново разглеждане в същата инстанция. При новото разглеждане на делото съдът следва да изясни релевантните обстоятелства за спазването

на надлежния ред, предвиден в Наредбата.

4. Лъжесвидетелството като престъпление против правосъдието, за да е осъществено, следва да е засегнало обществените отношения, които защитават нормалното функциониране на правосъдната система, и да е попречило на правилното и обективно правораздаване. За да е налице този резултат е необходимо свидетелят съзнателно да е потвърдил неистина или да е затаил истина относно такива обстоятелства, които са свързани с предмета на доказване по конкретното дело, очертан в чл. 102 от НПК.

чл. 290, ал. 1 НК

Решение № 440 от 12.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 97/2024 г., II н. о., докладчик председателят Галина Тонева

Касационното производство е образувано на основание чл.346 т.2 от НПК по жалба от адв.П. Х. - защитник на подсъдимия Б. М. Х. срещу присъда № 16 от 02.10.2023 година по ВНОХД № 239/2023 г. по описа на окръжен съд гр. Разград.

В касационната жалба са релевирани всички касационни основания по чл.348 ал.1 от НПК, като към ВКС е отправено искане за отмяна на въззивната присъда и оправдаване на подсъдимия Х. или в условията на алтернативност – за връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на ОС – гр. Разград, или намаляване на наложеното наказание.

Аргументите за допуснати съществени процесуални нарушения са насочени основно срещу начина на формиране на вътрешното убеждение на въззивния съд, което според защитата е изградено въз основа на установени фактически положения, които не кореспондират с доказателствените материали по делото. В тази връзка се посочва, че няма нито едно доказателство в подкрепа на тезата, че подсъдимият Х. се е срещал с подсъдимия Ч. преди разпита му по ДП 1873 ЗМ-314/2018 г. по описа на РУ на МВР – Разград, проведен на 21.06.2018 г., за да го подбуди към лъжесвидетелстване. Твърди се, че изводите на контролирания съд в този смисъл са произволни, не съдържат собствен анализ на доказателствената съвкупност, а само декларативно заявление за наличие на такъв, въз основа на което е обоснована за безспорно установена фактическа обстановка, която в действителност е преразказ на изложените в обвинителния акт факти.

На следващо място се сочи наличието на противоречие между обстоятелствената част и диспозитива на повдигнатото срещу подсъдимия Х. обвинение, възпроизведено и в присъдата на Разградския окръжен съд. Тази теза се основава на обстоятелството, че както в обвинителния акт, така и в присъдата на ОС – Разград е прието, че изпълнителните деяния по подбуждане на подсъдимия Ч. и свидетеля Б. към лъжесвидетелство са извършвани преди разпитите им в качеството на свидетели – срещата на Х. с Ч. е била ден-два преди разпита му на 21.06.2018 г., а с Б. около седмица преди неговия разпит на 01.08.2018 г. В същото време в диспозитивите е записано, че деянията Х. е извършил на 21.06.2018 г. и на 01.08.2018 г., без такива факти да са приети както от прокурора, така и от съда. Това несъответствие между обстоятелствената част на обвинението и диспозитива, възпроизведени в осъдителната присъда, защитата намира за изключително съществено процесуално нарушение, повлияло върху правото на защита, доколкото обстоятелствата за време и място на извършване на деянията са съществен елемент на обвинението, срещу което обвиненото лице следва да се защитава.

Като съществен порок на въззивната присъда адв.Х. изтъква неправилно очертания предмет на престъплението по настоящото дело, касаещо престъпление по чл.290 от НК. Позовавайки се на константна практика на ВКС, включително и на такава, застъпена в тълкувателно решение на ВС на РБ ТР № 48 от 24.02.1976 г. по н.д. № 39/75 г. на ОСНК

на ВС, защитникът обосновава несъставомерност на деянието, квалифицирано като „лъжесвидетелство“ въз основа на инкриминираните показания на подсъдимия Ч. и свидетеля Б., тъй като същите не са могли и реално не са повлияли върху правилното протичане на наказателното производство срещу подсъдимия Х. за престъплението по чл.134, ал.1, т.2 от НК с пострадал И. Б. Тъй като образуваното за посоченото престъпление ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. е приключило с внасяне от прокурора в съда на постановление с предложение за освобождаване на Б. Х. от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по реда на чл.78а от НК и същият е осъден по а.н.д. № 363/2020 г. по описа на РС – гр. Разград с наложена глоба от 1600 лв. за допуснати от него нарушения на правилата за безопасност на труда в качеството му на технически ръководител на строителен обект с пострадал И. Б., то възпроизведените от Ч. и Б. неверни факти, за това, че не са работили на обекта в с. Я. в качеството им на работници на фирмата „Б. - и“ ООД не са повлияли на изхода на цитираното дело. Това е така, тъй като наказателната отговорност на подсъдимия Х. произтича от качеството му на технически ръководител и не би могла да бъде повлияна от обстоятелството дали пострадалият е работил на обекта по трудов договор или не. С оглед на това защитата твърди, че правейки изводи в обратния смисъл, окръжният съд е приложил неправилно закона, което съставлява касационно основание по смисъла на чл.348, ал.1, т.1 от НПК и обосновава отмяна на атакувания съдебен акт.

Въз основа на изложените доводи, от адв.Х. към ВКС се отправят искания в условията на алтернативност за оправдаване на подсъдимия Х., за отмяна на решението на ОС – гр. Разград и връщане на делото за ново разглеждане, или за намаляване на наложеното наказание.

В съдебното заседание пред ВКС подсъдимият Б. М. Х., редовно призован не се явява. Явява се защитникът му – адв.Х., който поддържа жалбата по съображенията, изложени в нея и отправя същите искания.

Подсъдимият Е. А. Ч. също редовно призован, не се явява. Неговият служебно назначен защитник – адв.С. подкрепя жалбата на другия подсъдим, като декларира желание за присъединяване на Е. Ч. към нея. С оглед на това отправя искане за отмяна на присъдата на ОС – гр. Разград и оправдаване на подсъдимия Ч.

Представителят на ВКП намира решението на Разградския окръжен съд за законосъобразно и справедливо, поради което предлага атакуваният съдебен акт да бъде оставен в сила, а жалбата на подсъдимия Х., като неоснователна да бъде оставена без уважение. По отношение искането на адв.С. изразява становище за неговата недопустимост поради липса на жалба от подсъдимия Ч., което счита за израз на съгласие с постановената от ОС – гр. Разград присъда.

Върховният касационен съд, второ наказателно отделение, след като обсъди доводите на страните и провери атакувания съдебен акт в пределите, очертани от чл.347 от НПК, намери за установено следното:

С присъда № 22 от 22.03.2023 г., постановена по НОХД № 722/2021 г. Разградският районен съд е признал подсъдимия Б. М. Х. за невинен в това, че в периода от 21.06.2018 г. до 01.08.2018 г. в гр. Разград, на два пъти, при условията на продължавано престъпление, в съучастие като подбудител с Е. А. Ч. и И. М. Б. (извършители):

- на 21.06.2018 г. подбудил Е. А. Ч. от с. Й., общ. Исперих, пред надлежен орган на властта – Х. И. К., младши разследващ полицай в РУ-Разград в сектор „Разследване РУ-Разград и РУ-Лозница“ към отдел „Разследване“ при ОДМВР-Разград, като свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. по описа на РУ-Разград, устно съзнателно да потвърди неистина – че през м.юни 2018 г., когато работел като общ работник във фирма „Б. – и.“ - гр. Разград, е извикан от колегата си И. М. Б., също работник във фирма „Б. – и.“ - гр.Разград, за да работи на строителен обект – новострояща се къща, находящ се на ул. "П. м." № ** в с. Я., че не е изпратен да работи на този строителен обект от Б. М. Х. или от

фирма „Б. – и.“-гр.Разград, чийто управител е Б. Х., че този строителен обект е бил нает на частно от И. Б., че И. Б. му е заплащал парични суми за положения труд на обекта, като до момента му е заплатил 100 лева, че само той и И. Б. са работили на този обект и че не е имал никаква уговорка с Б. Х. във връзка с този строителен обект, като уговорките му във връзка с обекта са били само с И. Б.;

- на 01.08.2018 г. подбудил И. М. Б., от гр. Ц. К., общ.Ц. К., пред надлежен орган на властта – Х. И. К., младши разследващ полицай в РУ-Разград в сектор „Разследване РУ-Разград и РУ-Лозница“ към отдел „Разследване“ при ОДМВР-Разград, като свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. по описа на РУ-Разград, устно съзнателно да потвърди неистина – че през м.юни 2018 г. ползвал неплатен отпуск като работник във фирма „Б. – и.“- гр. Разград, че докато бил в неплатен отпуск сам, на частно, наел строителен обект – новострояща се къща, находящ се на ул. "П. м." № ** в с. Я., че сам се договорил със съпруга на собственичката – Р. С. Х. от с. Я. за строителните работи, които следвало да бъдат извършени на обекта и за заплащането за извършената работа, че той извикал колегата си Е. А. Ч., също работник във фирма „Б. – и.“- гр. Разград, за да работи на посочения обект и че само той, и Е. А. Ч. са работили на този обект поради което и на основание чл.304 от НПК го оправдал по обвинението за извършено престъпление по чл.290, ал.1 вр.чл.20, ал.3 вр.чл.26, ал.1 от НК.

Със същата присъда Районен съд – гр. Разград е признал за невинен и подсъдимия Е. А. Ч. в това, че на 21.06.2018 г. в гр. Разград, в съучастие като извършител с Б. М. Х. от с. М. Й., общ.Исперих (подбудител), пред надлежен орган на властта – Х. И. К., младши разследващ полицай в РУ-Разград в сектор „Разследване РУ-Разград и РУ-Лозница“ към отдел „Разследване“ при ОДМВР-Разград, като свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. по описа на РУ-Разград, устно съзнателно потвърдил неистина – че през м.юни 2018 г., когато работел като общ работник във фирма „Б. – и.“- гр. Разград, е извикан от колегата си И. М. Б., също работник във фирма „Б. – и.“-гр.Разград, за да работи на строителен обект – новострояща се къща, находящ се на ул. "П. м." № ** в с. Я., че не е изпратен да работи на този строителен обект от Б. М. Х. или от фирма „Б. – и.“-гр.Разград, чийто управител е Б. Х., че този строителен обект е бил нает на частно от И. Б., че И. Б. му е заплащал парични суми за положения труд на обекта, като до 21.06.2018 г. му е заплатил 100 лева, че само той и И. Б. са работили на този обект и че не е имал никаква уговорка с Б. Х. във връзка с този строителен обект, като уговорките му са били само с И. Б. поради което и на основание чл.304 от НПК го оправдал по обвинението за престъпление по чл.290, ал.1 вр.чл.20, ал.2 от НК

По протест от прокурор от РП – гр. Разград било образувано ВНОХД № 239/2023 г. по описа на Разградския окръжен съд (РЗОС), който на основание чл.334, т.2 вр.чл.336, ал.1, т.2 вр.ал.2 от НПК постановил нова присъда, с която признал подсъдимия Б. М. Х. за виновен в това, че в периода от 21.06.2018 г. до 01.08.2018 г. в гр. Разград, на два пъти, при условията на продължавано престъпление, в съучастие като подбудител с Е. А. Ч. и И. М. Б. (извършители):

- на 21.06.2018 г. подбудил Е. А. Ч. от с. Й., общ.Исперих, обл.Разград, пред надлежен орган на властта – Х. И. К., младши разследващ полицай в РУ-Разград в сектор „Разследване РУ-Разград и РУ-Лозница“ към отдел „Разследване“ при ОДМВР-Разград, като свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. по описа на РУ-Разград, устно съзнателно да потвърди неистина – че през м.юни 2018 г., когато работел като общ работник във фирма „Б. – и.“- гр. Разград, е извикан от колегата си И. М. Б., също работник във фирма „Б. – и.“-гр.Разград, за да работи на строителен обект – новострояща се къща, находящ се на ул. "П. м." № ** в с. Я., че не е изпратен да работи на този строителен обект от Б. М. Х. или от фирма „Б. – и.“-гр.Разград, чийто управител е Б. Х., че този строителен обект е бил нает на частно от И. Б., че И. Б. му е заплащал парични суми за положения труд на обекта, като до момента му е заплатил 100 лева, че само той и И. Б. са работили на този обект и че не е

имал никаква уговорка с Б. Х. във връзка с този строителен обект, като уговорките му във връзка с обекта са били само с И. Б.;

- на 01.08.2018 г. подбудил И. М. Б., от гр. Ц. К., общ.Ц. К., обл.Разград, пред надлежен орган на властта – Х. И. К., младши разследващ полицай в РУ-Разград в сектор „Разследване РУ-Разград и РУ-Лозница“ към отдел „Разследване“ при ОДМВР-Разград, като свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. по описа на РУ-Разград, устно съзнателно да потвърди неистина – че през м.юни 2018 г. ползвал неплатен отпуск като работник във фирма „Б. – и.“- гр. Разград, че докато бил в неплатен отпуск сам, на частно, наел строителен обект – новострояща се къща, находящ се на ул. "П. м." № ** в с. Я., че сам се договорил със съпруга на собственичката – Р. С. Х. от с. Я. за строителните работи, които следвало да бъдат извършени на обекта и за заплащането за извършената работа, че той извикал колегата си Е. А. Ч., също работник във фирма „Б. – и.“- гр. Разград, за да работи на посочения обект и че само той, и Е. А. Ч. са работили на този обект, с което осъществил от обективна и субективна страна състава на престъплението по чл.290, ал.1 вр.чл.20, ал.3 вр.чл.26, ал.1 от НК, поради което и при условията на чл.54 от НК го осъдил на 6 /шест/ месеца лишаване от свобода, изтърпяването на което отложил на основание чл.66, ал.1 от НК за срок от 3 /три/ години от влизане на присъдата в сила.

Със същата присъда РзОС признал за виновен и подсъдимия Е. А. Ч. в това, че на 21.06.2018 г. в гр. Разград, в съучастие като извършител с Б. М. Х. (подбудител), пред надлежен орган на властта – Х. И. К., младши разследващ полицай в РУ-Разград в сектор „Разследване РУ-Разград и РУ-Лозница“ към отдел „Разследване“ при ОДМВР-Разград, като свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. по описа на РУ-Разград, устно съзнателно потвърдил неистина – че през м.юни 2018 г., когато работел като общ работник във фирма „Б. – и.“- гр. Разград, е извикан от колегата си И. М. Б., също работник във фирма „Б. – и.“-гр.Разград, за да работи на строителен обект – новострояща се къща, находящ се на ул. "П. м." № ** в с. Я., че не е изпратен да работи на този строителен обект от Б. М. Х. или от фирма „Б. – и.“-гр.Разград, чийто управител е Б. Х., че този строителен обект е бил нает на частно от И. Б., че И. Б. му е заплащал парични суми за положения труд на обекта, като до 21.06.2018 г. му е заплатил 100 лева, че само той и И. Б. са работили на този обект и че не е имал никаква уговорка с Б. Х. във връзка с този строителен обект, като уговорките му са били само с И. Б., с което осъществил от обективна и субективна страна състава на престъплението по чл.290, ал.1 вр.чл.20, ал.3 вр.чл.26, ал.1 от НК Тази квалификация е записана в Присъда № 16 от 02.10.2023 г. по ВНОХД № 239/2023 г. по описа на Окръжен съд гр. Разград, поради което и при условията на чл.54 от НК го осъдил на 4 /четири/ месеца лишаване от свобода, изтърпяването на което отложил на основание чл.66, ал.1 от НК за срок от 3 /три/ години от влизане на присъдата в сила.

Съдът се произнесъл и относно разностите по делото, които възложил в тежест на подсъдимите.

Касационната жалба от защитника на подсъдимия Х. е допустима – подадена е от процесуално легитимирана страна по чл.349 ал.3 вр.ал.1 вр.чл.253 т.2 от НПК в законоустановения от чл.350 ал.1 от НПК срок срещу акт, подлежащ на касационна проверка съгласно чл.346 т.2 от НПК.

Разгледана по същество, касационната жалба на подсъдимия Б. М. Х. е основателна.

Водещо оплакване в касационната жалба е това за допуснато нарушение на материалния закон, тъй като подсъдимите са осъдени за престъпление, което не са извършили поради неправилна интерпретация на инкриминираните факти, вместо да бъдат оправдани.

Настоящият касационен състав напълно споделя доводите на защитата в подкрепа на застъпената теза за несъставомерност на деянията по състава на престъпление, под който същите са субсумирани.

В основата на настоящото наказателно производство е протеклото ДП № 1873 ЗМ-

314/2018 г. по описа на РУ-Разград, образувано във връзка с настъпила злополука на строителна площадка, находяща се в с. Я., ул. "П. м." № **. И двете инстанции по същество са изложили подробно в мотивите към присъдите си обстоятелствата, свързани с този инцидент, с последиците от него, както и относно развитието на наказателното производство срещу Б. М. Х. за престъпление по чл.134, ал.1, т.2 от НК.

Съществените факти, имащи отношение към предмета на настоящото дело са показанията, дадени от Е. А. Ч. и И. М. Б. в качеството им на свидетели по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. и тяхното отражение върху изхода на това наказателно производство. В тази връзка в атакувания съдебен акт е прието от фактическа страна, че преди разпитите на двамата работници, с тях се срещнал подсъдимият Х., за да им каже какво да обяснят за строителния обект в с. Я. Срещата на Е. Ч. с Б. Х. се състояла малко преди разпита му на 21.06.2018 г., на която последният поискал от Ч. да каже, че на обекта е повикан от колегата си И. Б., а не е изпратен от него лично или от фирмата „Б. – и.“ ООД, чийто управител бил той, че строителният обект бил нает на частно от Б., който заплащал на Ч. за положен труд, като до момента му бил платил 100 лв., че само двамата работели на обекта и нямали никаква уговорка с Б. Х.

Независимо, че тези обстоятелства били неверни, в показанията си като свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г., дадени на 21.06.2018 г. подсъдимият Ч. ги възпроизвел така, както поискал от него подсъдимият Х. Не се отрекъл от тях и в следващия му разпит на 24.07.2018 г.

Подсъдимият Х. провел среща и със св.И. Б. след изписването му от болницата и преди разпита му в качеството на свидетел по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г., на която поискал Б. да каже пред разследващия полицай, че през м.юни 2018 г. е ползвал неплатен отпуск като работник във фирма „Б. – и.“ ООД, че докато бил в неплатен отпуск сам, на частно наел строителен обект в с. Я., че сам се договорил със съпруга на собственичката – св.Р. Х. за строителните работи, които следвало да бъдат извършени на обекта и за заплащането за извършената работа, че той извикал колегата си Е. Ч. да работи на същия обект и че само двамата са работили на този обект.

Независимо от това, че обстоятелствата, които Х. поискал Б. да посочи били неверни, по време на разпита му на 01.08.2018 г. последният ги възпроизвел по начина, поискан от него.

Въпреки така представените от свидетелите по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. Е. Ч. и И. Б. факти, на 01.08.2018 г. в качеството на обвиняеми по делото били привлечени М. Х. С. с оглед качеството ѝ на възложител на обекта в с. Я. и Б. М. Х. като технически ръководител на същия – и двамата за престъпления по чл.134, ал.1, т.2 вр.чл.129, ал.2 и по чл.136, ал.2 вр.ал.1 от НК. В следствие в съответствие със събраните по делото доказателства производството спрямо М. Х. С. било прекратено поради липса на причастност от нейна страна към настъпилния инцидент, а спрямо Б. М. Х. било внесено в съда Постановление с предложение за освобождаването му от наказателна отговорност и налагане на административно наказание по реда на чл.78а от НК за престъплението по чл.134, ал.1, т.2 вр.чл.129, ал.2 от НК, а относно второто престъпление – по чл.136, ал.2 вр.ал.1 от НК наказателното производство било прекратено поради липса на престъпление.

Междувременно, при предявяване на разследването по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. на пострадалия Б. в присъствието на повереника му – адв. Б. същият се отрекъл от дадените показания на 01.08.2018 г. относно част от обстоятелствата – това, че е ползвал неплатен отпуск, че е наел обекта сам по стопански начин – като обяснил, че е направил това, защото имал финансови задължения към Б. Х. и счел за нужно да се съобрази с искането му да даде неверни показания. С оглед на това и на основание чл.292, ал.1, т.2 от НК спрямо него не е повдигнато обвинение по настоящото дело за престъпление по чл.290, ал.1 от НК, тъй като наказуемостта е отпаднала.

Административно наказателното производство срещу подсъдимия Х. приключило с налагането на административно наказание глоба в размер на 1600 лв. Основанието за ангажиране на отговорността му по чл.134, ал.1, т.2 вр.чл.129, ал.2 от НК за настъпилата на строителния обект в с. Я. злополука с пострадал И. М. Б. бил сключеният между подсъдимия Х. и св. М. Х. С. договор за техническо ръководство в строителството, по силата на който той изпълнявал функциите на технически ръководител на строежа и във връзка с това носел отговорност за осигуряване безопасността на труд. В рамките на това дело било установено, че при изпълнение функциите на технически ръководител Б. Х. е допуснал нарушения на разпоредби на Наредба № 2 от 22.03.2004 г. за минималните изисквания на здравословни и безопасни условия на труд при извършване на строителни и монтажни работи, които били в пряка причинна връзка с настъпилата злополука.

Тези факти, макар и правилно установени от контролирания съд, са били невярно интерпретирани в контекста на престъплението по чл.290, ал.1 от НК. Настоящият състав на касационния съд прави този извод на база константната практика на Върховния касационен съд, според която лъжесвидетелството като престъпление против правосъдието, за да е осъществено, следва да е засегнало обществените отношения, които защитават нормалното функциониране на правосъдната система, и да е попречило на правилното и обективно правораздаване. За да е налице този резултат е необходимо свидетелят съзнателно да е потвърдил неистина или да е затаил истина относно такива обстоятелства, които са свързани с предмета на доказване по конкретното дело, очертан в чл.102 от НПК. В настоящия случай потвърдените неверни обстоятелства от свидетелите Ч. и Б., за което са били подбудени от Б. Х. са ирелевантни по отношение на предмета на доказване за престъплението, за което е било образувано ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г. За престъплението по чл.134, ал.1 от НК е без значение дали пострадалото лице е било на трудов договор или не, тъй като изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, регламентирани в съответните нормативни актове са еднакво валидни независимо при какъв режим се извършват строително монтажни работи (СМР) на даден строителен обект. В тази връзка за правилното приключване на производството по ДП № 1873 ЗМ-314/2018 г., въз основа на което е било образувано АНД № 363/2020 г. по описа на Разградския районен съд от съществено значение са били обстоятелствата, свързани с качеството на подсъдимия Х., в което е обслужвал строителния обект в с. Я., причинената средна телесна повреда на пострадалия И. Б. и установената причинно-следствена връзка между нея и немарливото изпълнение от страна на подсъдимия Х. като технически ръководител на строителен обект на правно регламентираната дейност, представляваща източник на повишена опасност, каквато е СМР полагане на бетон чрез бетонпомпа, в резултат на което чрез бездействието си е причинил съставомерния резултат. Всички тези обстоятелства са били надлежно изяснени чрез събраните по делото гласни и писмени доказателства, за което потвърдените пред разследващия орган неверни обстоятелства от Е. Ч. и И. Б. относно характера на злополуката не са повлияли, тъй като същите не се включват в предмета на доказване. Като краен резултат делото било решено обективно и подсъдимият Х. е понесъл своята отговорност, която принципно не е отричал.

Изложеното води до извод, че подсъдимият Х. не е осъществил състава на престъплението по чл.290, ал.1 вр.чл.20, ал.3, вр.чл.26, ал.1 от НК. Решението на въззивния съд в обратния смисъл е резултат от неправилна оценка на относимостта на инкриминираните обстоятелства към предмета на доказване в производството за престъплението по чл.134, ал.1 от НК, довела до неправилно приложение на закона. Настоящият касационен състав намира, че няма пречка така констатираното касационно основание по чл.348, ал.1, т.1 от НПК да бъде преодоляно чрез отмяна на проверявания въззивен съдебен акт и оправдаване на подсъдимия Б. Х. на основание чл.354, ал.1, т.2, пр.последно в рамките на установените в хода на съдебното дирене фактически положения.

Аналогичен извод следва и по отношение на обвинението срещу подсъдимия Е. Ч., доколкото възпроизведените от него пред разследващия орган неверни обстоятелства са същите, за които Б. Х. е обвинен в подбuditелство към лъжесвидетелство – т.е. тези обстоятелства по никакъв начин не са повлияли при реализиране отговорността на Х., поради което извършеното от подсъдимия Ч. деяние е несъставомерно по чл.290, ал.1 вр.чл.20, ал.2 от НК. Липсата на касационна жалба от този подсъдим не е пречка за неговото оправдаване на основание чл.354, ал.1, т.2, пр.последно от НПК, тъй като произнасянето в този смисъл е в полза на подсъдимия и попада в хипотезата на чл.347, ал.2 от НПК.

За пълнота на решението на ВКС следва да се посочи, че оплакването на защитата за допуснато съществено процесуално нарушение, изразяващо се в противоречие между обстоятелствената част и диспозитива на повдигнатото срещу подсъдимия Х. обвинение е основателно. Наред с това този състав на ВКС констатира и противоречие между фактическото и юридическо отразяване на престъплението, за което Е. Ч. е осъден, в диспозитива на присъдата на ОС – гр. Разград. Тези процесуални нарушения, макар и съществени по естеството си, не следва да бъдат обсъждани предвид крайния изход на делото – оправдаване на подсъдимите Б. М. Х. и Е. А. Ч., с което техните права са защитени в най-голяма степен.

5. Приложеният по делото протокол за извършена митническа проверка в принципен план е предназначен за обслужване целите на административно-наказателното производство, при констатирани нарушения по Закона за акцизите и данъчните складове и той не обективира процесуално действие по разследването, поради което не съставлява писмено доказателствено средство.

Поради това такъв писмен документ няма доказателствена стойност за отразените в него данни, свързани с вида и количеството на намерените акцизни стоки без бандерол, мястото на намирането им. Както се посочва в Решение № 375 от 11.11.2015 г. по н. д. № 1133/2015 г., III н. о., "фактите от значение за изясняване на визираните в Наказателния кодекс престъпления и за разкриване на техните извършители, се изследват чрез предвидените в съответния процесуален закон доказателствени средства /чл. 114 - чл. 135 от НПК/ и способности за доказване /чл. 136 - чл. 177 от НПК/". В настоящия случай фактически извършеното действие, отразено в протокола, е по претърсване и изземване, което е такова по чл. 212, ал. 2 от НПК и може да бъде извършено от митнически орган съобразно разпоредбата на чл. 194, ал. 5 от НПК, даваща възможност за осъществяване на неотложни действия по чл. 212, ал. 2 от НПК от митнически органи. Но това действие е следвало да бъде извършено при спазване на задължителните предписания чл. 159 - чл. 163 от НПК и то на практика е първото действие по разследването, което обаче е опорочено поради неспазване на законовите изисквания за неговото извършване, установени, за да гарантират правата на гражданите.

Поради горното, не може да бъде възприето твърдението, че протоколът за извършена митническата проверка е съставен извън рамките на наказателното производство, както и възражението, че годността на този протокол като доказателствено средство по смисъла на НПК не е следвало да бъде подлагана на преценка. Правилен е изводът на въззивния съд, че тъй като посочените действия по разследването са извършени в нарушение на разпоредбите на НПК, протоколът за тези действия не следва да бъде ценен като годно доказателствено средство и чрез него опаковките, съдържащи тютюневи изделия за пушене с водна лула, не могат да бъдат приобщени като веществени доказателства в производството.

Тъй като претърсването и изземването представляват действия по разследването, показанията на органите извършили тези действия следва да бъдат

изключени от доказателствената съвкупност на основание чл. 118, ал. 2 от НПК.

чл. 234, ал. 1 НК

чл. 194, ал. 5 НПК

**Решение № 442 от 26.08.2024 г. на ВКС по н. д. № 90/2024 г., II н. о., докладчик
председателят Лада Паунова**

Касационното производство е образувано по касационен протест и допълнение към него от прокурор в Софийска градска прокуратура срещу нова въззивна присъда № 188 от 24.11.2023г. по в.н.о.х.д. № 5275/2023г. по описа на Софийски градски съд.

С присъда от 25.01.2023г., постановена по нохд № 14073/2020г. по описа на Софийски районен съд, НО, 6. Състав, подсъдимият А. Х. А. е признат за виновен в това, че на 21.05.2020г. държал акцизни стоки – общо 18 броя потребителски опаковки, съдържащи тютюневи изделия за пушене на водна лула /наргиле/ с тегло 13.200 кг., на обща стойност 4 476 лв. и с общ дължим акциз 2 006,40 лв., без бандерол, когато такъв се изисква по закон, съгласно разпоредбите на Закона за акцизите и данъчните складове, както следва :

- В лек автомобил марка „Ягуар XF“, с рег. № ** **** **, паркиран в гр. София, ул. "А. Й. М." № *, държал 12 броя потребителски опаковки с надписи върху тях „Adaliya Premium Hookah Tobacco net wt.1000gr.” от по 1000 грама всяка, съдържащи тютюневи изделия за пушене с водна лула /наргиле/, с единична цена за опаковка 340 лв. и с обща стойност 4080 лв., с дължим акциз за една опаковка 152лв. и с общ размер на дължимия акциз 1 824 лв.

- В апартамент, находящ се в гр. София, бул. "Х. С.", бл. **, вх. А, ет. 4, ап. * държал 1 брой потребителска опаковка с надпис върху нея „Adaliya Premium Hookah Tobacco net wt.1000gr.” от 1000 грама, съдържаща тютюневи изделия за пушене с водна лула /наргиле/ на стойност 340 лв. и с дължим акциз 152 лв.; 5 броя потребителски опаковки с надписи върху тях „Rawaa Shisha Tobacco, net wt.40 gram” от по 40 грама всяка, съдържащи тютюневи изделия за пушене с водна лула /наргиле/, с единична цена за опаковка 11.20 лв. с обща стойност 56 лв., с дължим акциз за една опаковка 6.08лв. и с общ размер на дължимия акциз 30.40 лв., поради което и на основание чл. 234, ал. 1, пр. 1 и пр. 2 от НК и чл. 54 от НК е осъден на наказание „лишаване от свобода“ за срок от една година, изтърпяването на което е отложено на основание чл. 66, ал. 1 от НК за срок от три години, глоба в размер на 8 952лв., както и лишаване от право да упражнява търговска дейност като едноличен търговец или като управляващ, представляващ или член на управителен или контролен орган на друг вид търговец по смисъла на Търговския закон за срок от една година. Съдът се е произнесъл по възлагане на разноските и разпореждане с веществените доказателства.

Срещу първоинстанционната присъда е подадена въззивна жалба от адв. Р. Т. – защитник на подсъдимия А. Х. А.. С присъда № 188 от 24.11.2023г. по в.н.о.х.д. № 5275/2023г. по описа на Софийски градски съд, НО, 13-ти въззивен състав, постановената от Софийски районен съд първоинстанционна присъда е изцяло отменена и подсъдимият А. Х. А. е признат за невиновен за това, че на 21.05.2020г. на територията на гр. София, в лек автомобил „Ягуар XF“ с рег. № ** **** ** и в апартамент находящ се в гр. София, бул. "Х. С.", бл. **, вх. А, ет. 4, ап. *, държал акцизни стоки без бандерол, когато такъв се изисква по закон – общо 18 броя потребителски опаковки, съдържащи тютюневи изделия за пушене с водна лула /наргиле/ и на основание чл. 304 от НПК е оправдан по повдигнатото му обвинение за извършено престъпление по чл. 234, ал. 1, пр. 1 и пр. 2 от НК.

В касационния протест единственото заявено основание за проверка е това по чл. 348,

ал. 1, т. 2 от НПК.

В изготвеното допълнение към протеста са изложени подробни съображения в подкрепа на касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК. Оплакванията за допуснати процесуални нарушения се състоят в това, че въззивният съд не е изпълнил задължението си да направи обоснован и обективен анализ на доказателствените източници по делото. Наведено е твърдение, че протокол за извършена проверка от 21.05.2020г. не е съставен в рамките на образувано наказателно производство и съответно не е следвало да бъде подлагана на преценка годността му като доказателствено средство по смисъла на НПК, тъй като актосъставителите му са действали в качеството си на митнически органи по реда на Закона за митниците. Сочи се, че досъдебното производство е образувано с разпит на свидетеля Г. Т., с оглед на което протоколът за проверка от 21.05.2020г., съставен преди провеждането на този разпит, предхожда образуването на досъдебното производство. Твърди се, че неправилно протоколът за доброволно предаване и протоколът за оглед, чрез които са приобщени иззетите акцизни стоки - предмет на твърдяното престъпление, не са приети като годни доказателствени средства. Оспорва се изключването от доказателствената съвкупност на основание чл. 118, ал. 2 НПК на свидетелските показания, дадени от органите извършили митническата проверка. Посочва се, че не е обоснован изводът на въззивния съд, съгласно който обясненията на подсъдимия не подкрепят обвинителната теза. Прави се искане за отмяна на постановената въззивна присъда и връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд за отстраняване на допуснатите съществени нарушения на процесуалните правила.

В съдебно заседание пред касационната инстанция представителят на ВП поддържа протеста срещу постановената оправдателна присъда, моли за отмяна на въззивния акт и връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на окръжния съд.

Упълномощеният защитник на подсъдимия - адв. Р. Т. изразява становище за мотивираност на оправдателната присъда, като моли за оставянето на протеста без уважение и потвърждаване на въззивната присъда.

Подсъдимият А. А. не участва в производството пред ВКС.

В резултат на извършена проверка за наличието на релевираното в касационния протест и допълнението към него основание и подкрепящите го доводи и след като съобрази становището на страните в съдебното заседание, Върховният касационен съд намира протеста за НЕОСНОВАТЕЛЕН.

На първо място касационната инстанция дължи отговор на направеното възражение, че не е следвало да бъде подлагана на преценка годността на протокола за извършена митническа проверка от 21.05.2020г. като доказателствено средство по смисъла на НПК, тъй като протоколът е съставен извън наказателното производство и не отразява действие по разследването. То има основание само дотолкова, доколкото контролираният съд директно е подходил към оценката на годността на този протокол като писмено доказателствено средство, без да аргументира защо счита, че съставеният протокол за извършена митническа проверка не отразява действие на митнически орган в рамките на правомощията му по закон, а е необходимо да бъде преценяван съобразно изискванията на НПК.

Вярно е посоченото от протестиращия прокурор, че протоколът за извършена проверка от 21.05.2020 г., е съставен от свидетелите Т. и С. с участието на свид. П. в качеството им на митнически органи. Съгласно чл. 16, ал. 1, т. 1 от Закона за митниците (ЗМ) митническите органи имат право да извършват проверки, свързани с митническия надзор и контрол на стоки, превозни средства и лица в зоните на граничните контролно-пропускателни пунктове и на цялата територия на страната. Въпросът е дали обсъжданият протокол за извършена митническа проверка, съставен от митнически орган, отразява единствено изпълнение на правомощията му по чл. 16, ал. 1, т. 1 от ЗМ и неговият отговор

е отрицателен. От съдържанието на този протокол е видно, че свидетелите – митнически инспектори, са извършили проверка както на лекия автомобил на подс. А., така и в обитаваното от него жилище. В същия писмен документ е посочено изрично, че „общо иззетите акцизни стоки без бандерол са 13,200 кг“, че чрез изземване с опис са предприети действия по обезпечаване на доказателства. Тук е необходимо да се отбележи, че митническите органи могат да предприемат действия за обезпечаване на доказателства чрез опис при осъществяване на последващ контрол на декларирането (Раздел IV от ЗМ), какъвто не е настоящият случай. Не са били налице също и основанията по чл. 16, ал. 8, вр. ал. 7, вр. ал. 1 т. 10 от ЗМ, при наличието на които е предвидено извършване на претърсване и изземване при спазване на разпоредбите на НПК.

Видно от съдържанието на приложения протокол за извършена проверка е, че фактически извършеното действие е такова на претърсване и изземване от лекия автомобил и от жилището на подсъдимия. Поради това е без основание доводът в протеста, че съдържанието на протокола е в съответствие с предназначението му – да се установи дали се намират в определено място акцизни стоки без бандерол.

Приложеният по делото писмен документ в принципен план е предназначен за обслужване целите на административно-наказателното производство, при констатирани нарушения по Закона за акцизите и данъчните складове и той не обективира процесуално действие по разследването, поради което действително не съставлява писмено доказателствено средство. Поради това такъв писмен документ няма доказателствена стойност за отразените в него данни, свързани с вида и количеството на намерените акцизни стоки без бандерол, мястото на намирането им. Както се посочва в Решение № 375 от 11.11.2015 г. по н. д. № 1133/2015 г., Ш н. о., „фактите от значение за изясняване на визираните в Наказателния кодекс престъпления и за разкриване на техните извършители, се изследват чрез предвидените в съответния процесуален закон доказателствени средства /чл. 114 - чл. 135 от НПК/ и способности за доказване /чл. 136 - чл. 177 от НПК/“. В настоящия случай фактически извършеното действие, отразено в протокола, е по претърсване и изземване, което е такова по чл. 212, ал. 2 от НПК и може да бъде извършено от митнически орган съобразно разпоредбата на чл. 194, ал. 5 от НПК, даваща възможност за осъществяване на неотложни действия по чл. 212, ал. 2 от НПК от митнически органи. Но това действие е следвало да бъде извършено при спазване на задължителните предписания чл. 159 - чл. 163 от НПК и то на практика е първото действие по разследването, което обаче е опорочено поради неспазване на законовите изисквания за неговото извършване, установени, за да гарантират правата на гражданите.

Поради горното, не може да бъде възприето твърдението, че протоколът за извършена митническата проверка е съставен извън рамките на наказателното производство, както и възражението, че годността на този протокол като доказателствено средство по смисъла на НПК не е следвало да бъде подлагана на преценка. Правилен е изводът на въззивния съд, че тъй като посочените действия по разследването са извършени в нарушение на разпоредбите на НПК, протоколът за тези действия не следва да бъде ценен като годно доказателствено средство и чрез него опаковките, съдържащи тютюневи изделия за пушене с водна лула, не могат да бъдат приобщени като веществени доказателства в производството.

На следващо място не може да бъде приет за основателен доводът, че не са налице процесуални пречки да бъдат кредитирани свидетелските показания на органите извършили претърсването и изземването. Софийски градски съд правилно е преценил, че тъй като претърсването и изземването представляват действия по разследването, показанията на органите извършили тези действия следва да бъдат изключени от доказателствената съвкупност на основание чл. 118, ал. 2 от НПК.

Въззивният съд е изпълнил задължението си за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото, като е извършил анализ на събраните по делото

доказателства, за да установи дали са налични такива за фактите, включени в предмета на доказване. Неправилно контролираният съд е изключил от доказателствената съвкупност протокола за доброволно предаване, доколкото няма основания за това. Същевременно обаче е верен изводът, че тъй като протоколът за извършена митническа проверка и свидетелските показания не могат да бъдат ценени като годни доказателствени средства и поради липсата на доказателства подкрепящи обвинителната теза, протоколът за доброволно предаване и протоколът за оглед не допринасят за доказване на повдигнатото срещу А. А. обвинение, тъй като не могат да свържат подсъдимия с предмета на престъплението.

В допълнението към депозирания протест се сочи, че не следва да бъде приет за обосноваван изводът на въззивната инстанция, съгласно който обясненията на подсъдимия не подкрепят обвинителната теза. В мотивите към постановената въззивна присъда, второинстанционният съд е изяснил защо счита, че чрез обясненията на подсъдимия не може да бъде доказана обвинителната теза. Правилността на това убеждение по същество не може да бъде предмет на касационна проверка.

Неоснователно на последно място е твърдението, че анализът и оценката на доказателствата, направени от второинстанционния съд противоречат на трайната съдебна практика и в частност на Решение № 220 от 22.11.2016г. на ВКС по н.д. № 832/2016г., III н.о. Посоченото решение е неотнормимо към настоящата хипотеза, тъй като в него е обсъждана годността на съставен протокол вследствие на извършен личен преглед по реда на чл. 16, ал. 1, т. 9 от ЗМ. Хипотезите, в които митническите органи упражняват своите правомощия по чл. 16, ал. 1 от ЗМ са различни и са обособени в отделните точки на този текст.

Предвид изложените съображения касационният съдебен състав намира, че не е налице посоченото в протеста касационно основание, поради което не може да бъде уважена претенцията за отмяна на постановената въззивна присъда и връщане на делото за ново разглеждане от друг състав.

III. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ

6. В хипотеза на навлизаща в имота на ищеца ограда, изградена от ответника по страничната регулационна линия в рамките на отклонението, допустимо по чл. 18 от Наредба № РД-02-20-5 от 15.12.2016 г., са налице предпоставките за уважаване на иска по чл. 108 ЗС в установителната му част. Извод за основателността на иска в осъдителната му част следва да бъде направен във всеки конкретен случай, като въз основа на събраните доказателства, се извърши преценка дали ответникът упражнява фактическата власт върху съответната реална част от имота на ищеца правомерно или не.

чл. 108 ЗС

чл. 18 от Наредба № РД-02-20-5 от 15.12.2016 г. за съдържанието, създаването и поддържането на кадастралната карта и кадастралните регистри

Решение № 516 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 257/2023 г., I г. о., докладчик съдията Милена Даскалова

Производството е по чл. 290 ГПК .

С определение № 1672/15.06.2023г. по касационната жалба на П. А. Г. е допуснато касационно обжалване на въззивно решение № 207 от 20.06.2022 г. на Окръжен съд – Добрич, постановено по в. гр. д. № 828/2021 г. в частта му, с която е потвърдено решение № 260045/01.06.2021 г., поправено с решение № 260072/16.11.2021 г., по гр. д. № 188/2019

г. на Генералтошевския районен съд в частта му, с която е отхвърлен искът по чл. 108 ЗС, предявен от П. А. Г. срещу И. Д. А.

В касационната жалба на П. А. Г. са направени оплаквания за неправилност на въззивното решение, поради постановяването му в нарушение на материалния закон, поради необоснованост и поради допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила- основания за касационно обжалване по чл. 281, ал. 1, т. 3 ГПК.

От ответницата по касационните жалби И. Д. А., чрез адв. Д. Ч., е постъпил писмен отговор, с който се оспорва основателността на жалбата.

С определението по чл. 288 ГПК 1672/15.06.2023г. касационно обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т.3 ГПК по поставения от касаторите правен въпрос: „Може ли да бъде уважен иск по чл. 108 от ЗС за част от имот на ищеца, в която навлиза изградена от ответника ограда по страничната регулационна линия, ако навлизането е в рамките на допустимото по чл. 18 от Наредба № РД-02-20-5/15.12.2016г. за съдържанието, създаването и поддържането на кадастралната карта и кадастралните регистри?“.

По поставения правен въпрос настоящият състав на Върховния касационен съд, намира следното:

Според приетото в чл. 2 А от Тълкувателно решение № 4 от 14.03.2016 г. на ВКС по тълк. д. № 4/2014 г., ОСГК, искът по чл.108 ЗС съдържа в себе си две искания за правна защита, отправени до съда: искане да бъде установено, че ищецът притежава правото на собственост върху процесния имот и искане да бъде осъден ответникът да му предаде владението върху имота и съдът, сезиран с осъдителен иск по чл. 108 от ЗС, следва да се произнесе с отделен установителен диспозитив за принадлежността на правото на собственост към патримониума на ищеца. Изхождайки от това разрешение, както и вземайки предвид, че кадастралната карта няма вещно - отчуждително действие и съответно нанасянето на имот в рамките на отклонението, допустимо по чл. 18 от Наредба № РД-02-20-5 от 15.12.2016 г. за съдържанието, създаването и поддържането на кадастралната карта и кадастралните регистри, няма за последица промяна на собствеността, следва, че в хипотеза на навлизаща в имота на ищеца ограда, изградена от ответника по страничната регулационна линия в рамките на отклонението, допустимо по чл. 18 от Наредба № РД-02-20-5 от 15.12.2016 г., са налице предпоставките за уважаване на иска по чл. 108 ЗС в установителната му част. Извод за основателността на иска в осъдителната му част следва да бъде направен във всеки конкретен случай, като въз основа на събраните доказателства, се извърши преценка дали ответникът упражнява фактическата власт върху съответната реална част от имота на ищеца правомерно или не.

По основателността на жалбата:

Производството по делото е образувано по предявен от П. А. Г. срещу И. Д. А. иск с правно основание чл. 108 ЗС установяване правото на собственост на ищцата върху реална част от около 10 кв.м от дворно място-цялото с площ от 735 кв.м,съставляващо УПИ *** в кв.*** по ПУП на гр.Г. Т., която част е заключена между изградена от ответницата в горния имот УПИ *** в кв.*** ограда и регулационната граница между УПИ*** в кв.*** и УПИ *** в кв.*** по плана на [населено място] и за осъждане на ответницата да предаде на ищцата владението върху тази реална част. П. А. Г. е предявила и иск по чл. 109 ЗС за осъждане на И. Д. А. да премахне изградената от нея ограда в УПИ *** в кв.***. Предявени са и искове по чл.45 от ЗЗД от П. А. Г. и Н. С. К. срещу И. Д. А.

С обжалваното решение е потвърдено решението на първоинстанционния съд за отхвърляне на исковете, като решението, с което исковете по чл.109 ЗС и по чл. 45 ЗЗД са отхвърлени, е влязло в сила.

С определението по чл. 288 ГПК е допуснато касационно обжалване на въззивното решение в частта му, с която е отхвърлен искът по чл. 108 ЗС.

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че ищцата П. А. Г. е собственик на УПИ *** в кв. *** по плана на [населено място], а ответницата е собственик на съседния УПИ **. На ответницата е издадено разрешение за строеж № 056/03.09.2018 г. за изграждане на плътна ограда с височина до 2 м. и дължина до 25 м., като оградата следва да е разположена изцяло в нейния имот.

Въз основа заключението на приетата съдебно - техническа експертиза съдът е приел за установено, че оградата е изградена по протежение на регулационната линия и в определени точки навлиза в имота на ищцата- откъм лицето на двата УПИ /към улицата/ навлизането е с 0, 21 м. в южна посока, а в края на оградата навлизането в имота на ищцата е с 0, 10 м. Съдът е посочил, че според експерта горните отклонения са в допустимите норми за съответните видове дейности по Наредба №РД-02-20-5/15.12.2016 г. за съдържанието, създаването и поддържането на кадастралната карта и кадастралните регистри /обн. ДВ, бр. 4/13.01.2017 г., в сила от 13.01.2017 г./- чл. 18, ал. 4, т. 2 б. "а" в редакция към момента на изграждане на строежа през 2018-2019 г. Невъзможно е да се установи дали отклоненията се дължат на неправилно изграждане на оградата или на нормалните разлики, получавани при геодезическите измервания.

При така приетото за установено съдът е направил извод за неоснователност на иска по чл. 108 ЗС, излагайки мотиви, че доколкото от заключенията на приетите съдебно-технически експертизи се установява, че не е налице навлизане на оградата в имота на ищцата извън допустимото и чрез изграждането ѝ ответницата не е завладяла конкретно обозначена върху скиците към заключенията реално обособена част от имота на ищцата, то и искът по чл. 108 ЗС е неоснователен. Липсва конкретно установена реална част от имота на ищцата, която да е завладяна от ответницата и върху която да се установи принадлежност в полза на ищцата на правото на собственост, респ. ответницата да бъде осъдена да ѝ предаде владението върху такава част.

Предвид отговора на поставения по делото правен въпрос, въззивното решение в частта му, с която е отхвърлен предявеният ревандикационен иск в установителната му част, е постановено в нарушение на материалния закон и следва да се отмени на основание чл. 281, ал. 1, т. 3 ГПК.

Тъй като не се налага извършването на нови съдопроизводствени действия, спорът следва да бъде разрешен по същество от настоящия състав на ВКС.

Въз основа на представения нотариален акт за покупко- продажба на недвижим имот № 121/2012г. ищцата се легитимира като собственик на УПИ *** в кв. *** по плана на [населено място], като оградата, изградена от ответницата навлиза в имота ѝ- откъм лицето на двата УПИ /към улицата/ с 0,21 м. в южна посока, а в края на оградата навлизането в имота на ищцата е с 0, 10 м., или общата площ от имота на ищцата, върху която попада оградата е 3,8 кв.м., предвид на което и следва, че искът по чл. 108 ЗС в установителната му част е основателен за тази част от имота.

В осъдителната му част искът е неоснователен. Според приетото в решение № 164 от 12.03.2024 г. на ВКС по гр. д. № 834/2023 г., П г. о. в исковите производства установяването, че фактическа власт или други въздействия върху реална част от съседен имот, която реална част е в рамките на допустимата грешка по чл. 18 от Наредба № РД-02-20-5 от 14.12.2016 г. за съдържанието, създаването и поддържането на кадастралната карта и кадастралните регистри няма самостоятелно значение при преценка основателността на искането за предаване на владението или основателността на негаторния иск. Ако е налице съгласие на собствениците или са спазени нормативните изисквания фактическата власт върху чуждата реална част се упражнява правомерно от ответника. В тази хипотеза ревандикационният иск е основателен в установителната си част и неоснователен в осъдителната. С действителната имотна граница страните по спора следва да се съобразят при изграждането в бъдеще на нова ограда. При установеното по настоящето дело, че ответницата се е снабдила с разрешение за строеж, според което

оградата следва да е разположена в имота ѝ, като според заключението на съдебно-техническата експертиза е невъзможно да се установи дали навлизането в имота на ищцата в рамките на отклоненията, допустими по чл.18 от Наредба №РД-02-20-5/15.12.2016г. , се дължи на неправилно изграждане на оградата или на нормалните разлики, получавани при геодезическите измервания, то не може да се направи извод за упражнявана от ответницата фактическа власт върху спорната част, без основание за това.

По изложените съображения въззивното решение в частта му за отхвърляне на иска по чл.108 ЗС в установителната му част следва да се отмени и да се постанови друго такова, като се признае за установено, че ищцата е собственик на 3,8 кв.м., обозначени с буквите АБВГА, поставени от настоящия състав на ВКС на скицата на вещото лице, намираща се на стр. 179 и на скицата към нея, намираща се на стр.180 от първоинстанционното дело, на която в увеличен мащаб са изчертани детайл „А“ и детайл „Б“ от скицата, находяща се на стр. 179. Решението на въззивния съд, с което е отхвърлен искът по чл. 108 ЗС в осъдителната му част, следва да се потвърди.

7. Разпоредбата на чл. 2, ал. 4 от Закона за държавната собственост изрично сочи кое е имуществото, изключено от обхвата на държавната собственост и това са имотите и вещите на търговските дружества и на юридическите лица с нестопанска цел, дори ако държавата е била единствен собственик на прехвърленото в тях имущество. Кооперациите не са сред адресатите на тази норма и съответно тя е неприложима по отношение на тях. Относно имуществото, представляващо собственост на кооперациите, има действаща правна уредба и не е налице непълнота в законодателството, която да бъде преодоляна по реда на чл. 46, ал. 2 ЗНА.

чл. 2, ал. 4 ЗДС

Решение № 517 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1281/2023 г., I г. о., докладчик съдията Милена Даскалова

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на Областния управител на област Ловеч, като пълномощник на Министъра на регионалното развитие и благоустройството, срещу въззивно решение № 185 от 23.12.2022 г. на Апелативен съд – Велико Търново по в. гр. д. № 340/2022г., с което е отменено решение № 88/03.05.2022 г., поправено с решение № 134/28.06.2022 г. по гр. д. № 173/2021 г. по описа на Окръжен съд – Ловеч и е признато за установено по предявения от Кооперативен съюз – Ловеч, че Държавата не е собственик на недвижим имот, за който е издаден АЧДС № 1829/09.03.2005 г., а именно: поземлен имот, находящ се в [населено място], ю. п. з., с идентификатор № *** по КККР на града, целият с площ 19 707 кв. м, с трайно предназначение на територията: урбанизирана, начин на трайно ползване: за складова база.

Касационната жалба съдържа оплаквания за неправилност на въззивното решение, поради постановяването му в нарушение на материалния закон, поради необоснованост и поради допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила - основания за касационно обжалване по чл. 281, ал. 1, т. 3 ГПК. В открито съдебно заседание не се явява представител на касатора.

С депозирания писмен отговор и в открито съдебно заседание ответницата по касационната жалба, чрез адв. С., оспорва жалбата и прави искане за присъждане на направените разноски по делото.

С определеното по чл. 288 ГПК № 3370 от 06.11.2023 г. касационно обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т.3 ГПК по следния правен въпрос : Приложима ли е разпоредбата на чл. 2, ал.4 от Закона за държавната собственост за имущество, което е

предоставено от държавата на кооперациите, респ. на кооперативните съюзи?

По поставения правен въпрос:

Отговорът на поставения въпрос е отрицателен, защото разпоредбата на чл.2, ал.4 от ЗДС изрично сочи кое е имуществото, изключено от обхвата на държавната собственост и това са имотите и вещите на търговските дружества и на юридическите лица с нестопанска цел, дори ако държавата е била единствен собственик на прехвърленото в тях имущество. Кооперациите не са сред адресатите на тази норма и съответно тя е неприложима по отношение на тях. Относно имуществото, представляващо собственост на кооперациите, има действаща правна уредба и не е налице непълнота в законодателството, която да бъде преодоляна по реда на чл. 46, ал. 2 ЗНА.

По съществуващото на касационната жалба:

Производството по делото е образувано по предявен отрицателен установителен иск за собственост по чл.124 ГПК, с който ищецът Кооперативен съюз – Ловеч е поискал да се признае за установено, че Държавата не е собственик на недвижим имот, за който е издаден АЧДС № 1829/09.03.2005 г., а именно: поземлен имот, находящ се в [населено място], ю. п. з., с идентификатор № *** по КККР на града, целият от 19 707 кв. м.

За да отмени решението на първоинстанционния съд и да уважи иска, въззивният съд е приел за установено от фактическа стана, че със заповед № IX– 481/28.11.1972 г. на Министъра на земеделието и хранителната промишленост по искане на Централния кооперативен съюз, със съгласието на Министерство на финансите и на Председателя на Държавния комитет за планиране, е заповядано на Градския народен съвет – гр. Ловеч да предаде възмездно на ОКС – Ловеч 15. 4 дка неполивна, необработваема земя – пасище, стара каменна кариера от V- та категория, в землището на гр. Ловеч, м. "X. п." с цел изграждане на складова база за изкупуване на ОКС, като предаването на терена ще стане след внасяне на полагащите се суми по чл. 20 от Закона за опазване на работната земя. Заповедта е издадена на основание т. 13 от Разпореждане № 286/13.07.1968 г. на МС, съгласно която на Министъра на земеделието, при съгласие на Министъра на финансите и на председателя на Държавния комитет за планиране, е разрешено да предава на държавни и обществени организации, учреждения и предприятия за стопанисване и ползване държавни земи и пасища от първа и втора категория до 3 дка, от трета категория до 20 дка и от четвърта и пета категория до 100 дка. С констативен нотариален акт № 35, том I, дело № 128/1993 г. Кооперативен съюз – Ловеч е признат за собственик на имота. Имотът е включен като ДМА на ОКС към 1981 г. като "площадка складова база – 20 дка", включен е в баланса на ищеца към 2014 г. по сметка 201 – земи с дата на придобиване 01.01.1975 г. Въз основа на представените протоколи обр. 16 е прието за установено, че поетапно /през периода 1976г.-1988г./ имотът е застроен. Построени са 16 бр. едноетажни сгради с обща застроен площ от 4 273 кв. м.

На 09.03.2005 г. е издаден Акт за частна държавна собственост № 1829, с който процесният имот с идент. № *** е актуван като държавен за първи път. В акта е посочено, че бивш собственик е била Държавата, а находящите се в имота сгради са собственост на КС –Ловеч. Ищецът е правил три искания за деактуване на имота, като първото от тях не е уважено с мотив, че не е доказал правото си на собственост, а по останалите няма изричен отказ.

Въз основа на заключението на съдебно-техническата експертиза е прието за установено, че по КККР на гр. Ловеч процесният имот представлява ПИ с идент. *** и е идентичен с отразения в КВС имот с № ***, за който е издаден АЧДС № 1829/2005 г. За южната промишлена зона, намираща се извън строителните граници на гр. Ловеч, няма одобрен кадастрален и регулационен план. При проверка в община Ловеч вещото лице е констатирало, че се съхранява неodobрен кадастрален план "ЮЖНА ПРОМИШЛЕНА ЗОНА - ЛОВЕЧ", създаден през 80-те години на миналия век, в който процесният имот е нанесен с кад. № *** . Данни за имота преди предоставянето му на ищеца се съдържат в

едромащабна топографска карта от 1957-1962 г. Нанесеният в нея имот № ***, върху който има надпис на ръка "Застроено, камък", съответства по местонахождение и граници на имота по Заповед № ГХ-481/28.11.1972г. Имотът представлявал стара каменна кариера с предназначение за пасище. Експертът сочи, че не са налични данни кога и на какво основание площта на имота е увеличена от 15.4 дка на 19. 707 дка.

Въз основа на събраните доказателства съдът е уважил иска. За неоснователно е счтено възражението на ответника, че не е установено ищецът да е универсален правоприемник на ОКС, тъй като ищецът не е негов правоприемник, а е същото юридическо лице - учреден е под наименованието Окръжен кооперативен съюз – Ловеч през 1960 г. и е преименуван през 1989 г. в КС – Ловеч.

По съществуто на спора е прието, че през 1972 г. на ОКС – Ловеч е предоставена възмездно държавната земя – предмет на исковата претенция, което в съответствие с чл.15 от ЗС е станало с административен акт на Министъра на земеделието и хранителната промишленост. Предоставеното право на ползване е било целево - за изграждане на складова база, като върху терена са изградени сгради, за които няма спор, че са на ищеца.

Съдът е изложил мотиви, че с чл. 2, ал. 4 ЗДС от обхвата на държавната собственост са изключени имотите и вещите на търговските дружества и на юридическите лица с нестопанска цел, дори ако държавата е била единствен собственик на прехвърленото в тях имущество, като кооперациите и кооперативните съюзи не са изрично включени в персоналният обхват на цитираната разпоредба, но не могат да бъдат третирано различно от останалите посочени юридически лица, на които държавата е предоставила собствени имоти за стопанисване и управление/ ползване. Съдът е посочил, че макар и да са търговци, по отношение на кооперациите е неприложим специфичният способ на чл. 17а ЗППДОП (отм.) за прехвърляне право на собственост от държавата на търговските дружества. За разлика от държавните предприятия и организации, кооперациите са могли да притежават собствено право на собственост, каквото са могли да притежават и обществените организации – юридическите лица с нестопанска цел – сдружения и фондации. Направен е извод, че няма основание при една и съща хипотеза на последните да се признае право на собственост върху предоставената им за ползване държавна земя, а на кооперациите и кооперативните съюзи това право да се отрече. По тези мотиви е прието, че ищецът на основание чл. 2, ал. 4 ЗДС, е титуляр на правото на собственост върху процесния недвижим имот.

Съдът е направил извод, че искът е основателен, защото ответната стана не е доказала да е придобила имота по някой от предвидените в чл. 77 ЗС способи след 1996 г., когато е приет ЗДС. В акта за частна държавна собственост е посочена правната норма, послужила като основание за актуването, но не е посочено нито придобивно основание по чл. 77 ЗС, нито правна норма, удостоверяваща наличието на годно основание за придобиване на правото на собственост от държавата. За неоснователен е счтен доводът на ответника, че имотът е каменна кариера и по силата на закона е изключителна държавна собственост, тъй като макар и имотът да е бил каменна кариера, то към момента на предоставянето му на ищеца вече е бил пасище, което е направило допустимо и предоставянето му за ползване по силата на т. 13 от РМС № 286/13.07.1968 г. Именно защото е бил пасище е било изискано заплащането на вноски по чл. 20 от ЗОРЗ и е издаден акт за частна държавна собственост, а не акт за изключителна държавна собственост по чл. 18 КРБ.

При тези мотиви на съда и с оглед отговора на правния въпрос, обосновал допускане до касационен контрол, изводът на въззивния съд, че ищецът на основание чл. 2, ал. 4 ЗДС, е титуляр на правото на собственост върху процесния недвижим имот, е неправилен, като направен в противоречие с материалния закон и е необоснован, което е основание по чл. 281, ал. 1, т. 3 ГПК за отмяна на решението.

След отмяна на решението и на основание чл.293, ал.3 ГПК делото следва да бъде върнато за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд.

Както се посочи, делото е образувано по предявен от Кооперативен съюз– Ловеч отрицателен установителен иск. В практиката на ВКС /решение № 51 от 8.07.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2767/2021 г., II г. о.; решение № 9 от 10.02.2017 г. на ВКС по гр. д. № 6320/2015 г., II г. о.; решение № 15 от 19.02.2016 г. по гр. д. № 4705/15 г. на ВКС, II г. о. и др./, се приема, че според т. 1 от ТР № 8/27.11.2013 г. по т. д. № 8/2012 г. на ОСГТК, в производството по предявения отрицателен установителен иск ищецът е длъжен да докаже само фактите, обуславящи правния му интерес да оспорва правото на ответника, при което и доколкото правният интерес е абсолютна положителна процесуална предпоставка за съществуване правото на иск, при недоказване на фактическите твърдения, които го пораждат, производството по отрицателния установителен иск подлежи на прекратяване като недопустимо. Когато ищецът поддържа, че е собственик на спорния имот, доказването, че спорното право принадлежи на ищеца, обаче е въпрос не на процесуална, а на материална легитимация - въпросът за титулярството на правото обуславя произнасянето по съществуването на спора, доколкото установяването на собственическите права на ищеца изключва тези на ответника върху същия имот.

С оглед така даденото разрешение в практиката на ВКС и имайки предвид, че в случая ищецът е обосновал правния си интерес с твърдения, че е носител на същото право, за което поддържа, че не принадлежи на ответника, следва че от обуславящо значение за изхода на спора е дали ищецът е собственик на имота на някое от поддържаните от него основания. В исковата молба са въведени фактически твърдения, че имотът е бил предоставен на ищеца, който го е застроил и е собственик на спорния имот по силата на закона, на основание давностно владение и по реституция. При тези, макар и доста общи фактически твърдения, както и с оглед поясненията, направени в първото съдебно заседание, следва извод, че едно от основанията, на които ищецът основава правата си е разпоредбата на чл. 2, ал. 3 ЗОБС /отм./, признаваща право на собственост на кооперативните организации върху сградите и постройките, чието строителство е извършено от тях до 13 юли 1991 г., включително и върху прилежащия към тези сгради терен. Отмяната на чл. 2, ал. 3 ЗОБС /отм./ няма за последица изгубване на възникналото по силата на закона право, а предпоставките за придобиване право на собственост от кооперации са възпроизведени в пар. 26 от ПЗР на ЗИДЗК, която норма урежда реда, по който става предаването на владението от общините и от държавата върху посочените в разпоредбата имоти на кооперациите, при липса на спор за собственост. При възникнал спор за собственост обаче в тежест на кооперацията е да установи наличието на фактическия състав, визиран в правната норма, а в случая подлежи на установяване, че процесният имот е прилежащ терен към сгради, построени със средства и труд на кооперацията към 13 юли 1991 г. Имайки предвид, че по настоящето дело не се оспорва, че сградите в имота са на кооперацията, както и че са били построени към релевантния момент, то неизяснен е останал въпросът дали спорният поземлен имот съставлява прилежащ терен към сградите в него. Ето защо при новото разглеждане на делото въззивният съд следва да назначи съдебно-техническа експертиза, която да определи прилежащия терен /площ и местоположение/ към всяка една от сградите, като вещото лице онагледя констатациите си на скица, на която да се нанесат сградите в имота и се обозначи /с букви или цифри/ прилежащата площ към всяка от тях.

В случай, че не се установи основанието по чл. 2, ал. 3 ЗОБС /отм./, то съдът дължи произнасяне по останалите въведени от ищеца основания за собственост върху имота.

8. Искът по чл. 54, ал. 2 ЗКИР по своя характер е установителен иск за собственост, а не за граници, поради което е недопустимо по жалба на ответника въззивният съд да признае ищеца за собственик на по - голям обем права от признатите с обжалваното пред него решение, променяйки границите на имота, за който искът е уважен.

чл. 54, ал. 2 ЗКИР**Решение № 518 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 4391/2022 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева**

Производството е по чл. 290 и сл. ГПК.

Образувано е по касационна жалба подадена от Държавата, представлявана от министъра на регионалното развитие и благоустройството чрез областния управител на област с административен център гр. Благоевград като пълномощник, против въззивно решение № 413 от 12.07.2022 г. по в.гр.д. № 322/2022 г. на Окръжен съд Благоевград в частта му, с която е отменено решение № 124 от 16.11.2021 г. по гр.д. № 1124/2021 г. на Районен съд - Петрич, с която е индивидуализиран недвижимият имот, предмет на предявения иск за собственост, и вместо него е постановено друго, с което е прието за установено, че недвижимият имот - нива в строителните граници на [населено място], м. "П.", представляваща имот пл.№ *** по кадастрален план от 1993 г., който имот е собственост на ищите на основание наследствено правоприемство от Я. Г. С. и реституция по ЗСПЗЗ, е със следната индивидуализация: площ 2 547 кв.м в документ за собственост /решение № 366 от 07.11.2002 г. на ОСЗГ- Петрич, графично изобразен на скица № 1298 от 14.10.2002 г./, както и в комбинираната скица към съдебно-техническата експертиза- приложение № 22 на л. 356 от първоинстанционното дело, в която имотът включва частта, очертана с червени линии и представлява имот с проектен идентификатор ***, образуван от оцветената в сив цвят площ от 2 054 кв.м.; оцветената в зелен цвят площ от 261 кв.м, както и очертания със зелени линии триъгълник на юг от посочената част, с означени върху него условни знаци за храсти /ровини/, която скица, подписана от съдебния състав представлява неразделна част от решението.

В касационната жалба са наведени доводи за недопустимост, евентуално - за неправилност на въззивното решение в тази част.

В отговор на подадената касационна жалба ответниците по касация Й. К. В., С. С. С., В. С. Т., Й. С. С., В. С. С., М. Я. Ц., П. Я. С., Т. Я. Ш., П. А. К., С. А. К., З. Я. М., В. Я. С., И. Я. С., В. К. С., В. Г. С., Й. К. С., Ж. И. Т. и Я. И. С. изразяват становище, че жалбата е неоснователна.

С определение № 71 от 08.01.2024 г. е въззивното решение в обжалваната му част е допуснато до разглеждане по същество на основание чл. 280, ал.1, т.1 ГПК по въпроса може ли съдът при упражняване на институционен контрол да отменя тази част от решението, което другата страна е могла, но не е обжалвала.

Върховният касационен съд, състав на първо гражданско отделение, за да се произнесе, взе предвид следното:

Съдът е бил сезиран с иск с правно основание чл. 53, ал.2 /първоначална редакция/, сега чл. 54, ал.2 ЗКИР, за установяване, че ищите – наследници на Я. Г. С., поч. през 1979 г., са собственици на основание реституция по ЗСПЗЗ и наследствено правоприемство, на недвижим имот, представляващ нива с площ 2.547 дка, трета категория, находяща се в строителните граници на [населено място], м. "П.", представляваща по КП, изработен през 1993 г., имот № ***, а съгласно кадастралната карта на [населено място] - новообособен имот с проектен идентификатор ***, който имот е заснет като част от имот с идентификатор ***. Позовали са се на Решение № 366 от 07.11.2002 г. на ОСЗГ- гр. Петрич, с което на наследници на Я. Г. С. е възстановено в съществуващи /възстановими/ стари реални граници правото на собственост върху този имот.

По делото е назначена съдебно-техническа експертиза, която е дала заключение, че процесният имот е бил заснет за пръв път в кадастрален план от 1952 г. като имот пл. ***, записан в разписния лист на името на Я. С.. След като е проследило кадастралния и

регулационния статут на този имот през годините, вещото лице е посочило, че върху част от бивш имот пл. № *** по КП от 1952 г. има изпълнено мероприятие на обща площ 886 кв.м, която площ на комбинираната скица - приложение № 22 към заключението, е тонирана в жълт, син, кафяв и червен цвят. Върху останалата част от имота с площ 2 054 кв.м, тонирана в сив цвят на същата скица, няма изпълнено мероприятие.

В съдебно заседание вещото лице е пояснило, че през 1993 г. е бил одобрен кадастрален план, в който са били нанесени имотите на земеделските земи по план от 1937 г., попадащи в регулацията на гр. Петрич след образуване на ТКЗС. В този план са нанесени границите на имот пл.№ *** по кадастрален план от 1952 г. Около имота има две фигури, обозначени с условни знаци за храсти, ровини, земни откоси, естествени шарпи, които не попадат в границите на имот пл. № **. Те нямат планоснимачни номера, не са отразени като част от този имот както в плана от 1952 г., така и в плана от 1993 г., но са включени като част от имот пл.№ *** в скиците, издавани от Община Петрич за поземлената комисия. Тези части са извън тонираната в сиво част от имот пл.№ *** и са очертани със зелени линии върху комбинираната скица.

С решение № 124 от 16.11.2021 г. по гр.д. № 1124/2021 г. първоинстанционният съд е признал за установено по отношение на държавата, че по наследство от Я. С. и реституция по ЗСПЗЗ ищците са собственици / при посочени квоти за всеки от тях/ на имот с площ 2 054 кв.м, нанесен в сив цвят на комбинираната скица - приложение № 22 към заключението на вещото лице В. Ю., представляваща неразделна част от решението. Не се е произнесъл относно принадлежността на правото на собственост върху останалата площ до 2 547 кв. м, попадаща в двете фигури извън тонираната в сиво площ, очертани със зелен цвят на същата скица.

С решение № 47 от 02.03.2022 г. районният съд е оставил без уважение искането на Държавата, представлявана от министъра на регионалното развитие и благоустройството чрез областния управител на област Благоевград, за допълване по реда на чл. 250 ГПК на постановено по делото решение с произнасяне с изричен диспозитив за разликата над уважената част от иска. Посочил е, че площта на имота не е съществен индивидуализиращ белег, затова когато установи, че площта на имота е по - малка, искът за собственост не подлежи на отхвърляне за разликата, тъй като определянето на действителната площ в диспозитива на съдебното решение е служебно задължение на съда да индивидуализира имота според актуалния му статус.

С въззивното решение в частта, допусната до касационно обжалване, въззивният съд е приел, че неправилното определяне на границите и площта на спорната част, предмет на делото, е въпрос, относим към правилността на обжалваното решение, а не към неговата допустимост. Затова е отменил като неправилно първоинстанционното решение в частта, с която е индивидуализиран имотът на ищците, и вместо това е постановил друго, с което е приел за установено, че недвижимият имот - нива в строителните граници на [населено място], м. "П.", представляваща имот пл.№ *** по кадастрален план от 1993 г., който имот е собственост на ищците на основание наследствено правоприемство от Я. Г. С. и реституция по ЗСПЗЗ, е със следната индивидуализация: площ 2 547 кв.м в документ за собственост /решение № 366 от 07.11.2002 г. на ОСЗГ- Петрич, графично изобразен на скица № 1298 от 14.10.2002 г./, както и в комбинираната скица към съдебно-техническата експертиза - приложение № 22 на л. 356 от първоинстанционното дело, в която имотът включва частта, очертана с червени линии и представлява имот с проектен идентификатор ***, образуван от оцветената в сив цвят площ от 2 054 кв.м.; оцветената в зелен цвят площ от 261 кв.м, както и очертаная със зелени линии триъгълник на юг от посочената част, с означени върху него условни знаци за храсти /ровини/, която скица, подписана от съдебния състав представлява неразделна част от решението. Потвърдил е решение № 47 от 02.03.2022 г., с което районният съд е оставил без уважение искането на Държавата, представлявана от министъра на регионалното развитие и благоустройството чрез

областния управител на област Благоевград, за допълване по реда на чл. 250 ГПК на постановено по делото решение с произнасяне с изричен диспозитив за разликата над уважената част от иска.

При тези данни настоящият състав намира, че въззивното решение в обжалваната му част е недопустимо. В нарушение на диспозитивното начало въззивният съд е излязъл извън предмета на въззивното производство, очертан с подадените от ответника по иска въззивни жалби.

С подадената въззивна жалба вх. № 3287 от 08.12.2021 г. Държавата, представлявана от министъра на регионалното развитие и благоустройството, е обжалвано решение № 124 от 16.11.2021 г. на Районен съд Петрич, с което е признато правото на собственост на ишците - физически лица върху имот пл.№ *** по кадастрален план от 1993 г. с площ 2 054 кв.м. Това е площта, заключена в границите на фигурата, тонирана в сив цвят на скица № 22 към заключението на вещото лице, към която препраща районният съд като неразделна част от решението. С подадената от държавата въззивна жалба се оспорва принадлежността на правото на собственост върху тази част. Спор за правото на собственост за разликата до претендираната от ишците площ от 2 547 кв.м, включваща освен площта на имот пл.№ 439, и площта на двете фигури, граничещи съответно на югозапад и на юг от имот пл.№ ***, не е повдиган с въззивната жалба и не е бил предмет на делото във въззивната инстанция. Причината за това е, че първоинстанционният съд се е произнесъл само относно частта от спорния имот, която попада в границите на имот пл.№ *** по кадастрален план от 1993 г., а не за целия имот с проектен идентификатор ***, включващ и площи извън границите на имот пл.№ ***, оцветени в зелен цвят и оградени със зелени линии на скицата - приложение № 22 към заключението на вещото лице. Непроизнасянето по целия предмет на спора сочи на непълнота на решението и е основание за допълването му по реда на чл. 250 ГПК по искане на страна по делото. Такова искане е направено от Държавата с въззивната жалба, поради което делото е било изпратено на районния съд за произнасяне по него. С решение № 47 от 02.03.2022 г. районният съд е оставил без уважение искането. Това решение също е обжалвано с въззивна жалба от Държавата. Вместо по реда на инстанционния контрол да констатира, че с решение № 124 от 16.11.2021 г. районният съд не се е произнесъл по цялото искане, поради което отказът му да допълни същото с произнасяне относно собствеността върху оцветените в зелен цвят реални части е незаконосъобразен, и да върне делото за допълване на решението по реда на чл. 250 ГПК, въззивният съд е потвърдил това решение./ В тази част въззивното решение не е обжалвано с касационна жалба от никоя от страните по делото, поради което е влязло в сила./

Като е отменил основното решение № 124 от 16.11.2021 г. в частта относно индивидуализацията на недвижимия имот, въззивният съд на практика сам е допълнил първоинстанционното решение, като под формата на прецизиране на диспозитива е разширил пространствения обхват на имота, индивидуализирайки го чрез граници, които включват значително по - голяма площ от тази, за която искът по чл. 54, ал.2 ЗКИР е бил уважен и която е била предмет на обжалване от ответника с въззивната жалба. По този начин е процедурал и в нарушение на чл. 271, ал.1, пр.2 ГПК, тъй като без жалба от насрещната страна е влошил положението на жалбоподателя, като е отрекъл правото му на собственост и върху реалните части от по - големия имот с идентификатор ***, които не са били предмет на делото във въззивната инстанция. Неправилно въззивният съд е приел, че в случая порокът на първоинстанционното решение касае неточна индивидуализация на границите на недвижимия имот, за който искът по чл. 54, ал.2 ЗКИР е уважен. Вярно е, че площта не е основен индивидуализиращ белег на недвижимите имоти, но тя е обусловена от техните граници, а границите са функция на правото на собственост. Искът по чл. 54, ал.2 ЗКИР по своя характер е установителен иск за собственост, а не за граници, поради което е недопустимо по жалба на ответника

въззивният съд да признае ищеца за собственик на по - голям обем права от признатите с обжалваното пред него решение, променяйки границите на имота, за който искът е уважен. В случай, че съдът е уважил предявения иск по чл. 54, ал.2 ЗКИР, като е признал ищецът за собственик на имот в граници, които не съответстват на действително придобитото от него право на собственост, същият е могъл да обжалва постановеното решение.

По тези съображения въззивното решение в частта, с която след частична отмяна на първоинстанционното решение е прието за установено, че ищите са собственици на площ, надвишаваща признатата им от районния съд площ от 2 054 кв.м, оцветена със сив цвят на скицата - приложение № 22 на в.л. Ю., до размера на 2 547 кв.м, включващи площ от 261 кв.м., оцветена в зелен цвят на същата скица, както и очертания със зелени линии триъгълник на юг от посочената част с означени върху него условни знаци за храсти, ровини, и представляващи част от имот с проектен идентификатор ***, следва да бъде обезсилено като недопустимо.

9. Превенцията на риска от трудова злополука при работа с машини и специфично оборудване е отговорност на двете страни по трудовото правоотношение, но ролята на работодателя е водеща. Надлежното обезопасяване на работните места и условията на труд е законодателно уредена като задължение и в тежест на работодателя (чл. 275, ал. 1 КТ) и включва система от мерки, само част, от които се свеждат до установяването на конкретни правила, прилагани пряко от изложените на риска работници и служители, след инструктаж. Видът и броят на останалите мерки, които е длъжен да предприеме работодателят, е в зависимост от действащата подзаконова нормативна уредба, естеството на работата и свързания с нея производствен риск и не се изчерпват само с осигуряване на такива в началото на изпълнението на задълженията, вкл. инструктаж, а още включва и задължението му да поддържа съществуването им през цялото време на изпълняването на работата. Последното се реализира и чрез осъществяване задължението на работодателя за контрол за изпълнението на трудовите задължения на работниците или служителите, свързани с осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд, като при установяването на пропуски и неспазване на дадените предписания и утвърден механизъм на работа, да предприема мерки, включително и дисциплинарни, за отстраняването на тези нарушения.

Делът на длъжимите от работодателя мерки за осигуряване безопасни условия на труд и значението им за превенцията на риска, не изключва прилагането на чл. 201, ал. 2 КТ, ако работникът грубо е нарушил правилата за безопасност, но наред с другите обстоятелства е от значение за степента, в която се намалява обезщетението при трудова злополука. Ако работодателят допуска постоянна практика при нарушаване правилата за безопасна работа и щом не осигурява всичко необходимо за нея, в т. ч. съоръжения и инструменти, поддръжка и ремонти, дори може, с оглед обстоятелствата, да е неприложима "грубата небрежност" тогава, когато има трудова злополука.

чл. 201, ал. 2 КТ

чл. 275, ал. 1 КТ

Решение № 523 от 7.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 103/2023 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева

Производството по делото е образувано по касационни жалби, подадени съответно от ищите по делото Й. И. А. – лично и като майка и законна представителка на малолетната

И. Л. Г., и от ответника по делото “Ф. СК“ ООД, срещу въззивно решение № 230/29.06.2022 г., постановено от Русенски окръжен съд по в.гр.д. № 243/2022 г.

Ищците по делото Й. И. А. и И. Л. Г., чрез адвокат П. И., обжалват въззивния съдебен акт в частта, с която исковете им за присъждане на обезщетение за вреди, настъпили в резултат от смъртта на Л. Л. Г., последица от трудова злополука, са отхвърлени, ведно с обезщетенията за забава.

В срока за отговор дружеството-ответник е подало насрещна касационна жалба, с която обжалва въззивното решение в частта, с която е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в полза Й. И. А. за разликата над 45 000 лв. до присъдените 100 000 лв. и в полза на И. Л. Г. – за разликата над 70 000 лв. до присъдените 82 160 лв. Касационната жалба не е допусната до касационно обжалване и въззивното решение е влязло в сила в частта, с която исковете за заплащане на обезщетение за причинени неимуществени вреди са уважени, както следва: в размер на 100 000 лв., над 45 000 лв., за Й. А. и в размер на 82 160 лв., над 70 000 лв., за И. Г., ведно със законната лихва върху сумите, считано от 15.11.2018 г. до окончателното издължаване.

Касационно обжалване е допуснато по касационната жалба на Й. И. А. и И. Л. Г. в частта, с която искът на Й. И. А. е отхвърлен за разликата над 100 000 лв. до 120 000 лв., ведно със законната лихва върху отхвърлената част, считано от 15.11.2018 г. до окончателното издължаване; искът на И. Л. Г. за присъждане на обезщетение за причинени й неимуществени вреди е отхвърлен за разликата над 82 160 лв. до 200 000 лв., ведно със законната лихва върху отхвърлената част, считано от 15.11.2018 г. до окончателното издължаване; искът на И. Л. Г. за присъждане на обезщетение за имуществени вреди – ежемесечна издръжка в размер над 150 лв. до навършване на пълнолетие, е отхвърлен, както и в частта относно съдебноделоводните разноски и дължимите държавни такси.

Съставът на ВКС по реда на чл. 288 ГПК е намерил наличие на основанието по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по въпросите: пропуските и нарушенията на правилата на безопасност, допуснати от работодателя, отразяват ли се и как при установяване на съпричиняване от страна на работника по чл. 201, ал. 2 КТ и по какъв начин следва да се определя процентът на съпричиняване на увреждането.

Констатирано е противоречие с решение № 186 от 21.10.2019 г. на ВКС по гр.д. № 246/2019 г., III г.о. и решение № 307 от 21.04.2020 г. на ВКС по гр.д. № 1974/2019 г., IV г.о.

По поставените въпроси ВКС приема следното, възприето и в цитираната по-горе съдебна практика, допълнено от настоящия съдебен състав по приложението на чл. 201, ал. 2 КТ: Превенцията на риска от трудова злополука при работа с машини и специфично оборудване е отговорност на двете страни по трудовото правоотношение, но ролята на работодателя е водеща. Надлежното обезопасяване на работните места и условията на труд е законодателно уредена като задължение и в тежест на работодателя (чл. 275, ал. 1 КТ) и включва система от мерки, само част, от които се свеждат до установяването на конкретни правила, прилагани пряко от изложените на риска работници и служители, след инструктаж. Видът и броят на останалите мерки, които е длъжен да предприеме работодателят, е в зависимост от действащата подзаконова нормативна уредба, естеството на работата и свързания с нея производствен риск и не се изчерпват само с осигуряване на такива в началото на изпълнението на задълженията, вкл. инструктаж, а още включва и задължението му да поддържа съществуването им през цялото време на изпълняването на работата. Последното се реализира и чрез осъществяване задължението на работодателя за контрол за изпълнението на трудовите задължения на работниците или служителите, свързани с осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд, като при установяването на пропуски и неспазване на дадените предписания и утвърден механизъм на работа, да предприема мерки, включително и дисциплинарни, за отстраняването на

тези нарушения.

Делът на длъжимите от работодателя мерки за осигуряване безопасни условия на труд и значението им за превенцията на риска, не изключва прилагането на чл. 201, ал. 2 КТ, ако работникът грубо е нарушил правилата за безопасност, но наред с другите обстоятелства е от значение за степента, в която се намалява обезщетението при трудова злополука. Ако работодателят допуска постоянна практика при нарушаване правилата за безопасна работа и щом не осигурява всичко необходимо за нея, в т.ч. съоръжения и инструменти, поддръжка и ремонти, дори може, с оглед обстоятелствата, да е неприложима "грубата небрежност" тогава, когато има трудова злополука.

При трудовата злополука има съпричиняване, когато работникът извършва работата без необходимото старание и внимание и в нарушение технологичните правила и на правилата за безопасност. Това съпричиняване обаче не може да доведе до намаляване на дължимото обезщетение от работодателя. Намаляване на отговорността на работодателя може да има само при съпричиняване при допуснатата груба небрежност - липса на елементарно старание и внимание и пренебрегване на основни технологични правила и правила за безопасност. Т.е., от значение са именно подобни форми на съпричиняване от страна на работника, с оглед приложението на чл. 201, ал. 2 КТ. По своето естество грубата небрежност по см. на цитираната разпоредба не се преценява с оглед субективното отношение на пострадалия към увреждането, а с оглед на степента, тъй като грубата небрежност представлява неполагане на грижата, която би положил и най-небрежният човек, зает със съответната дейност, при подобни условия. Колкото повече субект на трудовото правоотношение (работник или работодател) е допринесъл за настъпването на вредата, толкова по-голямо трябва да е неговото участие в обезщетяването ѝ. Процентът на съпричиняване се определя от механизма на причиняване на трудовата злополука, като мислено се преценява тежестта на допринасяне за всеки от факторите, причинили травматичното увреждане, както и съотношението между причините, когато са повече от една, обективно има ли баланс между тях или някоя от тях е основна. Когато, с оглед превенцията на риска, работодателят не е обезпечил конкретния работен процес с всички възможни и необходими мерки за обезопасяване, а е разчитал главно на инструкции и механизми, зависещи единствено от дисциплината, самоконтрола, уменията и опита на работника в неговата работа, при установена от страна на последния груба небрежност, тежестта на работодателя е значителна в отговорността за настъпване на увреждането. Когато според действащ регламент за гарантиране безопасността на конкретен производствен процес е съществувал избор на възможности, оптималното им съчетаване е в тежест на работодателя. Когато работодателят е могъл да предприеме съответни мерки за техническо обезопасяване на работното оборудване, които да избегнат конкретен риск, но вместо това ги е пренебрегнал, когато изпълнението на конкретната работа изисква използване на изрядни машини, но работодателят не се грижи за поддръжката им и не ги проверява преди използване, когато използването на машините предполага обучение на работниците за ползването им, но те не са обучени, във всеки конкретен случай това е от значение за степента, в която следва да отговаря работодателят и доколко пострадалият, който е допуснал груба небрежност, изразила се в явно пренебрегване на правилата, отнасящи се пряко до извършваната от него работата.

По касационната жалба:

Предмет на касационна проверка е само въпросът досежно разпределението на съучастието на работодателя и на работника за настъпване на увреждането. Извън произнасянето на касационната инстанция е определения от въззивния съд по справедливост размер на длъжимите, преди приложението на чл. 201, ал. 2 КТ, обезщетения за причинените неимуществени вреди, съответно - 250 000 лв. за детето И. Г. и 200 000 лв. за Й. А., както и установения факт за полученото обезщетение от застраховател в размер от 42 800 лв. от детето. Не е предмет на касационна проверка и

заклучението за допуснатата груба небрежност от пострадалия, за размера на дължимата от бащата издръжка в размер на 250 лв. месечно и за размера на получаваната от детето наследствена пенсия от 155,70 лв.

Касаторите, относно релевантния предмет на касационно обжалване, излагат доводи за неправилност – нарушение на чл. чл. 201, ал. 2 КТ, вр. чл. 51 ЗЗД, допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила при установяване на релевантните обстоятелства и обсъждането им за определяне процентното съучастие на работодателя и пострадалия за настъпване на произшествието, както и необоснованост.

Насрещната страна “Ф. СК“ ООД, представлявана от управителя И. В., чрез адвокат М. Б., отговаря в срока по чл. 287, ал. 1 ГПК, както и в писмени бележки, докладвани в открито съдебно заседание, че касационната жалба е неоснователна. Претендира съдебноделоводни разноски. В писмените бележки за първи път прави възражение за недопустимост на касационната жалба в частта по иска на И. Г. за присъждане на сума над 200 000 лв., което е неоснователно – не държи сметка за петитума на касационната жалба, нито за определението по чл. 288 ГПК, постановено от ВКС за конкретно указаната част, в която е допуснато касационно обжалване и относно предмета на касационната проверка (по приложението на чл. 201, ал. 2 КТ). Размерът на определеното от въззивния съд справедливо обезщетение от 250 000 лв. за детето на починалия работник за претърпените неимуществени вреди, не е спорно пред ВКС, а по повод насрещната касационна жалба на работодателя, която не е допусната до касационно обжалване, изрично е вече разяснено, че размерът на претендираната сума за парично обезщетение за неимуществени вреди – в случая 200 000 лв. от детето И. Г., е от значение за предела, в който съдът може да присъди, но не и относно размера, който ще приеме за справедлив да обезщети. Когато пострадалият твърди, че е претърпял вреди от непозволено увреждане и посочва паричния им еквивалент, съдът не е длъжен да възприеме неговата оценка, тъй като законодателят е възложил именно на правораздавателния орган задължението да определи размера на справедливото обезщетение. Съдът е длъжен в своите мотиви да посочи величината (размера), която намира за справедлива, при съобразяване с чл. 52 ЗЗД, а размерът на паричното обезщетение, предявен с исковата молба, има значение с оглед забраната за произнасяне *plus petitum* при присъждане на дължимите от ответника суми. (така разясненията и в ТР № 1/2021, обявено на 01.08.2022 г., на ОСГТК на ВКС по т.д. № 1/2021 г.).

По основателността на касационното обжалване, Върховния касационен съд, четвърто гражданско отделение, намира следното:

Въззивният съд, за да се произнесе, приел за установено, че на 15.11.2018 г., вследствие на злополука, настъпила в [населено място], Федерална република Г., е настъпила смъртта на Л. Л. Г. - причинена от падане от около 60 м. височина, при саниране на охладителна кула. Причината - скъсване на носещо въже от лявата страна на работна люлка, намираща се на посочената височина, в резултат на което люлката се наклонила вертикално надолу, приблизително на около 90°, и от нейното обръщане Г. изпаднал от нея; лицето е починало веднага. По време на злополуката починалият работел на длъжност “общ работник“ в дружеството “Ф. СК“ ООД. Фирмата имала сключен строителен договор за подизпълнение с главния изпълнител на ремонтните дейности по строителния обект – “Х.-Т.” Г. С Разпореждане на ТП на НОИ – Русе, издадено на основание чл. 60, ал. 1 КСО, злополуката е призната за трудова. Й. А. е живяла във фактическо съжителство с починалия, а И. Г. е тяхна обща дъщеря, непълнолетна, на 9 г. към датата на злополуката.

Съдът приел за установено, че Л. Г. е бил периодично инструктиран през периода 20.12.2016 г. – 19.01.2018 г., но не и конкретно за работата с подемни люлки, констатирано и в доклада на Областната служба по здравеопазване и социални въпроси в М. – Предна П., като причина за настъпването на трудовата злополука на 15.11.2018 г.

Прието е от въззивната инстанция, че липсата на познания за работа с люлките, както и не добре обезпечената тяхна поддръжка, са безспорни фактори, допринесли за настъпване на злополуката от страна на работодателя. На следващо място, въззивната инстанция направила извод, че, независимо от противоправното поведение на работодателя във връзка с безопасността на работниците, починалият е проявил груба небрежност, с която е допринесъл за настъпване на увреждането като резултат от злополуката. Това е така, защото не е ползвал лични предпазни средства и не е проявил внимание при извършване на възложената работа, което е в пряка-причинно следствена връзка с причинената смърт. Съдът изяснил, че относно личните предпазни средства са правени ежедневни инструктажи и всеки служител е разполагал с предпазен колан (сбруя), който следвало да използва при качването му на платформа или подемна люлка. Посочил, че този извод е подкрепен и от констатациите в доклада на Областната служба по здравеопазване и социални въпроси М., в който е посочено, че по отношение използването на лични предпазни средства, работниците на „Ф. СК“ ООД, са били доказуемо инструктирани. Въззивната инстанция установила още, че пострадалият не е извършвал за първи път работа на височина. В деня на инцидента бил поканен на място и от свидетеля А. да сложи предпазните си колани, но въпреки това се е качил на люлката без да ги използва. Съдът заключил, че Г. е следвало да прояви поне минимална грижа за своята безопасност, като служител, който не за първи път извършва работа на височина, и да се обезопаси с нужните предпазни средства. Последствията от преобръщането на подемната люлка са щели да бъдат намалени или избегнати, ако работникът бе ползвал лични предпазни средства. Наред с това, лицето не е положило елементарно внимание, като е използвало мобилен телефон непосредствено преди настъпването на злополуката, което е отвличало вниманието му и е пречатвало възможността му да реагира при евентуалното настъпване на опасна за живота и здравето на работниците ситуация. Съдът приел, че е без значение за съпричиняването обстоятелството дали Г. е можел да борави с подемната люлка, защото през това време тя се е управлявала от свидетеля В.. Съдът изяснил, че работодателят е следвало да създаде такава среда, която да ограничи възникването на трудови злополуки, а вместо това той е допуснал работниците и служителите да експлоатират неправилно повдигателните съоръжения, като системната неправилна експлоатация е довела до тяхното евентуално дефектиране, което се и потвърждавало от доклада на Областната служба по безопасност. Работодателят не е осигурил и ефективен контрол върху това дали работещите работници или служители на ремонтната площадка са използвали лични предпазни средства.

Направено е заключение, че работникът е допуснал груба небрежност и е съпричинил настъпването на вредоносния резултат, а размерът на съпричиняването следва да се определи на 50%.

Обезщетението за причинени на Й. А. неимуществени вреди съдът определил по справедливост в размер на 200 000 лв., като го намалил с приетия процент на съпричиняване, в резултат на което и е присъдена сума от 100 000 лв. Искът е отхвърлен за разликата до 120 000 лв.

По отношение на детето И. съдът приел, че справедливият размер на обезщетението за неимуществени вреди е 250 000 лв., след което го редуцирал с приетия процент на съпричиняване, а от така получения размер извадил и сумата, която детето е получило от застрахователя „ЗД Е.“ АД като обезщетение за трудовата злополука, в резултат на която е настъпила смъртта и така, като краен резултат, уважил иска за сумата от 82 160 лв. Съдът, също така, определил размер на издръжката до навършване на пълнолетие, дължима от бащата на детето И. в размер на 250 лв. месечно, намален поради съпричиняването до 125 лв. Установил, че последната сума е под тази, получавана от детето наследствена пенсия, поради което отхвърлил иска за присъждане на обезщетение за причинени на детето имуществени вреди - ежемесечна издръжка в размер на 150 лв. до

навършване на пълнолетие.

От значение по настоящото дело е как следва да се отчитат действията едновременно и на работодателя, чрез негови служители, и това на пострадалия работник, които са в пряка причинно-следствена връзка и, съответно как са допринесли те за крайния трагичен резултат. В противоречие с даденото по реда на чл. 290 ГПК разрешение въззивната инстанция не е извършила нужната съпоставка между установените обстоятелства, което е довело до нарушение на материалния закон – чл. 201, ал. 2 КТ. Основателно е и касационното оплакване на ищците по делото за необсъждане на всички релевантни обстоятелства, имащи отношение към поведението на служителите на работодателя, намиращи се в пряка причинно-следствена връзка с увреждането. Налице е съществено нарушение на съдопроизводствените правила – чл. 12 и чл. 235, ал. 2 ГПК. Така, като резултат, второстепенният съд не е преценил механизма на причиняване на трудовата злополука, не е отчел конкретно тежестта на допринасяне за всеки от факторите, съотношението между множеството причини, коя от тях е основна; конкретно би ли се стигнало до увреждането без наличието на някоя/някои от причините.

При така изложеното, въззивното решение в допуснатите до касация части се явява неправилно и следва да се касира, като спорът се разреши от състава на ВКС.

Обстоятелствата, имащи отношение към съучастието в увреждането, за работодателя са следните: люлките са били неизправни, управляващият работник не е преминал обучение и инструктаж относно експлоатация на системите за достъп и придвижване; всички български работници, които всъщност са управлявали т.нар. люлки не са обучен да ги ползват, нито са притежавали знания за правилната им експлоатация, поради което дори механизмите да са били годни да функционират правилно, неправилната им експлоатация би довела до негодност за функциониране на установени предпазни механизми, което е и установено при проверка на обекта след инцидента от Областната служба по здравеопазване и социални въпроси в М.; не са извършвани ежедневни и седмични проверки за изправността на механизмите от ръководителя на надзора (такъв дори няма писмено определен), нито от работниците, обслужващи системите; дори при неизправности на платформите, българските работници сами са ги ремонтирали, което е абсолютно недопустимо, предвид квалификацията им и това, че се касае за съоръжения с повишена опасност и риск; липсва извършена от работодателя оценка на риска за използването на системите за достъп и придвижване във връзка с извършваните дейности, нито е проведен пригоден с установения риск инструктаж на обслужващия персонал; работодателят не е контролирал работниците, вкл. пострадалия, дали спазват безопасни условия на труд, не е налагал дисциплиниращи мерки и системно е допускал нарушенията; преди качване на лодката на пострадалия му е указано да сложи предпазен колан, но не му е отказан достъп, въпреки, че не е изпълнил указанията; той се е качил на подемната люлка при доброволна размяна с друг работник, определен за задачата, без санкцията на ръководителя на обекта, като такъв не е присъствал и при издигането на количката; пострадалият е назначен на длъжност „общ работник“, което не включва експлоатация на подобни механизми от вида на т.нар. „люлки“, въпреки, че е натоварван да извършва и височинна работа; липсва разработен и приет план за безопасност и здраве за обекта; не са монтирани предпазни козирки, проходи, ограждения и предпазни мерки около и под съоръженията за работа на височина.

Работникът е допринесъл пряко за трагичния инцидент, проявявайки груба небрежност, като е бил без предпазен колан, не е използвал задържащо въже - демпферен механизъм, като за последното е бил доказуемо инструктиран, отвлякъл е вниманието си с разговор по мобилен телефон.

При съпоставянето на причините, довели до увреждането, се установява нееднаква тежест на допринасяне, тъй като при мисленото отстраняване на всяка от причините, стоящи у работника и у работодателя, тези на последния са много по-значителни като

брой, а и в пряка причинно-следствена връзка с произшествието и фаталния изход за работника. Ако не бяха множеството установени лоши практики, довели до неизправност на люлката, неумение тя да се експлоатира от пострадалия и неговия колега, неизвършването на проверка на механизма преди използването му във въпросния ден, не би се стигнало до дефектиране на подемната люлка, евентуално би се задействал предпазен механизъм; изграждането на предпазни ограждения около и под съоръжението, както и провеждане на системен и адекватен инструктаж за безопасност, в голяма вероятност биха намалили или изключили увреждащия работника резултат; ако работодателят беше контролирал кой работник се качва в лодката, каква е неговата квалификация и умения, използва ли предпазни средства, не би допуснал изобщо Л. Г. да се качи на подемния механизъм във въпросния ден, т.е. за последния не би настъпило изобщо увреждане.

Установените спрямо Г. обстоятелства, значими по см. чл. 201, ал. 2 КТ, безспорно са повлияли върху способността му да реагира при аварията и да се обезопаси, като съгласно заключението на съдебната експертиза обезопасяването би намалило или избегнало характеристиката на удара и работникът би бил защитен при извъртане на люлката в резултат на скъсване на едното ѝ въже, като е невъзможно да се определи в каква степен е причинен/съпричинен фаталният резултат с оглед необезопасяването на пострадалия.

С оглед конкретните обстоятелства и механизма на настъпване на злополуката, конкретната тежест на допринасяне за всеки от горните фактори, съотношението между многобройните причини и кои са основни, съдът определя обективният принос на пострадалия в съпричиняването на вредоносния резултат на 20 %.

При вече определен размер на паричното обезщетение за причинените на ишците неимуществени вреди – 200 000 лв. за Й. А. и 250 000 лв. за И. А., и след приспадане на посочения процент съпричиняване, на първата се полага сума от 160 000 лв., поради което следва да бъде уважен изцяло искът ѝ до претендирания пред настоящата инстанция размер от 120 000 лв. На детето И. А., след приспадане, се полага сумата от 200 000 лв., от които трябва да се извади сумата от 42 840 лв., получено от застрахователя обезщетение. Така остава дължима сумата от 157 160 лв. В този размер искът следва да бъде уважен и отхвърлен за разликата до претендираната сума от 200 000 лв.

При определен размер на нужната месечна издръжка от 250 лв., дължима от бащата на детето И. и след приспадане на 20% съпричиняване, остава сума от 200 лв. Получаваната наследствена пенсия от 155,70 лв. трябва да се извади и така остава за доплащане месечна сума от 44,30 лв., в какъвто размер следва да бъде уважен искът, до навършване на пълнолетие или друго обстоятелство, водещи до нейното изменяване или прекратяване, считано от 30 число на текущия месец, ведно с лихва за забава в размер на законната лихва за всяка просрочена вноска.

10. Когато третото лице - съконтрагент е получило от косвения представител нещо във връзка с възложените на последния правни действия, при неосъществяване възложената поръчка, третото лице дължи на скрития пълномощник връщане на полученото, като правните последици настъпват по опосреден начин в правна сфера на поръчващия по мандатното правоотношение (скрития упълномощител). Това значи, че не довереникът е отговорен пряко пред доверителя, отговорността е за третото лице, освен ако между представител и представляван не е уредено нещо друго или това се следва от вида на мандатното правоотношение (напр. задължение делкредере на представителя).

Представителството във всичките му форми изисква добросъвестност от всички участници – и от представителя, и от представлявания, и от третото лице.

чл. 55, ал. 1 ЗЗД
чл. 292, ал. 2 ЗЗД

**Решение № 524 от 8.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 4305/2022 г., IV г. о., докладчик
председателят Албена Бонева**

Производството е по реда на чл. 290 ГПК и е образувано по касационна жалба, подадена от “А. БГ” ЕООД, представлявано от управителя З. И., чрез адвокат П. И. и Н. К., срещу въззивно решение № 1079 от 20.07.2022 г., постановено от Софийски апелативен съд по въззивно гр.д. № 972/2022 г.

Касационното обжалване е допуснато по следния въпрос: Кой следва да върне дадената сума по договор, който не може да се изпълни – получила го насрещна страна по договора или лицето, което е действало по поръчение на страна, дала парите чрез довереник, който я е представлявал.

Съставът на Върховния касационен съд дава следното разрешение:

За отговора на въпроса следва първо да се дадат някои разяснения относно представителството.

При прякото представителство едно лице действа от чуждо име, като последиците от правното действие, което представителят извършва, настъпват пряко, директно, направо за представлявания, от което следва, че полученото от третото лице по договора, след развалянето му, се дължи от последното на доверителя.

При косвеното представителство представителят спрямо съконтрахента и трети лица обикновено действа от свое име, а не от чуждо. Правните последици по дефиниция възникват за него, а не за косвено представлявания. В отношенията с представлявания правните последици са за последния – косвеният представител макар и от свое име, действа за сметка на представлявания, комуто дължи прехвърляне на придобитото чрез т.нар. отчетническа сделка; задълженията и рискът са също за представлявания (чл. 292, ал. 2, изр. 1 ЗЗД). С оглед на това, върху представителя тежи законово задължение да извършва действията по учредената му представителна власт в интерес на представляваното лице (арг. от чл. 40 ЗЗД).

Обикновено косвеният представител действа на основата на някакъв договор от мандатен тип. При договора за поръчка (чл. 280-292 ЗЗД) косвеният представител (довереник) е длъжен да извърши за сметка на косвено представлявания (доверител) възложените му от последния правни действия, в рамките на възложеното. Носи отговорност за полагане грижата на добър стопанин и за опазване на имуществото, което получи във връзка с поръчката; трябва да се съобразява и с допълнителните нареждания на доверителя в хода на изпълнението на поръчката. Допустимо е отклонение от конкретно възложеното, ако това е първо, необходимо за запазване интересите на доверителя и второ, не е било възможно да се вземе неговото съгласие.

Когато третото лице - съконтрагент е получило от косвения представител нещо във връзка с възложените на последния правни действия, при неосъществяване възложената поръчка, третото лице дължи на скрития пълномощник връщане на полученото, като правните последици настъпват по опосреден начин в правна сфера на поръчващия по мандатното правоотношение (скрития упълномощител). Това значи, че не довереникът е отговорен пряко пред доверителя, отговорността е за третото лице, освен ако между представител и представляван не е уредено нещо друго или това се следва от вида на мандатното правоотношение (напр. задължение делкредере на представителя).

Представителството във всичките му форми изисква добросъвестност от всички участници – и от представителя, и от представлявания, и от третото лице.

При пратеничеството изобщо няма представителство, защото пратеникът не изразява своя воля, а само пренася волята на този, който го е изпратил, и в този смисъл не

извършва никакви правни действия, а само фактически действия.

По касационните оплаквания:

Касаторът твърди неправилност на атакувания съдебен акт поради противоречие с материалния закон – чл. 55, ал. 1, предл. 3 ЗЗД, чл. 302 ТЗ, както и необоснованост във фактическите и правни изводи, а още и поради допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила - необсъждане на всички доводи и възражения на страните, както и на релевантните доказателства.

Ответникът по касация С. И. Г., чрез адв. Г. С., изразява становище с отговора по чл. 287, ал. 1 ГПК, както и в съдебно заседание, че жалбата е неоснователна.

Съставът на Върховния касационен съд, за да се произнесе, взе предвид следното:

Въззивният Софийски апелативен съд, като отменил решението на първостепенния Софийски градски съд, осъдил “А. БГ“ ЕООД да заплати на С. И. Г. сумата от 69 647,49 лв., на основание чл. 55, ал. 1, предл. 3 ЗЗД, законна лихва върху главницата в размер на 8766 лв., считано от 10.07.2020 г. до окончателното издължаване, както и съдебноделоводни разноски.

За да постанови този резултат, въззивният съд установил, че страните са били обвързани от договор за поръчка, по силата на който Г. (като доверител) възложил на дружеството (като довереник) да закупи от свое име, но в полза и за сметка на Г. лек автомобил В. Х4 от А. (предварително избран от поръчителя), да го достави и да прехвърли собствеността върху автомобила на доверителя. Общата сума, която Г. е превел на “А. БГ“ ЕООД за закупуването на автомобила е в размер на 72 647,49 лв. От тази сума дружеството е върнало на Г. 3000 лв. Уговорената продажна цена на автомобила е била в размер на 34 000 евро, като тази сума е преведена от “А. БГ“ ЕООД в полза на чуждестранно дружество – собственик на автомобила.

Съдът приел, че между насрещните страни не е сключен предварителен договор за продажба на описания автомобил с обещател търговското дружество и купувач ищеца, поради което не е налице и разваляне на същия, както се поддържа в исковата молба. Договорното правоотношение е по чл. 280 ЗЗД. Търговското дружество е поело задълженията безвъзмездно по см. чл. 268 ЗЗД, като се е съгласило да действа от свое име, но за сметка на Г. по чл. 292, ал. 2 ЗЗД, вр. чл. 284 ЗЗД. Съдът приел, че договорната връзка между страните е прекратена – на отпаднало основание, поради фактическа невъзможност дружеството да изпълни задължението си, дължаща се на извършена измама от чуждестранния собственик на автомобила. Търсената парична сума първо е преведена по сметка на българското дружество от Г., а впоследствие то я е превело по сметката на чуждестранното дружество – собственик на автомобила. Вещта не е предадена на Г.. Автомобилът бил предмет на многократни измамливи действия, посредством които, за него са получавани суми; многократно е бил “продаван“, но никое от лицата, действали като купувачи, не е получило автомобила. Сезирана е полицията в А., води се разследване.

Съдът е приел, че “А. БГ“ ЕООД дължи връщане на претендираната сума на осн. чл. 55, ал. 1, предл. 3 ЗЗД – получените парични средства са на Г., като са предоставени целево на търговското дружество с оглед изпълнение на поръчката или това са „средства, необходими за изпълнение на поръчката“ по см. чл. 285, предл. 1-во ЗЗД, вр. чл. 280 ЗЗД. Тази сума не се включва във възнаграждението по чл. 286 ЗЗД. Съдът заключил, че при неосъществяване на предмета на правоотношението търговското дружество се е лишило изцяло от основание да задържи целево получените средства. Посочил е, че е ирелевантно обстоятелството, че сумата е преведена от него на чуждестранното дружество – собственик на автомобила и не се намира в патримониума на “А. БГ“ ЕООД, като се е позовал на чл. 81, ал. 2 ЗЗД.

Съдът развил и алтернативни съображения – за основателност на претенцията на осн. чл. 79, ал. 1 ЗЗД, въпреки, че като сам посочил, те нямат отношение към състава на чл. 55,

ал. 1, предл. 3 ЗЗД. Те са в смисъл, че отговорността на дружеството може да бъде ангажирана и поради това, че не е положило грижата на добрия търговец, но не е положило тази грижа в случая и следва да отговоря за връщането на сумата, дори в „завишен размер“, като съдът се е позовал на чл. 302 ТЗ. Цената на автомобила е била платена предварително, без търговецът да получи реалната фактическа власт върху вещта; сумата е преведена без да се обезпечи реалното получаване на автомобила.

По този начин ответникът не може да се окачестви като изправна страна в рамките на договорната връзка или, с други думи – отговорността му можела да се ангажира и в хипотезата на чл. 79, ал. 1, предл. 2 ЗЗД.

При служебно извършената проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до недопустимост или нищожност на обжалваното решение.

По въпроса, допуснат до касационно обжалване, въззивният съд се е произнесъл в противоречие с даденото по реда на чл. 290 ГПК разрешение. Основателни са и останалите касационни доводи на касатора за неточно приложение на материалния и процесуалния закон, както и за необоснованост в изводите. Съставът на САС в нарушение на чл. 12 и чл. 235, ал. 2 ЗЗД изобщо не е обсъдил събраните по делото доказателства, не е анализирал всички относими обстоятелства, доводи и възражения на страните и не е изяснил всички релевантни факти, като същевременно в мотивите на въззивното решение се съдържат съображения, невъведени в предмета на спора по надлежен ред. Правните изводи са необосновани. Неточно е приложен и материалния закон – чл. 280 и чл. 292 ЗЗД, чл. 302 ТЗ, чл. 55, ал. 1, т. 3 ЗЗД.

В заключение, въззивното решение следва да бъде касирано и спорът разрешен по същество.

Ищецът Г. обосновава правото да получи обратно от насрещната страна исковата сума с това, че е развалил, поради невъзможност за изпълнение, сключен помежду им предварителен договор за покупко-продажба на конкретен автомобил.

Задължението за реституция на полученото във всички хипотези на неоснователно обогатяване, вкл. по чл. 55, ал. 1, предл. 3 ЗЗД, е извъндоговорно. В същото време, хипотезата на чл. 55, ал. 1, предл. 3 ЗЗД урежда отношения между двете страни, възникнали по повод изпълнение на задължение, което е имало основание, но чийто правопораждащ факт е заличен с обратна сила. Тогава, освен даване и получаване, включва се и наличие на основание към момента на получаването и настъпване на последващ юридически факт, обуславящ извод за заличаване на последиците от основанието. Всичко това определя предмета на търсената защита – съществуване на твърдяното правоотношение между насрещните страни, развалянето му и то по причината, твърдяна от ищеца. Съдът дължи да прецени наличието на поддържаната договорна връзка между страните, нейното съдържание, настъпили ли са твърдените основания за разваляне на договора и това сторено ли е, съответно какво е дадено като престации по разваления договор от насрещните страни по него.

В случая, след като несъмнено не е сключван предварителен договор между страните за продажба на автомобил с обещаел “А. БГ“ ЕООД и купувач С. Г., последният няма и никакви основания да претендира връщане на платена покупна цена поради разваляне на горепоменатия договор.

Недопустимо е, също така, съдът да извършва преценка за възможните, но незаявиени по надлежен ред, евентуални други основания, поради които ответникът би следвало да заплати на ищеца исковата сума, напр. на договорно основание.

Ищецът още в исковата молба и последвалото писмено уточнение, твърди относно покупката на автомобила, че с ответника е договорил последният само да се легитимира формално като купувач по сделката, а след придобиване на вещта на свое име, да я прехвърли на действителния купувач. Сумата, предмет на иска, била преведена от Г. не като цена по договор за представителство, като цена, която трябва да се заплати при

закупуване на автомобила при посочените от Г. условия. Той самият предварително е избрал автомобила, продавача по него, продажната цена и всички условия по сделката съобразно обява в специализиран сайт. Между довереника и доверителя няма уговорено заплащане за изпълнение на възложената поръчка; отношенията не са оформени писмено, поддържа се наличие на доверителност между тях и извършване на взаимни услуги по различни поводи.

Тези твърдения, съставляващи признания на неизгодни за ищеца факти, кореспондират и с писмените доказателства и заключението на експертизата относно движението на паричните средства, както и с показанията на свидетеля А. А. С.

Той, също така, установява, че е бил в приятелски отношения с Г.. Последният го помолил да му съдейства да закупи въпросния автомобил, като специалист, който разбира от коли; препратил му обявата, публикувана в сайта „Mobile.de“. В изпълнение на поръчението, С., чрез съдействие на Я. Г., ползващ немски език, разпитан също като свидетел, осъществил контакт с продавача на автомобила. Оказало се, че автомобилът е лизингов, а цената по обявата била бруто. С. и ищецът се уговорили първият да намери фирма, която да закупи автомобила, и после да го продаде на ищеца, за да може той да спести 5000 евро от ДДС. Така се стигнало до молба към управителя на ответното дружество, който се познавал и с ищеца, и със С., да съдейства, за което било постигнато съгласие. Огледът на автомобила и проверката на документите също е възложена от Г. на С., който пътувал до В., видял автомобила на място, проверил му данните, видял оригиналите на документите, снимал го, после информирал Г., като му пратил и снимка. Последният одобрил и поръчал на С. да го купува. Той се свързал с представител на дружеството – ответник и поискал цената да бъде преведена на продавача В.Г.. Автомобилът трябвало да бъде получен също от С., но когато трябвало да го вземе, представител на продавача В.Г. му се обадил по телефона и поискал да се платят още 5000 евро ДДС. Г. се съгласил, парите били преведени през сметката на „А. БГ“ ЕООД и свидетелят отишъл да получи автомобила. Не го намерил на паркинга, не открил представител на В.Г., а офисът на дружеството бил заключен. Силно притеснен, отново със съдействието на Я. Г., подал жалба в полицията. Там разбрал, че този автомобил е бил продаден и на други лица и, че се касаело за крупна измама. Уведомил ищеца и ответника. С. по поръчение на Г. се свързал с посочен от последния адвокат, работещ в А., за да започне дело срещу продавача на автомобила.

Показанията на свидетеля С. относно възложеното му поръчение от страна на Г., същността на отношенията между последния и „А. БГ“ ЕООД във връзка с купуване на автомобила, както и измамата, осъществена от страна на третото лице – продавач по договора, се потвърждават и от показанията на свидетеля Я. Г. и свидетеля Б. М.. Последният знае от ищеца, че е възложил именно на С. да му намери автомобил и му превел пари за покупката. Свидетелят присъствал на среща между С. и Г., на която Г. питал къде е автомобила, а С. обяснявал, че бил измамен в А.

С., разпитан като свидетел по делото, твърди, че пътувал до А. още два пъти във връзка с делото относно автомобила, на свои разноски. Той заплатил и разходите за адвоката. Имали уговорка с ищеца да му възстанови разходите, но това не се случило. С. и ищеца имали среща, на която Г. настоявал С. ответникът да му върне парите. На тази среща не се разбрали и след това повече не са се виждали.

Впоследствие Г. направил писмено изявление за прекратяване на поръчката, получено от ответника.

Ответникът е търговско дружество, което съгласно неоспорения фактически извод на първата инстанция, има за предмет на дейност, *inter alia*, внос и търговия на употребявани автомобили. Договорът с Г. не е сключил срещу заплащане на възнаграждение, т.е. неприложими са правилата относно комисионния договор; не е налице друга търговска сделка, поради което неприложима е нормата на чл. 302 ТЗ. Отношенията между

на срещните страни по делото се уреждат от правилата за поръчката по см. на чл.280 и сл. от ЗЗД, като е налице косвено представителство на Г. от страна на дружеството по продажбата с третото лице. Ищецът е възложил на ответника да закупи за негова сметка конкретен автомобил. Скритият пълномощник е разполагал с мандат, строго ограничен от поръчителя – да фигурира като купувач по договора с третото лице, на което да преведе получените от Г. суми, както му е разпоредено. Действия по оглед, проверка, комуникиране и договаряне с продавача, от името на ответното търговско дружество, но за сметка на Г., по поръчение на последния, е извършвал свидетелят С.. От действия на последния в изпълнение на поръчката, ако са настъпили вреди, не може да се ангажира отговорност на косвения представител. Последният е изпълнил точно, каквото му е било възложено, парите не са у него след изявлението на поръчителя за прекратяване на поръчката, и не е налице обогатяване с исковата сума, която няма как да му бъде търсена на осн. чл. 55, ал. 1, предл. 3 ЗЗД.

Измамливите действия на собственика на автомобила да приеме плащането на цената на автомобила и да не прехвърли собствеността му, като физически се укрие, са изцяло осуетили изпълнението на договора, т.е. налице е пряка причинно-следствена връзка между събитието и невъзможността за изпълнение. Ответникът не е бил натоварен от поръчителя да му намери автомобил и сам да извърши всички предварителни проверки, нито е поел да гарантира изпълнението от страна на продавача. На практика свидетелят С. е бил натоварен с това, а ответникът се е съгласил да участва документно като продавач, за да избегне ищецът плащане на фискални задължения. Нещо повече, ответникът е положил всички усилия да изпълни договора, като и след установената липса на автомобила и на неговия собственик, е сигнализирил полицията за измамата, съдействал е за разкриване на престъплението, предприел е действия за търсене на гражданска отговорност от собственика на автомобила. Налице е невиновна невъзможност за изпълнение на договора за поръчка по см. на чл.81 ал.1 от ЗЗД, която изключва отговорността на ответника. Неблагоприятните последици от неизпълнението в хипотезата на чл.81 ал.1 от ЗЗД при едностранните договори са за кредитора, ищеца /като изключение от общото правило рискът тежи върху длъжника/.

В заключение, искът се явява неоснователен и следва да бъде отхвърлен, на осн. чл.55 ал.1, предл. 3 от ЗЗД, както и акцесорната претенция по чл.86 от ЗЗД.

11. Обезщетението за неимуществени вреди от деликт по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ се определя глобално – за всички претърпени неимуществени вреди от този деликт, но само за тези, които са пряка и непосредствена последица от процесното наказателно преследване. В този смисъл присъденото парично обезщетение следва да съответства на необходимостта от преодоляване на причинените вреди в тяхната цялост, т. е. да е достатъчно по размер за репарирането им – в съответствие с общоприетия критерий за справедливост, но най-вече – с оглед особеностите на конкретния случай. Същевременно обезщетението не следва да надвишава този достатъчен и справедлив размер, необходим за обезщетяване на конкретно претърпените неимуществени вреди. Принципът на справедливост включва обезщетяване в най-пълна степен на вредите на увреденото лице от вредоносното действие, и само когато съдът е съобразил всички конкретни обстоятелства от значение за реално претърпените от увредения неимуществени вреди, размерът на обезщетението е определен в съответствие с чл. 52 ЗЗД. Поради това, в мотивите към решението съдът, в т. ч. въззивната инстанция, когато пред нея е спорен въпросът относно размера на обезщетението за неимуществени вреди, трябва да обсъди всички конкретни обстоятелства, които е взел предвид, като посочи и тяхното значение за определения от него размер на обезщетението.

чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ

чл. 52 ЗЗД

Решение № 527 от 14.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 880/2023 г., IV г. о., докладчик съдията Хрипсиме Мъгърдичян

Производството е по чл. 290 ГПК.

С определение № 2774 от 02.10.2023 год., постановено по настоящото дело, по жалбата на ищцата П. К. А., е допуснато касационно обжалване на решение № 1180 от 12.09.2022 год., постановено по в. гр. дело № 3673/2020 год. по описа на Софийски апелативен съд /САС/, в частта му, в която след частична отмяна на решение № 5033 от 18.08.2020 год., постановено по гр. дело № 10444/2019 год. по описа на Софийски градски съд /СГС/ е отхвърлен предявения от П. К. А. срещу Прокуратурата на Република България иск с правно основание чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ за разликата над 3 000 лв. до 7 000 лв. – обезщетение за неимуществени вреди, ведно със законната лихва, считано от 14.06.2019 год. до окончателното изплащане и в частта, в която е потвърдено решение № 5033 от 18.08.2020 год., постановено по гр. дело № 10444/2019 год. по описа на Софийски градски съд /СГС/ за отхвърляне на предявения иск с правно основание чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ за разликата над 7 000 лв. до размера от 50 000 лв. – обезщетение за неимуществени вреди, ведно със законната лихва, считано от 14.06.2019 год. до окончателното изплащане.

Обжалването е допуснато при условията на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по материалноправния въпрос относно критериите, които определят понятието справедлив размер на обезщетението по чл. 2 ЗОДОВ и следва ли въззивният съд да обсъди всички изложени от страните доводи, всички установени по делото обективно съществуващи, конкретни обстоятелства и да изложи собствени мотиви при прилагане на критерия на чл. 52 ЗЗД.

В касационната жалба на ищцата се излагат оплаквания за неправилност на обжалваното решение поради нарушение на материалния закон и необоснованост – касационни основания по чл. 281, т. 3 ГПК. Претендира се и присъждането на направените разноски по делото.

Ответната страна Прокуратурата на Република България Евелин счита, че касационната жалба е неоснователна.

По правния въпрос, по който е било допуснато касационно обжалване, настоящият съдебен състав намира следното:

Отговор на този въпрос е даден в задължителната тълкувателна практика на ВС и ВКС, обективизирана в т. 11 /раздел II от мотивите/ от ППВС № 4/1968 год., т. 11 и 13 от Тълкувателно решение № 3 от 22.04.2005 год. на ВКС по тълк. гр. дело № 3/2004 год., ОСГК, и основаната на тях, трайно установена практика на ВКС по приложението на чл. 52 ЗЗД вр. с чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, формирана по реда на чл. 290 ГПК /Решение № 57 от 9.02.2016 год. на ВКС по гр. дело № 4641/2015 год., IV г. о., ГК, Решение № 270 от 16.02.2018 год. на ВКС по гр. дело № 284/2017 год., IV г. о., ГК, Решение № 281 от 30.11.2018 год. на ВКС по гр. дело № 582/2018 год., IV г. о., ГК, Решение № 388 от 21.06.2024 год. на ВКС по гр. дело № 1960/2023 год., III г. о., ГК, Решение № 192 от 27.03.2024 год. на ВКС по гр. дело № 4814/2022 год., IV г. о., ГК, Решение № 234 от 17.04.2024 год. на ВКС по гр. дело № 889/2023 год., IV г. о., ГК, Решение № 377 от 19.06.2024 год. на ВКС по гр. дело № 4064/2023 год., III г. о., ГК, цитираните от касатора решения и др./. Според тази константна практика, понятието "справедливост" по смисъла на чл. 52 ЗЗД не е абстрактно понятие, а е свързано с преценката на редица конкретни, обективно съществуващи обстоятелства, които следва да се вземат предвид от съда при определяне на размера на обезщетението за неимуществени вреди. Такива обстоятелства

поначало са вида, характера, интензитета и продължителността на увреждането на ищеца. Конкретно при исковете по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ такива правно-релевантни обстоятелства – критерии за определяне на размера на обезщетението за неимуществени вреди, са: тежестта на повдигнато обвинение, дали то е за едно или за повече престъпления, какъв е техният вид – от значение е и дали с обвинението се вменияват едно или няколко престъпления, извършени в длъжностно качество, с користна цел, особено когато обвиняемият е заемал длъжност в държавен орган при завишени изисквания за почтеност и е изпълнявана работа, свързана с отговорности в публичен интерес; дали ищецът е оправдан по всички обвинения или само по част от тях, а по други е осъден; дали е взета мярка за неотклонение – нейният вид и продължителност, както и другите наложени на ищеца ограничения на правата и свободите му в рамките на наказателното производство; продължителността на наказателното преследване срещу ищеца, включително дали същата надхвърля или не разумните срокове за провеждането му; начинът на развитие на наказателното производство срещу ищеца, приключило с оправдаването му, респ. прекратяване, както и броят на съдебните инстанции, разгледали делото; дали през времетраенето на процесното наказателно преследване срещу ищеца са били водени и други наказателни производства, по какви обвинения, какъв е техният изход, тяхната продължителност и наложените на ищеца мерки за неотклонение и други ограничения и ако те също са били незаконни – дали ищецът вече е обезщетен и в каква степен. От значение са и всички останали конкретни обстоятелства, установени по делото, които сочат как и по какъв начин незаконното наказателно преследване се е отразило на ищеца – има ли влошаване на здравословното му състояние, в каква степен и от какъв вид е то; конкретните преживявания на ищеца, неговото емоционално и психическо състояние, и изобщо – цялостното отражение на воденото срещу него наказателно преследване върху живота му – семейство, приятели, професия и професионална реализация, обществен отзвук, степента на накърняване на доброто му име с оглед социалния му статус, съдебното му минало и пр.

Наред с тези обстоятелства, при определяне на обезщетението съдът следва да съобрази и обществените критерии за справедливост, свързани с икономическите условия в страната и жизнения стандарт на населението към периода на увреждането, следвайки принципа за пропорционалност между претърпените от пострадалия неимуществени вреди и паричното им възмездяване. Справедливостта още изисква сходно разрешаване на аналогични случаи, като израз на общоприетата оценка и възприетото в обществото разбиране за обезвреда на неимуществени вреди от един и същ вид, поради което следва да се съобразява и съдебната практика в сходни хипотези.

Обезщетението за неимуществени вреди от деликт по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ се определя глобално – за всички претърпени неимуществени вреди от този деликт, но само за тези, които са пряка и непосредствена последица от процесното наказателно преследване. В този смисъл присъденото парично обезщетение следва да съответства на необходимостта от преодоляване на причинените вреди в тяхната цялост, т. е. да е достатъчно по размер за репарирването им – в съответствие с общоприетия критерий за справедливост, но най-вече – с оглед особеностите на конкретния случай. Същевременно обезщетението не следва да надвишава този достатъчен и справедлив размер, необходим за обезщетяване на конкретно претърпените неимуществени вреди. Принципът на справедливост включва обезщетяване в най-пълна степен на вредите на увреденото лице от вредоносното действие, и само когато съдът е съобразил всички конкретни обстоятелства от значение за реално претърпените от увредения неимуществени вреди, размерът на обезщетението е определен в съответствие с чл. 52 ЗЗД. Поради това, в мотивите към решението съдът, в т. ч. въззивната инстанция, когато пред нея е спорен въпросът относно размера на обезщетението за неимуществени вреди, трябва да обсъди всички конкретни обстоятелства, които е взел предвид, като посочи и тяхното значение за

определения от него размер на обезщетението.

В разглеждания случай, за да приеме, че искът по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ за обезщетение за неимуществени вреди е доказан по основание, въззивният съд е зачел установените по делото и безспорни между страните обстоятелства, а именно: че на 26.01.2018 год. ищцата е била привлечена в качеството на обвиняем за престъпление по чл. 206, ал. 1, предл. 1 НК, като ѝ е била взета мярка за неотклонение "подписка"; срещу ищцата е бил внесен обвинителен акт за престъпление по чл. 206, ал. 1, предл. 1 НК, по който е било образувано НОХД № 5234/2018 год. по описа на СРС, НО, 97 с-в, като с присъда от 14.11.2018 год. ищцата е била призната за невиновна и оправдана по повдигнатото ѝ обвинение, а с решение от 14.06.2019 год., постановено по ВНОХД № 2318/2019 год. по описа на СГС, НО, V-ти въззивен състав /образувано по протест на СРП/, за което е посочено, че не подлежи на обжалване и протест, оправдателната присъда е била потвърдена, като е заключил, че наказателното преследване срещу ищцата е било незаконно, а всяко незаконно наказателно преследване засяга в една или друга степен неимуществената сфера на пострадалия. Поради това е пристъпил към изясняване на онези обстоятелства, които е намерил за установени, намиращи се в причинна връзка с незаконното обвинение и съответно от значение за справедливия размер на обезщетението.

За да определи обезщетение за неимуществени вреди в размер на 3 000 лв. въззивният съд е приел: 1 престъплението, в което ищцата е била обвинена, без да го е извършила, е тежко по смисъла на чл. 93, т. 7 НК – то се наказва с лишаване от свобода до 6 години; 2 на ищцата е била взета най-леката мярка за неотклонение "подписка"; 3 оправдателната присъда е била протестирана и протестът не е бил поддържан пред въззивния съд, но не е бил и оттеглен; 4 ищцата е била притеснена от воденото срещу нея наказателно производство, страхувала се да не загуби свободата си, чувствала срам и вина през близките си, била подложена на стрес, но същият не бил прераснал в епизодично или трайно увредено психологическо състояние или в психическо заболяване; доброто ѝ име в обществото било дискредитирано; 5 обвинението не е било разгласено публично; 6 че не е доказано преживяно от ищцата депресивно състояние или депресия; 7 заболяванията на ищцата – установени и изброени в заключението по съдебно-медицинската експертиза, не са били обвързани с воденото наказателно производство, но развитието на тези заболявания е било повлияно неблагоприятно от преживените стрес и тревожност в резултат на незаконното наказателно преследване; 8 наказателното производство е приключило за срок от не повече от 3 години, който е разумен – по жалба от м. юли 2012 год. срещу ищцата било образувано досъдебно производство, което било прекратено с постановление на СРП от 19.06.2013 год.; второто досъдебно производство било образувано срещу неизвестен извършител на 06.10.2016 год., но с постановление на СГП от 23.10.2017 год. това производство било преквалифицирано срещу ищцата и било отменено горепосоченото постановление на СРП, като било указано пр. пр. № 22868/2012 год. по описа на СРП да бъде приобщена към пр. пр. № 1546/2016 год. по описа на СРП, като разследването продължи под № 1546/2016 год. по описа на СРП, по което и ищцата била привлечена като обвиняема с постановление от 26.01.2018 год.; наказателното производство от датата на постановлението на СГП от 23.10.2017 год. до влизане в сила на оправдателната присъда – 14.06.2019 год., било продължило по-малко от две години. Въз основа на тези обстоятелства и съобразявайки обществено-икономическата обстановка в страната и обичайния стандарт на живот, както и че претърпените от ищцата вреди не са изключително тежки и с непреодолим характер, различни от обичайно изживяваните в подобни случаи болки и страдания, въззивният съд е формирал извода, че справедливият размер на обезщетението за неимуществени вреди възлиза на 3 000 лв., до който и размер релевираната претенция се явява основателна, а в останалата част подлежи на отхвърляне.

Както е прието и в определението по чл. 288 ГПК, с така изложените съображения

относно размера на процесното обезщетение, въззивният съд е разрешил поставения по делото правен въпрос в противоречие с цитираната по-горе практика /включително задължителната такава/ на ВС и ВКС. Предвид даденото с нея разрешение на въпроса, при извършената касационна проверка настоящият съдебен състав намира, че въззивното решение е валидно и допустимо в обжалваната част, но е частично неправилно.

Основателно е касационното оплакване, че в обжалваното решение не са обсъдени всички обстоятелства, които в случая носят обективни характеристики за реално причинените на ищцата неимуществени вреди. Така не е преценена общата продължителност на наказателното производство, в т. ч. неправилно е определен началният момент, от който пострадалата /ищцата/ търпи неимуществени вреди от процесното незаконно наказателно преследване. Основателно е и основното оплакване на касатора, че необосновано и в нарушение на материалноправната разпоредба на чл. 52 ЗЗД въззивният съд е определил несправедлив – занижен размер на обезщетението, който не съответства на действително претърпените от ищцата неимуществени вреди.

Всички вреди, които са пряка е непосредствена последица от деликта по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ подлежат на обезщетяване. Обичайните, типичните неимуществени вреди от незаконно обвинение са тези, които нормално, предвидимо от правилата на житейската логика и психология едно обвинено в извършването на престъпление лице търпи, като: стрес и притеснения от повдигнатото обвинение и за развитието на наказателното производство; страх от несправедливо осъждане и налагане на наказание по НК; негативни изживявания и чувство за онеправданост; накърняване на чувството за собствено достойнство, за справедливост и на самооценка на лицето, както и на доверието му в държавността; смущения в социалното общуване, дестабилизиране на здравословното състояние без болестни прояви. Причинната връзка на тези вреди с незаконното наказателно преследване е очевидна и тя не подлежи на формално доказване, а пострадалият не следва да доказва отделните си негативни преживявания в рамките на обичайните вреди. При условията на пълно и главно доказване следва да се установяват вредите извън обичайните, т. е. специфичните такива, като: конкретно болестно увреждане на здравето; нетипични значими смущения в личната сфера на обвинения /например разрыв в семейните отношения/ или в обичайната му битова, обществена или професионална сфера /например загуба на поминъка или на възможността за професионална реализация/ и др., както и причинната връзка между специфичните вреди и незаконното наказателно преследване – в този смисъл е приетото например в Решение № 480 от 23.04.2013 год. на ВКС по гр. дело № 85/2012 год., IV г. о., ГК и Решение № 434 от 25.11.2015 год. на ВКС по гр. дело № 2934/2015 год., IV г. о., ГК.

В частност, освен обичайните болки и страдания от незаконното обвинение в извършване на престъпление, ищцата твърди още и увреждане на здравето ѝ. Настъпването на тази вреда, обаче, не е в причинно-следствена връзка с процесното незаконно обвинение за извършено престъпление, поради което и не се обхваща от обезщетението за неимуществени вреди, респ. държавата не отговаря за нея, доколкото е установено въз основа на заключението на вещото лице по съдебно-медицинската експертиза, че ищцата е с увредено общо състояние и с трайно намалена работоспособност от 22.06.2000 год., като заболяванията ѝ, а именно мозъчно съдова болест /след реализиран през м. октомври 2015 год. мозъчен инсулт/, заболявания на опорно-двигателния апарат, верикозно разширени вени на ляв долен крайник с тежест, болки и оток и кожни промени в напреднал стадий /с неопределена, но голяма давност/, двустранно намаление на слуха със непостоянен световъртеж и нарушено равновесие /2014 год./, са от общ характер и възрастово обусловени и категорично не са свързани с воденото срещу нея наказателно производство. Липсват и доказателства, че тревожното състояние на ищцата представлява психично разстройство, т. е. заболяване /обстоятелства, за установяването на което са нужни специални знания/. Следователно изводът на

въззивния съд, с който е отречено настъпването на горепосочената твърдяна от ищцата специфична вреда, е обоснован, а и направен в съответствие с правилата за разпределение на доказателствената тежест и неблагоприятните последици от тях и касационното оплакване в тази насока се явява неоснователно.

В Решение № 425 от 01.12.2015 год. на ВКС по гр. дело № 3143/2015 год., IV г. о., ГК, е прието, че употребеният в чл. 2, ал. 1, т. 2 ЗОДОВ /сега т. 3/ израз "обвинение в извършване на престъпление" трябва да се тълкува по-широко за нуждите на специалния деликт, а не в тесния му наказателно-процесуален смисъл. Лицето, срещу което е образувано наказателно производство, търпи вреди от проведеното срещу него наказателно производство и в случаите, когато производството е прекратено без да му е повдигнато обвинение. В случаите, когато първоначално досъдебното наказателно производство е образувано срещу неизвестен извършител при достатъчно данни за извършено конкретно престъпно деяние, а едва по-късно ищецът е бил уличен и/или срещу него е било повдигнато обвинение за същото престъпление, той търпи вреди от наказателното преследване и в периода от време преди уличаването му, респ. повдигането на обвинението срещу него, ако той е бил единственото лице, което е могло да извърши престъпното деяние, за което производството първоначално е образувано срещу неизвестен извършител. В тези случаи ищецът търпи вредите от наказателното преследване от момента, в който е узнал за образуваното наказателно производство за конкретното престъпно деянието, което единствено той би могъл да извърши.

Съответно в Решение № 437 от 02.07.2014 год. на ВКС по гр. дело № 1020/2012 год., IV г. о., ГК, е прието, че веднъж образуваното наказателно производство може да приключи било с акт по съществуващото на повдигнатото обвинение, било с акт за неговото прекратяване в хипотезите, предвидени в чл. 24 НПК. В случаите, когато наказателното производство е било прекратено и прекратяването е потвърдено от съда, на общо основание се прилагат постановките на т. 4 от Тълкувателно решение № 3 от 22.04.2004 год. на ВКС по тълк. дело № 3/2004 год., ОСГК, доколкото наказателно-процесуалното право не допуска в тези случаи производството да бъде възобновено служебно от погорестоящ прокурор. В случаите, когато наказателното производство е било прекратено и след съобщаването му на засегнатите лица не е било обжалвано пред съответния първоинстанционен съд, остава открита възможността за служебна отмяна на постановлението. В тези случаи, ако е последвала служебна отмяна на постановлението, прокурорският акт за прекратяването не е довел до окончателно приключване на производството, поради което той няма за последица нито завършването на фактическия състав по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, нито поставя началото на давностния срок по чл. 110 ЗЗД. Срокът, през който поради отмененото впоследствие прекратяване не са били извършвани процесуално-следствени действия, води до увеличаване във времето на общата продължителност на наказателния процес, която величина следва да се има предвид при преценката дали тази обща продължителност се вменя във разумните срокове за провеждане на наказателното производство или не. Общата продължителност на наказателното производство има значение и при определяне размера на обезщетението за понесените неимуществени вреди, което означава, че такова значение има и времето, през което макар да не са били извършвани процесуално-следствени действия, като краен резултат е поддържана висящността на производството поради последващата служебна отмяна на прокурорския акт за прекратяване на наказателното производство по чл. 24 НПК.

Така приетото в горепосочените две решения на ВКС изцяло се споделя от настоящия съдебен състав. Въззивният съд неправилно е определил продължителността на воденото срещу ищцата наказателно производство, респективно – в нарушение на материалния закон е приел, че релевираните в исковата молба неимуществени вред, настъпили преди датата на повдигане на обвинението срещу ищцата /26.01.2018 год./, не следва да се имат

предвид при определяне на размера на процесното обезщетение, както и че релевантният за това начален момент на развитието на наказателното производство е постановлението на СГП от 23.10.2017 год. След като ищцата е страна по сключения договор за финансов лизинг от 18.06.2007 год., който има за предмет процесния лек автомобил /чуждата движима вещ, по отношение на която е вменено осъществяване на признаците на обсебване/, то единствено тя би могла да извърши престъплението по чл. 206, ал. 1 НК и следователно същата е търпяла основателни притеснения и неудобства още от момента, в който е дала обяснения на 20.02.2013 год. по пр. пр. № 22868/2012 год. по описа на СРП, когато е узнала и за образуваното, макар и срещу неизвестен извършител към този момент, наказателно производство за това престъпление. В този смисъл, макар въззивният съд в съответствие с трайно установената практика да е приел, че при определяне на размера на обезщетението за неимуществени вреди от деликта по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ е от значение продължителността на наказателното производство, вследствие на което ищцата търпи вреди, неправилно не е взел предвид при определяне на размера на процесното обезщетение търпените от ищцата вреди през периода от 20.02.2013 год. до датата на повдигане на обвинението срещу нея – 26.01.2018 год. /около 5 години/.

Тъй като нарушението на материалния закон и необосноваността на въззивното решение не налагат повтаряне или извършване на нови процесуални действия, спорът между страните относно размера на процесното обезщетение за неимуществени вреди следва да се разреши по същество от настоящата касационна инстанция.

Ищцата е била обвинена в извършване на тежко умишлено престъпление по чл. 206, ал. 1, предл. 1 НК. Към момента, в който е узнала за образуваното наказателно производство ищцата е била на 56 год., а към момента на влизане в сила на оправдателната присъда е била на 62 години – която възраст предполага по-ниска устойчивост на стреса; същата е неосъждана. Наказателното производство е продължило около 6 години и 4 месеца, който срок е неразумен. Поддържаното незаконно обвинение е оказало негативно отражение върху ищцата, изразяващо се в притеснение, страх, тревожност, стрес, накърнено достойнство, промяна в психо-емоционалното ѝ състояние и негативни изживявания; то се е отразило и общото ѝ здравословно състояние. Тези обстоятелства и тяхното конкретно проявление по делото обуславят по-висок размер на дължимото от ответника обезщетение.

От друга страна, ищцата е взела лично участие при извършване на 6 процесуални действия в досъдебното производство и се е явила в 2 съдебни заседания по НОХД № 5234/2018 год. по описа на СРС, НО, 97 с-в и 1 съдебно заседание по ВНОХД № 2318/2019 год. по описа на СГС, НО, V въззивен състав. Била ѝ е наложена най-леката мярка за неотклонение "подписка". Повдигнатото срещу нея обвинение не е било публично оповестено от страна на Прокуратурата и разследващите органи, като неговото негативно отражение върху доброто име на ищцата в обществото и върху социалните ѝ контакти не е по-голямо от обичайното в подобни случаи и не е с траен характер. Няма доказателства за изолиране на ищцата от нейния приятелски и семеен път, за съществена промяна на начина ѝ на живот, за препятстване на по-нататъшната ѝ личностна, обществена и професионална реализация и както вече бе посочено по-горе не са установени болестни прояви. Ищцата е била оправдана още на първа инстанция, а представителят на ответника е подал протест срещу оправдателната присъда, но не го е поддържал пред въззивната инстанция. Тези обстоятелства и конкретното им проявление по делото обуславят по-нисък размер на дължимото от ответника обезщетение.

Предвид така установените обстоятелства по делото и посоченото им значение за размера на процесното обезщетение, при съобразяване на обичайния характер на претърпените негативни емоции и промени в поведението на ищцата, но при превес на продължителността на процесното незаконно наказателно производство, както и предвид социално-икономическите условия и стандарта на живот в страната към датата на влизане

в сила на оправдателната присъда /съгласно официалните данни на НСИ, през 2019 год. средния общ годишен доход за едно лице възлиза на 6 592 лв., а минималната месечна работна заплата през 2019 год. е в размер на 560 лв./, настоящият съдебен състав намира, че справедливото по размер обезщетение, което се репарира процесните неимуществени вреди, търпени от ищцата и същевременно не води до неоснователно обогатяване – в съответствие с общоприетия критерий за справедливост, възлиза на сумата от 6 000 лв. При определянето на този размер съдът взема предвид и факта, че самото осъждане на П. та на Република България да заплати това обезщетение има основно репариращо действие – предвид моралния, а не имуществен характер на процесните вреди.

Ето защо и на основание чл. 293, ал. 1 и ал. 2 ГПК въззивното решение следва да бъде отменено като неправилно в частта му, в която предявеният по делото иск за обезщетение за неимуществени вреди е отхвърлен за разликата над сумата от 3 000 лв. до размера от 6 000 лв., като вместо това бъде постановено уважаване на иска в тази му част, ведно с претендираната законна лихва, считано от 14.06.2019 год. В останалата обжалвана част, в която искът за обезщетение за неимуществени вреди е отхвърлен за разликата над сумата от 6 000 лв. до размера от 50 000 лв., въззивното решение е правилно като краен резултат и следва да бъде оставено в сила.

12. Когато при предявен иск по чл. 440 ГПК принудителното изпълнение по отношение на процесния имот приключи или изпълнителното производство бъде прекратено, отпада и правният интерес от иска; същият става процесуално недопустим и подлежи на прекратяване; евентуалното отражение на изхода на спора по делото върху основателността на действията на съдебния изпълнител и отговорността му за тях, както и върху други странични имуществени отношения между страните, обусловени от наличието или липсата на условия за провеждане на изпълнение върху процесния имот към минал момент, в който принудителното изпълнение е било висящо, не могат да обосноват произнасяне по същество по вече процесуално недопустимия иск; ако някоя от страните счита, че е претърпяла вреди от принудителното изпълнение, тя може да докаже липсата на предпоставки за насочване на изпълнението върху имота, предмет на иска по чл. 440 ГПК, в производството по което претендира обезщетение на тези вреди.

За да предотврати отпадането на правния му интерес от разглеждането на иска по чл. 440 ГПК, на разположение на ищеца е възможността да поиска обезпечение на претенцията си посредством налагане на обезпечителната мярка „спиране на изпълнението“ по чл. 397, ал. 1, т. 3 ГПК, чието своевременно налагане препятства влизането в сила на постановлението за възлагане. Обратно – пропусъкът на ищеца да обезпечи претенцията си по чл. 440 ГПК открива възможността изпълнителните действия по отношение на процесното имущество да продължат, включително да приключат с влизането в сила на постановление за възлагане, считано от който момент отпада интересът от иска по чл. 440 ГПК.

В такава хипотеза, за да защити правата си, по силата на чл. 498, ал. 2, изр. 2 ГПК третото лице следва да води положителен установителен или ревандикационен иск срещу купувача.

чл. 124, ал. 1 ГПК

чл. 440 ГПК

чл. 498, ал. 2, изр. 2 ГПК

Решение № 534 от 21.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1401/2023 г., П г. о., докладчик съдията Гергана Никова

Производството е по чл. 290 ГПК .

С Определение № 807 от 23.02.2024 г., постановено по реда на чл. 288 ГПК, е допуснато касационно обжалване на въззивно Решение № 331 от 23.12.2022 г. по в.гр.д.№ 327/2022 г. на Окръжен съд – Смолян в приложното поле на чл. 280, ал. 2, предл. 2 ГПК – за да се провери допустимостта на въззивния акт.

Касаторът „Арес-2006” ЕООД, чрез адвокат Е. Р. от АК – Смолян, поддържа, че въззивното решение е процесуално допустимо, но неправилно по същество. Моли да бъде отменено поради наличие на всички касационни основания по чл. 281, т. 3 ГПК. Претендира присъждането на разноските за трите инстанции.

Ответникът по касация Сдружение с нестопанска цел в обществена полза с наименование Туристическо дружество „Карлък” е подал отговор чрез адвокат Д. К. от АК – Смолян. Извън съображенията за неоснователност на жалбата, поддържа възраженията си срещу допустимостта на исковете, заявени с отговора на исквата молба. Претендира разноски за защитата пред ВКС.

Ответникът по касация „Маргит - Смолян” ЕООД е подал отговор чрез адвокат Р. И. от АК - Пловдив. Моли въззивното решение да бъде оставено в сила. Претендира разноски за защитата пред ВКС.

Състав на ВКС, Второ отделение на Гражданската колегия, след преценка на изложените с касационната жалба основания за отмяна и в правомощията си по чл. 290 и чл. 293 ГПК, намира следното:

С обжалваното решение е потвърдено Решение № 194 от 26.07.2022 г. по гр.д.№ 998/2021 г. на Районен съд - Смолян, с което са отхвърлени предявените от „Арес-2006” ЕООД срещу Сдружение с нестопанска цел в обществена полза с наименование Туристическо дружество „Карлък” и „Маргит - Смолян” ЕООД иск, квалифициран като такъв с правно основание чл. 124, ал. 1 ГПК вр. чл. 440 ГПК за признаване за установено, че ответното сдружение не е собственик на следните недвижими имоти: 1) Самостоятелен обект с идентификатор 67653.11.1.1.6 по КККР на гр. Смолян, община Смолян, област Смолян, одобрени със Заповед № РД-18-14 от 10.05.2005 г. на Изпълнителния директор на АГКК, със застроена площ от 61,20 кв.м., с предназначение: жилище, апартамент, находящ се на административен адрес: гр. Смолян, к.к. Пампорово, к.я. Студенец, ет. 3, ап. А-102, съответстващ на апартамент А-2 от сграда № 1, построена в ПИ с идентификатор 67653.11.1 по КККР на гр. Смолян, ведно с 2,051 % идеални части от общите части на сградата и съответните идеални части от правото на строеж върху описания поземлен имот, в който е построена сградата; 2) Самостоятелен обект с идентификатор 67653.11.1.1.15 по КККР на гр. Смолян, представляващ Ателие № А-202, съответстващ на апартамент А-11, със застроена площ от 63 кв.м., с предназначение: жилище, апартамент, находящ се на административен адрес: гр. Смолян, к.к. Пампорово, к.я. Студенец, ет. 4, ап. Ателие № А-202 от сграда № 1 в ПИ № 67653.11.1, ведно с 2,112 % идеални части от общите части на сградата и съответните идеални части от правото на строеж върху описания поземлен имот, в който е построена сградата; както и искане по чл. 537, ал. 2 ГПК за отмяна на нотариален акт за собственост на недвижим имот, съставен въз основа на писмени доказателства № 31, том I, нот.д.№ 30/2019 г. на нотариус А. Ш. с рег.№ 613 на Нотариалната камара.

Въззивният съд е приел, че с договор, оформен с нотариален акт № 24 от 02.04.2008 г., ответникът ТД „Карлък” отстъпил на „БАЗА-СС” ЕООД право на строеж върху недвижим имот с идентификатор 67653.11.1 по КККР на гр. Смолян, находящ се в местността „хижа Студенец“, к.к. Пампорово за построяване и извършване на преустройство, пристрояване и надстрояване на съществуващата триетажна сграда на хижа „Студенец“ и обектите в нея, съгласно одобрен инвестиционен проект, в срок до 20.12.2008 г. С нотариален акт № 66/2008 г. срокът на договора е продължен до 08.12.2009 г.

С нотариален акт № 98 от 04.12.2008 г. ищецът „Арес-2006“ ЕООД е придобил по силата на извършена продажба правото на строеж за процесните по настоящото дело апартаменти. Като черпещ правата си от договор, вписан преди вписването на исковата молба по гр.д.№ 190/2011 г. по описа на ОС – Смолян и неучастващ в този процес, на „Арес-2006“ ЕООД е непротивопоставимо влязлото в сила на 19.11.2013 г. решение, с което договорът за учредяване на право на строеж, оформен с н.а.№ 24 от 02.04.2008 г., е развален.

След развалянето на договора от 02.04.2008 г., строителството, довело до възникване на процесните апартаменти, е осъществено по възлагане от страна на ТД „Карлък“. Издаден е констативен протокол по чл. 181, ал. 2 ЗУТ № 663 от 02.11.2018 г., както е извършено и нанасяне на самостоятелни обекти в сграда с идентификатор 67653.11.1.1. Съгласно заключение на СТЕ описаните в н.а.№ 98 от 04.12.2008 г. обекти (апартамент № А-2 с площ от 61,20 кв.м. и апартамент № А-11 с площ от 63 кв.м.) са идентични с процесните апартаменти.

Въззивният съд е извел като основен за спора по настоящото дело въпросът своевременно ли е направеното от ответниците с отговорите на исковата молба възражение, че правото на строеж не е реализирано и е погасено по давност, респ. - основателно ли е това възражение. Приел е, че срокът по чл. 67 ЗС е давностен, поради което и при погасяване на правото на строеж върху чужда земя се прилагат общите правила на ЗЗД за погасителната давност, в това число и правилото на чл. 120 ЗЗД, че давността не се прилага служебно. Прието е, че възражението за погасяване по давност на правото на строеж е своевременно, защото е заявено и от двамата ответници с първоначалните отговори на исковата молба пред районния съд. Съгласно ТР № 1 от 04.05.2012 г. по тълк.д.№ 1/2011 г. на ВКС, ОСГК, давностният срок по чл. 67 ЗС започва да тече от момента, в който договорът за учредяване на правото на строеж породил действие, независимо от всякакви последващи прехвърляния. Собственост върху сградата, построена въз основа на учредено право на строеж, може да възникне само ако тя е обособена като вещ, съдържаща минимални признаци за самостоятелност, за да може да бъде годен обект на вещни права. Дефиниция на понятието „груб строеж“ (карабина) е посочено в § 5, т. 46 от ДР на ЗУТ. Според въззивния съд, на 04.12.2008 г. в полза на „Арес-2006“ ЕООД е учредено право на строеж, което включва правото да се построят и процесните апартаменти. Договорът за суперфиция е породил действие от момента на сключването му, поради което 5-годишният давностен срок е изтекъл на 04.12.2013 г. Видно от приложения по делото констативен протокол по чл. 181, ал. 2 ЗУТ с № 663 от 02.11.2018 г., сградата е била завършена в груб строеж едва през 2018 г. След като правото на строеж не е било реализирано в срока по чл. 67, ал. 1 ЗС, то е погасено по давност в полза на собственика на земята – ТД „Карлък“. Липсват писмени доказателства по делото, от които би могло да се установи реализирането на правото на строеж в рамките на законния петгодишен давностен срок. Представеният по делото акт образец 14, с който ищцовото дружество иска да докаже, че към 28.11.2008 г. конструкцията на сградата е била изградена, не представлява писмено доказателство за установяване на упражнено право на строеж (чл. 181, ал. 2 ЗУТ), тъй като не е съставено от компетентния орган. С прехвърлянето на правото на строеж на нов правен субект от този на когото е учредено, не започва да тече нова петгодишна давност. Прехвърлянето на правото на строеж не е от обстоятелствата които визират чл. 115 и чл. 116 ЗЗД за спиране и прекъсване на давността.

Касационната инстанция констатира, че към делото е приложен препис от изп.д.№ 52/2018 г. по описа на ЧСИ З. Т., данните по което не са подложени на обсъждане от въззивния съд, включително при проверката за допустимост на претенцията и обжалваното пред окръжния съд решение на първата инстанция. С оглед правомощията, произтичащи от разясненията по т. 9 от ТР № 1 от 17.07.2001 г. на ВКС, ОСГК,

настоящият състав на съда приема за установено, че по изп.д.№ 20189160400052/2018 г. по описа на ЧСИ З. Т. (по долу - изп.д.№ 52/2018 г.) е провеждано принудително изпълнение, длъжник по което е ТД „Карлък”, вискател е „Маргит - Смолян” ЕООД, а обект на изпълнението са двата процесни апартамента. Исковата молба е предявена на 23.09.2021 г. и е вписана на 24.09.2021 г., към който момент в течение е била публична продан, приключила на 27.09.2021 г., в резултат от която е съставено Постановление за възлагане от 12.10.2021 г. по отношение на СОС № 67653.11.1.1.6 в полза на купувач Б. Ц. Ц.. Това постановление е влязло в сила на 26.10.2021 г. и е вписано на 09.11.2021 г. При отсъствие на наложена обезпечителна мярка по чл. 397, ал. 1, т. 3 ГПК (не се спори, че не е издавана обезпечителна заповед при условията, постановени с Определение № 225 от 18.06.2021 г. по ч.гр.д.№ 200/2021 г. на ОС – Смолян), изпълнението е продължило по отношение на СОС № 67653.11.1.1.15, за който по делото е представено съобщение за изготвено Постановление за възлагане от 28.02.2022 г., без данни дали последното е влязло в сила.

При така установените обстоятелства, въззивното решение се явява процесуално недопустимо в едната си част, а в останалата е неправилно, по следните съображения:

На първо място – въззивният съд е дал неправилна правна квалификация на спора, като го е определил като иск „с правно основание чл. 124, ал. 1 ГПК вр. чл. 440 ГПК“. С постановеното по реда на чл. 274, ал. 3 ГПК Определение № 121 от 04.07.2019 г. по ч.гр.д.№ 751/2019 г. на ВКС, II г.о. е подчертано безспорното в теорията и практиката разбиране, че правната квалификация на иска е задължение на съда по приложение на материалния закон, като при установяването ѝ съдът изхожда от изложените в обстоятелствената част на исковата молба фактически твърдения, които формират основанието на предявения иск, и от заявления петитум. Разяснено е, че когато правният интерес от предявен отрицателен установителен иск за собственост е обоснован с твърдения, че принудителното изпълнение за парично задължение е насочено върху имущество, което не принадлежи на длъжника, а е собственост на ищеца, правната квалификация на иска е по чл. 440 ГПК. Когато е предявен положителен установителен иск за собственост и правният интерес е обоснован със същите твърдения, правната квалификация е чл. 124, ал. 1 ГПК. По чл. 124, ал. 1 ГПК е правната квалификация на положителен или отрицателен установителен иск за собственост, правният интерес от чието предявяване е обоснован с твърдения за други факти (извън тези, че принудителното изпълнение за парично задължение е насочено върху имущество, което не принадлежи на длъжника, а е собственост на ищеца).

В настоящия случай в исковата молба на „Арес-2006” ЕООД правният интерес от предявяването на отрицателния установителен иск за собственост е обоснован с твърденията, че собственик на описаните недвижими имоти е ищецът; образувано е изпълнително дело с вискател „Маргит - Смолян” ЕООД и длъжник СНЦОП с наименование ТД „Карлък”; извършен е опис и е в ход публична продан на имотите. В исковата молба са изложени твърдения за фактите въз основа, на които е придобита собствеността от ищеца. Поискано е да се признае за установено, че процесните недвижими имоти не са собственост на длъжника по изп.д.№ 52/2018 г. След подаване на исковата молба ищецът не е предприел действия по изменение на иска – на обстоятелствената част или петитума, нито е изложил други факти за обосноваване на правния си интерес. При така заявените твърдения и искане, правната квалификация на предявения иск е по чл. 440 ГПК. Като е приел, че искът е по чл. 124, ал. 1 ГПК, въззивният съд е нарушил материалния закон, а това е довело до нарушение на процесуалните правила, доколкото е налице пропуск да се извърши проверка дали са удовлетворени специфичните изисквания, за да се пристъпи към разглеждане по същество на иска с правно основание чл. 440, ал. 1 ГПК.

Съгласно задължителната (т. 4 от ТР № 3 от 10.07.2017 г. по тълк.д.№ 3/2015 г. на

ВКС, ОСГТК) и казуалната практика на ВКС, с чл. 440 ГПК е регламентиран специален отрицателен установителен иск като средство за защита на третите лица в случаите, когато принудителното изпълнение за парично задължение е насочено върху имущество, което не принадлежи на длъжника и с изпълнението се засягат правата на тези лица. Той е уреден в закона като отрицателен установителен и за предявяването му е необходимо съществуването на правен интерес като абсолютна процесуална предпоставка за допустимост на установителните иски. Целта е при уважаването му изпълнението да бъде преустановено, поради което изискване за допустимостта му е принудителното изпълнение върху вещта да не е приключило (така: Определение № 214 от 23.04.2009 г. по ч.гр.д.№ 187/2009 г. на ВКС, I г.о., Решение № 42 от 27.02.2014 г. по гр.д.№ 6994/2013 г. на ВКС, I г.о. и др.). Съгласно Решение № 23 от 27.05.2020 г. по гр.д.№ 3368/2019 г. на ВКС, II г.о., когато при предявен иск по чл. 440 ГПК принудителното изпълнение по отношение на процесния имот приключи или изпълнителното производство бъде прекратено, отпада и правният интерес от иска; същият става процесуално недопустим и подлежи на прекратяване; евентуалното отражение на изхода на спора по делото върху основателността на действията на съдебния изпълнител и отговорността му за тях, както и върху други странични имуществени отношения между страните, обусловени от наличието или липсата на условия за провеждане на изпълнение върху процесния имот към минал момент, в който принудителното изпълнение е било висящо, не могат да обосноват произнасяне по същество по вече процесуално недопустимия иск; ако някоя от страните счита, че е претърпяла вреди от принудителното изпълнение, тя може да докаже липсата на предпоставки за насочване на изпълнението върху имота, предмет на иска по чл. 440 ГПК, в производството по което претендира обезщетение на тези вреди.

За да предотврати отпадането на правния му интерес от разглеждането на иска по чл. 440 ГПК, на разположение на ищеца е възможността да поиска обезпечение на претенцията си посредством налагане на обезпечителната мярка „спиране на изпълнението“ по чл. 397, ал. 1, т. 3 ГПК, чието своевременно налагане пречатства влизането в сила на постановлението за възлагане (така: Решение № 56 от 24.04.2018 г. по гр.д.№ 2339/2017 г. на ВКС, II г.о.). Обратно – пропускът на ищеца да обезпечи претенцията си по чл. 440 ГПК открива възможността изпълнителните действия по отношение на процесното имущество да продължат, включително да приключат с влизането в сила на постановление за възлагане, считано от който момент отпада интересът от иска по чл. 440 ГПК.

В такава хипотеза, за да защити правата си, по силата на чл. 498, ал. 2, изр. 2 ГПК третото лице следва да води положителен установителен или ревандикационен иск срещу купувача (така: Определение № 188 от 10.11.2017 г. по ч.гр.д.№ 4017/2017 г. на ВКС, II г.о.; Определение № 329 от 10.10.2013 г. по ч.гр.д.№ 5204/2013 г. на ВКС, II г.о.). Двете претенции – тази по чл. 498, ал. 2 ГПК и тази по чл. 440 ГПК, съществено се отличават помежду си. Предмет на първата е именно правото на собственост на третото лице, за разлика от отрицателния установителен иск по чл. 440 ГПК, чийто предмет е правото на собственост на длъжника, а (съобразно т. 1 от ТР № 8 от 27.11.2013 г. по тълк.д.№ 8/2012 г. на ВКС, ОСГТК) доказването на фактите, изграждащи придобивното основание на ищеца има значение само във връзка с преценката за допустимост на иска. Различни са и страните, като в процеса по чл. 498, ал. 2 ГПК по претенцията на поддържащия да е действителен собственик на продадения на публична продан имот надлежен ответник е купувачът от публичната продан (който е легитимиран да привлече като трети лица помагачи лицата по чл. 499, ал. 1 ГПК, за да гарантира реализиране на правата си по посочената разпоредба – Българско гражданско процесуално право, С., 2012, с. 1074, т. 2), докато надлежни ответници по иска по чл. 440 ГПК при условията на задължително необходимо другарство се явяват вискателят и длъжникът по изпълнението (така: Определение № 121 от 04.07.2019 г. по ч.гр.д.№ 751/2019 г. на ВКС, II г.о.). Както

съдебната практика, така и доктрината (така: доц. д-р Т. Г., Актуални проблеми на гражданския изпълнителен процес, С., 2023, с. 843, т. 3.2.2.) приемат, че действителният собственик на имот, продаден на публична продажба няма правен интерес да установява правата си чрез иск по чл. 440, ал. 1 ГПК, а чрез ревандикационен (когато купувачът е въведен в имота) или положителен установителен иск (когато въвод не е проведен).

При съобразяване на изложените принципни положения и категорично установения по делото факт, че съставеното в полза на купувача Б. Ц. Ц. Постановление за възлагане от 12.10.2021 г. по отношение на СОС № 67653.11.1.1.6. е влязло в сила на 26.10.2021 г. и е вписано на 09.11.2021 г., производството по делото се явява процесуално недопустимо като лишено от правен интерес досежно посочения имот .

Аргументи за противното не произтичат от обстоятелството, че исковата молба по чл. 440 ГПК е вписана преди влизането в сила на постановлението. Вписването на исковата молба по предявения отрицателен установителен иск има само оповестително, но не и защитно действие и няма отношение към преценката за осъществяването на процесуалните предпоставки за допустимостта на иска, разяснени с т. 4 от ТР № 3 от 10.07.2017 г. по тълк.д.№ 3/2015 г. на ВКС, ОСГК. Депозирането на уведомление до ЧСИ за предявения иск по чл. 440, ал. 1 ГПК с призив да спре обявената публична продажба на процесните имоти не поражда последиците на обезпечителната мярка „спиране на изпълнението“, поради което също е без последици по обсъжданата проблем за допустимостта на иска. Ирелевантни са и цитираните в писменото становище вх.№ 8649 от 20.05.2024 г. мотиви по т.3Б от ТР № 4/2014 г. на ВКС, ОСГК, доколкото същите са относими към преценката за допустимост на установителен иск за собственост, когато същият намира своето основание извън специалната хипотеза на претенцията по чл. 440, ал. 1 ГПК.

По отношение на другия имот - СОС № 67653.11.1.1.15, изпълнението е продължило и също е изготвено Постановление за възлагане - с дата 28.02.2022 г., която предхожда приключването на устните състезания още пред първата инстанция. По делото обаче не са предприети действия да се установи влязло ли е в сила същото. Проверката в тази насока е дължима служебно от съда, доколкото, преди да пристъпи към постановяването на решение по съществуването на спора, въззивният съд е следвало да подложи на изследване фактите, обективиращи процесуална пречка за разглеждането на предявената претенция. При несъмнено установения факт, че в обезпечение на иска по чл. 440 ГПК не е налагана обезпечителна мярка по чл. 397, ал. 1, т. 3 ГПК, логично е да се предположи, че и това Постановление за възлагане е влязло в сила, с което е отпаднал интересът от предявената претенция и в частта относно СОС № 67653.11.1.1.15. Съдебният акт обаче не може да почива на предположения, поради което и с оглед допуснатото от въззивния съд процесуално нарушение да провери дали са налице предпоставките за разглеждане на спора от гледна точка абсолютната процесуална предпоставка правен интерес, в тази му част въззивното решение следва да бъде отменено, а делото - върнато за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд с указания да се изиска от ЧСИ 3. Т. информацията приключило ли е изпълнението по изп.д.№ 52/2018 г. по отношение на СОС № 67653.11.1.1.15 и ако това е така, по делото да постъпи заверен препис от влязлото в сила (евентуално - и вписано) Постановление за възлагане.

В случай, че изпълнението по изп.д.№ 52/2018 г. по отношение на СОС № 67653.11.1.1.15 е приключило, въззивният съд ще следва да се произнесе по допустимостта на претенцията в обсъжданата част при съобразяване на изложените по-горе правни аргументи по принцип.

В случай, че изпълнението по изп.д.№ 52/2018 г. по отношение на СОС № 67653.11.1.1.15 не е приключило, въззивният съд ще следва да се произнесе по съществуването на претенцията в обсъжданата част при съобразяване на следното: Заявените с касационната жалба оплаквания за допуснати нарушения на материалния закон са

основателни. По поставените от касатора въпроси „Допустимо ли е да се прави възражение за погасяване на учредено право на строеж поради неупражняването му в срока по чл. 67 ЗС, след построяването на сградата? Може ли да се приеме за погасено по давност право на строеж след реализиране на сградата?“ въззивното решение е постановено в противоречие с релевираната от касатора практика на ВКС, а именно: Решение № 107 от 29.10.2018 г. по гр.д.№ 3628/2017 г. на ВКС, II г.о., Решение № 476 от 27.07.2010 г. по гр.д.№ 198/2009 г. на ВКС, I г.о., Решение № 576 от 27.11.2009 г. по гр.д.№ 2137/2008 г. на ВКС, II г.о., Решение № 86 от 11.08.2010 г. по гр.д.№ 3576/2008 г. на ВКС, IV г.о., която е трайно установена и се споделя и от настоящия състав на съда.

13. При парични притезания предмет на делото е само претендираната с частичния иск част от дължимата сума, на която следва да съответства предметът на осъдителното решение и по която се формира силата на пресъдено нещо

чл. 17, ал. 1 ЗЗД, вр.

чл. 285 ЗЗД

Решение № 537 от 21.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 381/2023 г., II г. о., докладчик съдията Гергана Никова

Производството е по чл. 290 – чл. 293 ГПК.

С Определение № 193 от 16.01.2024 г., постановено по настоящото дело по реда на чл. 288 ГПК, е допуснато касационно обжалване на въззивно Решение № 595 от 16.08.2022 г. по в.търг.д.№ 311/2022 г. на Апелативен съд – София, т.о., XV състав в частта, с която е постановено, че се обезсилва Решение № 260245 от 18.01.2022 г., постановено по гр.д.№ 11479/2018 г. по описа на Софийски градски съд, в частта му, с която са отхвърлени предявените от „Моушън Кетъринг“ ООД срещу „Маджикленд“ ЕООД искове с правно основание чл. 17, ал. 1 ЗЗД вр. чл. 285 ЗЗД за сумата 26 000 лв., предявена частично от 69 793,38 лева, представляващи разходи, сторени от ищеца за промяна предназначението на жилищна сграда - къща, находяща се в гр. София, ул. „Княз Борис I“ № 7, в ресторант, дължими по договор за поръчка, прикрит със споразумение към договор за наем от 10.09.2013 г., както и евентуално съединения иск с правно основание чл. 59 ЗЗД за осъждане на ответника да заплати сумата 50 000 лева, поради неоснователното му обогатяване с нея за сметка на ищеца, изразяващо се в извършване на разходи за промяна предназначението и преустройство на посочената жилищна сграда – къща в ресторант, извършени след сключване на договор за наем от 10.09.2013 г., като в тази част делото е върнато на СГС за разглеждане на предявените от „Моушън Кетъринг“ ООД срещу „Маджикленд“ ЕООД осъдителен иск с правно основание чл. 74, ал. 2 вр. чл. 72, ал. 1 ЗС вр. чл. 17, ал. 1 вр. чл. 285 ЗЗД за осъждане на ответника да заплати на ищеца сумата от 26 000 лв. (частично предявен иск от 225 000 лв.), представляваща разликата в пазарната стойност на горепосочения имот преди и след извършване на подобрения в него, включително акцесорното искане по чл. 86 ЗЗД за заплащане на законната лихва върху главницата от деня на завеждане на исковата молба до окончателното издължаване и предявения в условията на евентуалност (ако съдът отхвърли като неоснователен главния иск по чл. 74, ал. 2 вр. чл. 72 ЗС вр. чл. 17, ал. 1 вр. чл. 285 ЗЗД) осъдителен иск с правно основание чл. 59 ЗЗД (при сбъждане на вътрешно процесуалното условие за разглеждането му) за осъждане на ответника да заплати на ищеца сумата от 50 000 лв. поради неоснователното му обогатяване с нея за сметка на ищеца.

Касаторът „Маджикленд“ ЕООД, представляван от адвокат В. С. от САК, поддържа, че в посочената част въззивното решение е неправилно и моли да бъде отменено, като делото бъде върнато на въззивния съд за произнасяне по съществото на спора. Претендира

разноски съгласно списък (л. 61).

С подадения чрез адвокат Н. Д. от АК - Б. отговор на касационната жалба ответникът по касация „Моушън Кетъринг“ ООД поддържа, че решението на въззивния съд е правилно, тъй като първата инстанция не само е дала погрешна правна квалификация, но също така е постановила решение по непредявен иск. Вторият порок може да бъде отстранен само по реда на чл. 270, ал. 3, изр. 3 ГПК, поради което въззивният акт следва да бъде потвърден. Претендира разноски.

Състав на ВКС, Второ отделение на Гражданската колегия, след преценка на изложените с касационната жалба основания за отмяна и в правомощията си по чл. 290 ГПК и чл. 293 ГПК, намира следното:

С обжалваното решение, действайки в правомощията по чл. 258 и сл. ГПК, апелативният съд се е произнесъл в приложното поле на чл. 270, ал. 3, изр. 3 ГПК (в която част е допуснато касационно обжалване на въззивното решение), както и е потвърдил първоинстанционното решение в частите му, с които: е отхвърлен като неоснователен предявения от „Моушън Кетъринг“ ООД срещу „Маджикленд“ ЕООД иск с правно основание чл. 79, ал.1, пр. I-во вр. чл. 9 ЗЗД за сумата от 3 400 евро, представляваща предоставен депозит по договор за наем от 10.09.2013 г.; „Моушън Кетъринг“ ООД е осъден да заплати на „Маджикленд“ ЕООД на основание чл. 232, ал. 2 вр. чл. 236, ал. 2 ЗЗД сумата 90,45 лева, представляваща разходи за ползвана от наемателя електрическа енергия в периода 01 - 28.01.2019 г. в наетия по договор за наем от 10.09.2013 г. имот, находящ се в гр. София, ул. "Княз Борис I" № 7, след изтичане на наемния договор, както и на основание чл. 79, ал. 1, пр. I-во вр. чл. 9 и чл. 233, ал. 1, изр. II-ро ЗЗД сумата в размер на 25 276,50 лева, представляваща разходи, необходими за поправяне на вредите в наетата вещ и възстановяване на състоянието ѝ към момента на отдаването ѝ под наем по договор от 10.09.2013 г., ведно със законната лихва върху тези главници от датата на подаване на насрещната искова молба - 15.03.2019 г. до окончателното плащане. В потвърдителната част въззивното решение не е обжалвано и е влязло в сила при условията на чл. 296, т. 2 ГПК.

В мотивите на въззивното решение са възпроизведени изявленията в исковата молба и молба вх.№ 30721 от 09.03.2020 г., съгласно които „Моушън Кетъринг“ ООД (като наемател) и „Маджикленд“ ЕООД (като наемодател) сключили договор за наем на 10.09.2013 г. за срок от 5 г., считано от датата на сключването му с обект „къща в гр. София, на ул. "Княз Борис I" № 7 с двор от 200 кв.м., с РЗП на къщата 240 кв.м. и състояща се от 3 етаж, заедно с ползване на 2 бр. паркоместа“. На по-късна дата страните сключили и допълнително споразумение към първоначалния договор за наем, с което определили, че началната дата на изпълнение на договора за наем щяла да бъде 01.11.2013 г., като на тази дата „Маджикленд“ ЕООД предал на „Моушън Кетъринг“ ООД „владението“ на имота и се съгласил предназначението на имота да бъде променено от жилищна сграда на ресторант. Тази последна договорка представлявала прикритие на друга, действителна договорка, а именно – „Маджикленд“ ЕООД възлагал на „Моушън Кетъринг“ ООД да смени предназначението на къщата от жилищен имот в ресторант. Това било така, тъй като „Маджикленд“ ЕООД осъзнавал ясно, че къщата се наемала от „Моушън Кетъринг“ ООД само и единствено с цел да се използва за ресторант (този факт бил коментирани още при първия оглед на имота, преди подписване на договора за наем). Освен това „Маджикленд“ ЕООД правил нееднократно опити да смени предназначението на сградата лично преди отдаването му на „Моушън Кетъринг“ ООД, но опитите се увенчали с неуспех, т.е. наемодателят искал смяната на предназначението на къщата, но не разполагал със знанията, уменията и необходимите ресурси за да постигне този резултат, въпреки че силно желаел това. Желанието на „Маджикленд“ ЕООД за смяна на предназначението на сградата било обусловено от факта, че така цената на имота щяла да се повиши значително, тъй като търговските обекти в гр. София имали с около 30% по-

висока цена от жилищните такива. „Маджикленд” ЕООД натоварил с тази задача „Моушън Кетъринг” ООД, като това изрично било коментирано между тях. Това била и основната причина с въпросното допълнително споразумение да било предадено „владението“, а не „държането“ на имота, както би било логично при едно обикновено наемно правоотношение. В случая действителната воля на страните била, наемателят да владее и да може да извърши необходимите правни и фактически действия за смяна предназначението на процесния имот. В изпълнение на възложената му задача, „Моушън Кетъринг” ООД за своя сметка изготвил проектна документация, осигурил разрешение от Столична община за смяна на предназначението на сградата и извършил всички необходими строително-монтажни работи с цел да я приведе във вид да изпълнява новото си предназначение. Тъй като процедурата по смяна на предназначението на сградата била сложна и отнемала много време, а от друга страна през годините имало значителни спънки при изпълнение на поставената задача, смяната на предназначението станало факт едва в последните седмици преди изтичане на срока на договора за наем. Поради това „Моушън Кетъринг” ООД нямал възможност да се ползва от направените от него подобрения и те останали изцяло в полза на наемодателя.

При така твърдените факти ищецът „Моушън Кетъринг” ООД счита, че за него е възникнало правото на иск срещу собственика на процесния имот за извършените от него подобрения. С подписване на допълнително споразумение към договора за наем, ответникът „Маджикленд” ЕООД предал „владението” върху процесния имот на ищеца, поради което същият се явявал недобросъвестен владелец по смисъла на чл. 70, ал. 1 ЗС, но поради наличието на хипотезата на чл. 74, ал. 2 ЗС, а именно - видно от допълнителното споразумение към договора за наем, владението било предадено с цел главно извършване на процесните подобрения в недвижимия имот, от които ищецът да се ползва, то той имал правата на добросъвестен владелец по чл. 72 ЗС, т.е. имал право на по-голямата сума измежду сумата на направените разноски и стойността, с която се била увеличила цената на имота. Пазарната цена на недвижимия имот била около 750 000 лева (по частна експертиза), а както било отбелязано разликата в пазарната цена на жилищен имот и на търговски имот от един и същ тип в гр. София била от порядъка на около 30%. Сумата на направените разноски за извършване на подобрения в процесния имот била около 50 000 лв. По-висока от нея е стойността на разликата между пазарната стойност на имота преди и след извършване на подобренията. Ето защо ответникът „Маджикленд” ЕООД дължал на ищеца „Моушън Кетъринг” ООД разликата между двете стойности в размер на 225 000 лв., от която сума в настоящото производство се претендира част в размер на 26 000 лв. При условията на евентуалност, ако съдът прецени, че ищецът не е имал качеството владелец и искът по чл. 74, ал. 2 вр. чл. 72 ЗС е неоснователен, то ищецът предявява иск с правно основание чл. 55, ал. 1, пр. III-то ЗЗД, а именно - за направените разноски за подобрения, в размер на общо 50 000 лв. от които частично претендира 5 000 лв. в настоящото производство. Правото за този иск възниквал за ищеца срещу ответника, тъй като смяната на предназначението на процесната сграда, за да може тя да се използва за ресторант, с каквато точно цел ищецът я бил наел, била завършена едва в края на наемния период, поради което той нямал възможност да се ползва от нея и извършените подобрения на практика оставали изцяло за собственика на имота. Така се получило, тъй като процедурата по смяна на предназначението и необходимите за това строително-монтажни работи били с изключителна сложност предвид особеностите на имота. Следователно, ищецът извършил всички подобрения в имота за своя сметка, но на отпаднало основание, което водело до неоснователно обогатяване за собственика на имота, което пък било недопустимо както от юридическа, така и от житейска гледна точка и обуславя основателността на тази претенция. Предвид размера и основателността на предявените иски ищецът упражнява и моли да му бъде съдебно признато право на задържане на процесния имот до заплащане на претендираните задължения на две

основания - първо на основание чл. 72, ал. 3 вр. чл. 74 ЗС и на основание чл. 90, ал. 2 ЗЗД вр. чл. 55, ал. 1 ЗЗД. Във връзка с това потвърждава, че към датата на депозиране на исковата молба процесният имот бил във фактическо владение на ищеца.

При така изложената обстоятелствена част, ищецът е заявил искане съдът да осъди ответника да му заплати сумата 26 000 лв. (частично предявен иск от 225 000 лв.) на основание чл. 74, ал. 2 вр. чл. 72 ЗС, представляваща разликата в пазарната стойност на описания по-горе имот преди и след извършване на подобрения в него, ведно със законната лихва от деня на завеждане на настоящата искова молба в съда до пълното изплащане на дължимите суми. При условията на евентуалност моли съдът да осъди ответника да заплати на ищеца сумата от 5 000 лв. (частично предявен иск от 50 000 лв.), на основание чл. 55, ал. 1, пр. III-то ЗЗД, представляваща направените от ищеца разноси за подобрения в процесния недвижим имот, ведно със законната лихва от деня на завеждане на настоящата искова молба в съда до пълното изплащане на дължимите суми.

С молба вх.№ 30721 от 09.03.2020 г., в изпълнение на указания, дадени с Разпореждане № 6299 от 25.02.2020 г., ищецът уточнява, допълва и конкретизира исковите си претенции. Твърди, че привидността на подписаното между страните допълнително споразумение се отнасяла само и единствено до това дали наемодателят се съгласявал предназначението на сградата да бъде променено или възлагал това на наемателя. Привидността засягала т. 4 от споразумението по отношение на „съгласието“ на наемодателя и т. 6 по отношение на първото подизречение, в което се казвало, че наемателят по негово желание приемал да извърши необходимите правни и фактически действия за промяна предназначението на обекта. Това било видно и от текста на същата т. 6, в последната част, от която наемателят се задължавал да се снабди с нужната документация. Излага съображения, че наемодателят е възложил на наемателя задължението да смени предназначението на наетия обект от жилищна сграда в ресторант и че с оглед уговорките по допълнителното споразумение ищецът влязъл във владение на имота. В останалата им част договорките между двете дружества били действителни - на ищеца било възложено от ответника да се снабди със скица за проектиране, разрешение за строеж, проектна документация и след това да извърши необходимите строително-монтажни работи за своя сметка, като волята на страните била той след това да се ползва от направените от него подобрения през целия срок на договора за наем. От тази действителна сделка, сключена между страните, ищецът черпел права в настоящия процес по отношение на първия от обективно съединените искове. Ищецът конкретизира и извършените от него подобрения в имота по вид, време и стойност, подробно изброени в 15 пункта.

С определение на СГС от съдебно заседание на 27.01.2021 г. е допуснато увеличение на предявения в условията на евентуалност иск от 5 000 лв. на 50 000 лв.

С отговор на предявената от „Маджикленд“ ЕООД насрещна искова молба, „Моушън Кетъринг“ ООД оспорил предявените насрещните искове с твърдения, че цялата проектна документация по промяна предназначението на имота била подписвана и обсъждана с управителя на дружество „Маджикленд“ ЕООД, който упълномощил управителя на „Моушън Кетъринг“ ООД Б. А. да извършва всички необходими действия по смяна на предназначението на имота. Пълният комплект от документация за въвеждане в експлоатация на строежа като ресторант бил депозиран от пълномощника в Столична община, НАГ, но „Маджикленд“ ЕООД изтеглил същата с цел да увреди „Моушън Кетъринг“ ООД, за да го лиши от справедливо обезщетение за вложените от него сили и средства, след което, в началото на 2019 г. отново подал искане в рамките на същата реписка за промяна на предназначението. Причината да не било получено разрешение за експлоатация била изцяло в това поведение на „Маджикленд“ ЕООД, поради което разпоредбата от споразумението, която предвиждала, че разходите за промяна на предназначението били за сметка на наемателя, ако същото не бъдело извършено, но по

независещи от страните причини, не следвало да намери приложение.

Съставът на апелативния съд е приел, че с оглед посочените твърдения и направените искания, предмет на производството пред Софийски градски съд са предявени от „Моушън Кетъринг“ ООД срещу „Маджикленд“ ЕООД искове, както следва: (1) Осъдителен иск с правно основание чл. 74, ал. 2 вр. чл. 72, ал. 1 ЗС вр. чл. 17, ал. 1 вр. чл. 285 ЗЗД за осъждане на ответника да заплати на ищеца сумата от 26 000 лв. (частично предявен иск от 225 000 лв.), представляваща разликата в пазарната стойност на процесния имот преди и след извършване на подобрения в него като е предявено и акцесорно искане по чл. 86 ЗЗД за заплащане на законната лихва върху главницата от деня на завеждане на настоящата искова молба до окончателното издължаване; (2) В условията на евентуалност (ако съдът отхвърли като неоснователен иска по чл. 74, ал. 2 вр. чл. 72 ЗС вр. чл. 17, ал. 1 вр. чл. 285 ЗЗД), осъдителен иск с правно основание чл. 59 ЗЗД за осъждане на ответника да заплати на ищеца сумата от 50 000 лв. поради неоснователното му обогатяване с нея за сметка на ищеца, изразяващо се в извършване от страна на ищеца на подобрения в процесния имот, собственост на ответника, както и (3) исковете, произнасянето по които не е предмет на касационната жалба.

Прието е, че първоинстанционният съд, отхвърляйки като неоснователен предявен от „Моушън Кетъринг“ ООД срещу „Маджикленд“ ЕООД иск, квалифициран като такъв с правно основание чл. 17, ал. 1 ЗЗД вр. чл. 285 ЗЗД за сумата в размер на 26 000 лева, предявена частично от 69 793,38 лева, представляващи сторени от ищеца разходи за промяна предназначението на жилищната сграда в ресторант, дължими по договор за поръчка, прикрит със споразумение към договор за наем от 10.09.2013 г., се е произнесъл по непредявен иск. Счетено е, че това е така, защото ищецът претендира ответникът да му заплати въпросната сума от 26 000 лв. (частично предявен иск от 225 000 лв.) въз основа на договор за поръчка, прикрит със споразумение към договор за наем от 10.09.2013 г., при което ищецът твърди да е недобросъвестен владеец на процесния имот, в който е извършил подобрения, за които обаче собственикът е знаел и не се е противопоставил (чл. 74, ал. 2 ЗС) и поради това претендира на основание чл. 72, ал. 1 ЗС за тези подобрения, които е направил, да му се заплати сумата, с която се е увеличила стойността на вещта вследствие на тях - 225 000 лв., като предявява иска като частичен – за 26 000 лв. от 225 000 лв. Тази му искова претенция не е променена с уточнителната молба от 09.03.2020 г., с която единствено са уточнени твърденията във връзка със симулативността и са конкретизирани по вид, време и стойност извършените подобрения в процесния имот – чиято сумарна стойност (69 793,38 лева) не е тъждествена с увеличената стойност на имота (225 000 лв. по твърдения на ищеца), без обаче ищецът да изменя основанието на иска си и самото искане (петитум): ответникът да му заплати увеличената стойност на имота, получена в резултат на извършените от ищеца подобрения. Прието е, че първоинстанционният съд не само е дал погрешна правна квалификация на така предявения иск (определяйки я като такава по чл. 17, ал. 1 ЗЗД вр. чл. 285 ЗЗД), но също така се е произнесъл по непредявен иск – за заплащане на сумата 26 000 лв. частично от 69 793,38 лева (при претендирана обща сума от 225 000 лв.), представляваща сторени от ищеца разходи за промяна предназначението на процесния имот, дължими по договор за поръчка, прикрит със споразумение към договор за наем от 10.09.2013 г., при което и в мотивите си въобще не е обсъждал наведените от ищеца твърдения, че е бил във владение (а не държане) на процесния имот и дали с извършени от него подобрения се е увеличила стойността на имота и в какъв размер.

Мотивиран от изложеното и на основание чл. 270, ал. 3, изр. 3 ГПК апелативният съд е приел, че решението на градския съд следва да бъде обезсилено като недопустимо поради разглеждане на непредявен иск в обсъжданата част, включително досежно произнасянето по евентуално съединения иск с правно основание чл. 59 ЗЗД, тъй като неговото разглеждане е обусловено от изхода от разглеждането на главния иск.

Прочитът на решението на СГС разкрива следното:

В мотивите е изложено, че ищецът „Моушън Кетъринг“ ООД твърди, че с ответника „Маджикленд“ ЕООД са сключили договор за наем от 10.09.2013 г. на къщата и допълнително споразумение към него. Твърди се, че допълнителното споразумение не обективира действителната воля на страните, която е била наемодателят да възложи на наемателя да смени предназначението на къщата от жилищен имот в ресторант, по договор за поръчка, съчетан с елементи на изработка. Претендира разходите, които е направил във връзка с този договор в размер на 26 000 лв. (част от 69 793,38 лв. - обща сума на разходите, посочени в молба от 03.03.2020 г. /л.л. 412-414/) представляващи разходи, сторени от ищеца за промяна предназначението на къщата в ресторант, дължими по договор за поръчка, прикрит със споразумение към договор за наем от 10.09.2013 г. Евентуално се претендира обезщетение за неоснователно обогатяване на ответника за сметка на ищеца с така извършените подобрения за сумата от 50 000 лв. (съобразно допуснатото увеличение на иска в о.с.з. 27.04.2021 г.); претендират се законната лихва и разноси. Обсъдени са събраните по делото доказателства, в частност – клаузите на договора за наем от 10.09.2013 г. и допълнителното споразумение към него (без дата на сключване). От правна страна е прието, че главният иск е с правно основание чл. 17, ал. 1 ЗЗД, вр. с чл. 285 ЗЗД, като в тежест на ищеца „Моушън Кетъринг“ ООД е било да докаже при условията на пълно, главно доказване, че действителната воля на страните по споразумение към договор за наем от 10.09.2013 г. е била различна от обективизираната. В тази връзка е следвало да докаже конкретното съдържанието на прикрито съглашение, което твърди, а именно, че действителната воля на страните по допълнителното споразумение е била ответникът да възложи на ищеца да извърши промяна на предназначението и преустройство на имота за сметка на ответника-наемодател, а не както е обективизираната воля – за сметка на ищеца-наемател. При доказване на горното, в тежест на ищеца е да докаже и размера на разходите, които е направил и точното изпълнение на поръчката – приключване на процедура по промяна на предназначението на имота в търговски обект – ресторант и извършване на преустройства в имота, които ответникът е възложил. От страна на ищеца не са ангажирани доказателства за установяване симулативността на постигнатото съглашение, както и за установяване действителната воля на страните, в посочения от него смисъл. За доказване наличието на симулация между страните по сделката е необходимо наличието на обратно писмо, респ. поставяне начало на доказването чрез писмено доказателство, каквито не са представени по делото. Предвид изложеното СГС е приел, че не е налице симулативност на уговорката в допълнителното споразумение към договора в частта относно клаузата, че разходите за промяна предназначението на имота са изцяло за сметка на наемателя. Разпоредбите на чл. 4 и чл. 6 от договора ясно и недвусмислено предвиждат, че всички разходи за промяна в предназначението на наетия имот са за сметка на наемателя и в негова полза, поради което се задължава да се снабди с нужната за това документация и окончателно разрешение за ползване на обекта. Срокът на договора е изтекъл на 10.09.2018 г. към който момент се установява, че „Моушън Кетъринг“ ООД все още е ползвал същия за предвидената в договора цел – като ресторант (видно от заповед № РА-29-16 от 30.10.2018 г.). Между страните не е подписано допълнително споразумение за продължаване срока на договора, съобразно разпоредбата на чл. 5.1. б. „в“, като от кореспонденцията между представителите на страните по имейл се установява, че съгласие между страните относно продължаването му не е постигнато. Наемателят не е предал владението на имота с изтичане срока на договора, като на 28.01.2019 г. наемодателят е влязъл във владение, за което е съставен протокол (л. 588) и са събрани гласни и веществени доказателства в тази връзка, в т.ч. и относно състоянието на наетия имот. Състоянието, в което наетият имот е бил към 28.01.2019 г. е косвено доказателство, че волята на самия наемател е била след изтичане срока на договора наемодателят да не се ползва от извършените строително-

ремонтни работи във връзка с промяна предназначението на имота в ресторант – демонтирани са основните, необходими за тази дейност части от ВиК и ОВ системите. От страна на ищеца не са ангажирани доказателства, че причината за неполучаване на разрешение за ползване във връзка с промяна на предназначението е поведението на ответника, поради което възражението в тази посока (с характер на такова за забава на кредитора) се явява неоснователно. От страна на ответника е извършено насрещно доказване, според което (писмо от 17.09.2018 г. от СО, направление „Архитектура и благоустройство“) не е налице подадено заявление за издаване на удостоверение за въвеждане в експлоатация на строеж „Промяна на предназначение на двуетажна жилищна сграда в ресторант“ находяща се в УПИ IX-12, 13, кв. 365 и административен адрес ул. "Княз Борис I" № 7. Предвид изложеното, главният иск е намерен за неоснователен и е отхвърлен. Изложени са съображения за неоснователността и на евентуалния иск, квалифициран по чл. 59 ЗЗД както от СГС, така и от САС.

Съпоставката между съдържанието на исковата молба, уточняващата молба от 09.03.2020 г. и решаващите мотиви на двете инстанции мотивира ВКС да приеме, че първоинстанционният съд е разгледал наведените от ищеца факти, които формират основанието на исковата претенция, и се е произнесъл по заявеното в петитума искане за защита. Във връзка с последното релевантни са и въззивният съд е бил длъжен, но не е съобразил разясненията по т. 1 на ТР № 3 от 22.04.2019 г. по тълк.д.№ 3/2016 г. на ВКС, ОСГТК, т. 18 на ТР № 1 от 04.01.2001 г. по тълк.д.№ 1/2000 г. на ВКС, ОСГК и т. 1 на ТР № 1 от 17.07.2001 г. по тълк.д.№ 1/2001 г. на ВКС, ОСГК, съгласно които при парични притезания предмет на делото е само претендираната с частичния иск част от дължимата сума, на която следва да съответства предметът на осъдителното решение и по която се формира силата на пресъдено нещо. В този смисъл, постановявайки отхвърляне на частичен иск с цена 26 000 лв., първоинстанционният съд се е произнесъл именно по предявения иск, защото посочването на пълния размер на вземането, част от което е предмет на делото (както при уважаване, така и при отхвърляне на частичния иск) е без значение за формирането на силата на пресъдено нещо и няма последици извън рамките на процеса по частичния иск.

Като източник на претендираната престация е посочен договорът за наем от 10.09.2013 г. и споразумението към него, за което се твърди, че прикрива договор за поръчка, съчетан с елементи на изработка. Съответната на тези твърдения правна квалификация е тази, направена от първоинстанционния съд - чл. 17, ал. 1 ЗЗД вр. чл. 285 ЗЗД. Доводът, че резултатът от действията на ищеца във връзка с прикрития договор подлежи на ликвидиране по правилата на чл. 72 – 74 ЗС, е от правно естество, като почива на направената от ищеца интерпретация за съдържанието на поетите насрещни задължения предвид документираното изявление, че на ищеца е предадено „владение“. По своя характер в тази ѝ част исковата молба обективира дадена от ищеца правна квалификация на спорното право по главната претенция. С оглед задължението по чл. 5 ГПК съдилищата не са обвързани от квалификацията, направена от страните, а дължат сами да квалифицират спора, като подведат фактическите твърдения под хипотезите на правните норми (така: Решение № 131 от 10.07.2013 г. по гр.д.№ 913/2012 г. на ВКС, I г.о. и др.). Разгледаните от СГС факти са именно надлежно въведените от ищеца, като на първо място е подложено на изследване твърдението за наличие на привидност. Предвид отрицателния извод относно това твърдение, главната претенция е отхвърлена, без да се е наложило излагането на съображения дали съдържанието на насрещните права и задължения по поддържаното прикрито съглашение обосновават ликвидиране на отношенията между страните по правилата на чл. 72 – 74 ЗС. Ето защо ВКС не констатира отклонение от диспозитивното начало при произнасянето с решението на първата инстанция, което да налага обезсилване на акта. Като е приложил разпоредбата на чл. 270, ал. 3, изр. 3 ГПК в разглеждания случай, въззивният съд е допуснал нарушение на

процесуалните правила и отклонение от практиката на ВКС (Решение № 369 от 17.12.2014 г. по гр.д.№ 1833/2014 г. на ВКС, IV г.о., Решение № 139 от 16.06.2016 г. по гр.д.№ 3400/2014 г. на ВКС, I г.о. и цитираните в него), съобразно която, ако първоинстанционният съд при предявена облигационна претенция е разгледал наведените от ищеца като основание на иска факти, дори да е определил погрешно правната квалификация на иска, той не е разгледал непредявен иск и не се е произнесъл недопустимо; дори да се констатира погрешно квалифициране на иска, това би съставлявало нарушение на материалния закон, обуславящо неправилност, а не недопустимост на първоинстанционното решение.

В обобщение – атакуваното решение следва да бъде отменено в допуснатата до касационно обжалване част, като се постанови връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд за произнасяне по съществуващото на спора, при което ще следва да бъде разрешен и въпросът за разпределението на отговорността за разноските и за настоящото производство (чл. 294, ал. 2 ГПК).

14. На основание чл. 115, б. "ж" ЗЗД, вр. чл. 84 ЗС докато трае съдебния процес за спорното вещно право течението на давността е спряно. При отхвърляне на иска с обратна сила се заличава прекъсването на течението на давността - чл. 116, ал. 1, б. "б" ЗЗД, а това означава и спирането на течението на давността. Същите последици настъпват и при прекратяване на производството, защото и в този случай искът не е уважен.

чл. 115, б. "ж" ЗЗД, вр.

чл. 84 ЗС

чл. 116, ал. 1, б. "б" ЗЗД

Решение № 50082 от 2.08.2024 г. на ВКС по гр. д. № 1664/2022 г., I г. о., докладчик съдията Милена Даскалова

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационни жалби на Т. В. С. и Й. В. Т. против решение № 1276 от 3.12.2021 г., постановено по в. гр. д. № 900/2021 г. по описа на Апелативен съд – София, с което е потвърдено решение № 4197 от 14.07.2020 г., постановено по гр. д. № 9382/2018 г. на Софийски градски съд в частта му, с която е отхвърлен предявеният от Й. В. Т. и Т. В. Т. против П. Р. Б., И. Р. М., заместен по реда на чл. 227 от ГПК от Л. Г. З. и Б. С. П., отрицателен установителен иск с правно основание чл. 124, ал. 1 от ГПК за признаване за установено по отношение на ответниците, че не са собственици на недвижим имот с идентификатор *** по кадастралната карта и регистри, одобрени със Заповед № РД–18–74/20.10.2009г. на изпълнителния директор на АГКК, находящ се в [населено място], район "О. К., "Г. Б.", местност "В. з. Г. б. – раз. ", с площ от 10 036 кв. м.

Касационните жалби съдържат оплаквания за неправилност на въззивното решение, поради постановяването му в нарушение на материалния закон, поради необоснованост и поради допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила- основания за касационно обжалване по чл. 281, ал. 1, т. 3 ГПК. В открито съдебно заседание адв. Д. и адв. С.- процесуални представители на касаторите излагат подробни съображения за неправилност на въззивното решение.

Ответниците по касационната жалба П. Р. Б. и Л. Г. З., чрез адв. И. Х., с подадения отговор на жалбата, както и в проведеното открито съдебно заседание, изразяват становище за неоснователност на същата.

Ответникът по касационната жалба Б. С. П., чрез адв. А. С. и адв. С. С., с подадения отговор на жалбата и в съдебно заседание, оспорва касационната жалба като

неоснователна .

Страните претендират присъждане на направените по делото разноски.

По основателността на касационната жалба:

Производството по делото е образувано по предявен отрицателен установителен иск за собственост с правно основание чл. 124 ГПК за установяване, че ответниците не са собственици на недвижим имот с идентификатор *** по кадастралната карта и регистри, одобрени със Заповед № РД-18-74/20.10.2009 г. на изпълнителния директор на АГКК, представляващ стопански двор, находящ се в [населено място], район О. к., Г. б., местност "В. з. Г. б. – раз. ", с площ от 10036 кв. м.

Твърденията на ищците са, че са собственици на имота на основание договор за покупко-продажба, оформен с нотариален акт №28 от 22.05.2012г. Позовават се и на изтекла придобивна давност.

Ответниците са оспорили иска с твърдения, че са собственици на спорния имот, който е част от имоти, придобити от дядо им Б. П. през 1930г. и 1934 г. През 1949 г. имотът е отчужден по ЗОЕГПНС, като собствеността им е възстановена по силата на чл. 1 ЗВСОНИ и имотът е деактуван със Заповед № 57-440/08.04.1996г. на СО. Тъй като Ликвидационният съвет на ТКЗС "Георги Кирков" не им е предал имота те предявили иск по чл. 108 ЗС и с решение от 07.01.1999 г. на СГС по гр. д. № 5148/1995 г. правоимащите лица на заличеното ТКЗС "Георги Кирков" са осъдени да им предадат владението върху имота. След влизане в сила на това решение са установили фактическа власт върху имота.

От фактическа страна съдът е приел за установено, че с нотариални актове № 40 от 05.04.1930 г. и № 144 от 24.08.1934 г. общият наследодател на ответниците Б. Ю. П. е придобил правото на собственост върху ливади и ниви в м. "З. К." в Г. з. Имотите с площ от 30 декара са отчуждени по ЗОЕГПНС и завзети с Акт от 22.07.1949 г. Имотът е възстановен на наследниците на Б. П. по силата на ЗВСОНИ. Със заповед № РД-57-440 от 08.04.1996 г. на Кмета на Столична община е постановено отписването от актовете книги за държавни и общински недвижими имоти на нива и ливада от 30 дка в м. "З. К." в Г. з.. Имотът е идентифициран съобразно скица като стар пл. № *** - извън регулация.

Съдът е приел за установено също, че след отчуждението имотът е бил включен в ТКЗС "Георги Кирков" – Г. б.. Правоимащите лица на заличеното ТКЗС отказали да предадат на наследниците на Б. П. владението на реституирания имот и последните на 04.10.1993 г. са предявили иск по чл. 108 от ЗС, по който е образувано гр. д. № 5010/1993 г. по описа на Софийски районен съд. Първоинстанционният съд е отхвърлил иска. С решение № 300 от 07.01.1999 г., постановено по в. гр. д. № 5148/1995 г. на Софийски градски съд е отменено решението на СРС и е уважен искът по чл. 108 ЗС, като правоимащите лица на заличеното ТКЗС "Георги Кирков" са осъдени да предадат на М. Б. Г., Р. К. П. и Б. С. П. владението върху парцел I с площ от 26. 277 дка в граници по скицата на вещото лице, изготвена по делото, приподписана от съда и представляваща неразделна част от решението и върху парцел II от 15. 474 дка, очертан на скицата на вещото лице и приподписана от съда, като двата имота са част от стар имот с планоснимачен № *** и се намират в м. "З. К."

След предявяване на иска по чл. 108 ЗС, ТКЗС "Георги Кирков" с договор за покупко-продажба от 30.11.1993 г. е продало на Р. С. и А. К. процесния имот.

С договор за дарение, оформен с нотариален акт № 177/ 29.03.1995г., Р. и Г. С. са дарили на А. С. 1/2 ид.ч. от имот пл. № *** с площ от 26 277 кв.м.

На 22.05.2012г. А. С. е продала на ищците реална част от имот с площ от 26. 277 декара, а именно имот с площ от 10 138. 50 кв. м. с идентификатор ***.

С решение от 30.10.1997 г. по гр. д. № 3339/1995 г. на СРС е допуснато извършване на съдебна делба на имота, представляващ неурегулирано място в землището на кв. Г. б. с площ от 26277 кв. м., обхващащо парцел I от плана за парцелиране на стопанския двор на ТКЗС "Георги Кирков", вписано в кадастралния план на кв. Г. баня като имот пл. № ***.

Едни от съделителите, участващи по делото, са Р. и Г. С., частта на които е 10 138,5/26277 ид.ч. С решение от 25.05.1998 г. по същото дело в дял на Р. и Г. С. е поставен имот, представляващ дял III от скицата по делото, с площ от 10 138, 50 кв. м.

М. Б. Г., Р. К. П. и Б. С. П. през 1996 г. са предявили иск по чл. 108 от ЗС против А. К. и Р. С. за предаване владението на парцел I по плана за парцелиране на стопанския двор на ТКЗС "Георги Кирков". Образувано е гр. д. № 3172/1996 г. по описа на Софийски районен съд, като искът е отхвърлен. С решение от 19.05.2016 г., постановено по гр. д. № 326/2005г. на СГС е обезсилено решението на СРС и е прекратено производството по делото поради това, че страните по делото са обвързани от силата на пресъдено нещо, формирана от влязлото в сила решение по гр. д. № 5010/1993 г. по описа на СРС. С определение от 21.06.2017 г., постановено по гр. д. № 5130/2016 г. от ВКС не е било допуснато касационно обжалване на посоченото въззивно решение.

С констативен нотариален акт № 5 от 25.01.2018 г., съставен въз основа на представени на нотариус документи, ответниците са признати за собственици на имот с идентификатор ***, с площ от 10 036 кв. м. при квоти по 1/4 ид. ч. за И. М. и П. Б. и 1/2 ид. ч. за Б. П.

Съдът, въз основа на приетите заключения на съдебно-техническите експертизи, е приел за установено, че процесният имот с идентификатор *** е част от парцел I по парцеларния план на стопанския двор на ТКЗС "Георги Кирков", този, който ТКЗС е продало на Р. С. и А. К.

При така приетата за установена фактическа обстановка, съдът е направил извод, че ищците и ответниците по силата на чл. 220 от ГПК (отм.) са обвързани от силата на пресъдено нещо, която е формирало решението, постановено по гр. д. № 5010/1993 г. по описа на СРС. Съдът е приел, че процесният имот с идентификатор *** е част от парцел I по парцеларния план на стопанския двор на ТКЗС "Георги Кирков", който ТКЗС след предявяването на иска по чл. 108 от ЗС е продало на Р. С. и А. К., а в следствие този имот е бил предмет на делба и на две прехвърлителни сделки, като по втората приобретатели са ищците. Направен е извод, че ответниците са собственици на процесния имот, като правото им е противопоставимо на ищците.

Въззивният съд е приел, че ищците не са придобили правото на собственост върху процесния имот и на основание давностно владение, независимо дали е било добросъвестно или с изтичането на период от 10 години, защото събраните доказателства не установяват да са владели процесния имот непрекъснато, явно и спокойно и да са манифестирали на ответниците намерението, че го владеят като свой. Освен това, считано от 1996г. до 2017 г. е налице висящ съдебен процес по иск с правно основание чл. 108 от ЗС, по който страни са били страните по настоящото дело и техните наследодатели, в който период давност не е текла.

Касационната жалба е приета за допустима и е допусната за разглеждане по същество с определението по чл. 288 ГПК № 50132 от 23.05.2022 г. на основание чл. 288, ал.2, предл. трето ГПК. Очевидно неправилни са изводите на въззивния съд, че позоваващият се на добросъвестно владение следва да установи, че е манифестирал на действителния собственик намерението си за своене на имота. В практиката на ВКС /решение № 31 от 15.02.2011 г. по гр. д. № 1273/2009 г. на ВКС, II г. о. / се приема, че при добросъвестното владение по чл. 70, ал. 1 ЗС, фактическата власт се придобива на правно основание, но вещноправният ефект не настъпва, ако праводателят не е бил собственик или е била опорочена формата на сделката. Правното основание, на което се установява владението представлява и основание за демонстриране на завладяването. За придобиване на собствеността е достатъчно владелецът да упражнява фактическа власт в определения от закона петгодишен срок, без да е необходимо да демонстрира намерението си за своене чрез други действия, които да са противопоставени на действителния собственик.

Очевидно неправилен е и изводът, че в хипотезата на прекратено производство

давност не е текла в периода, докато е траел съдебният процес. На основание чл. 115, б. "ж" ЗЗД, вр. чл. 84 ЗС докато трае съдебния процес за спорното вещно право течението на давността е спряно. При отхвърляне на иска с обратна сила се заличава прекъсването на течението на давността - чл. 116, ал. 1, б. "б" ЗЗД, а това означава и спирането на течението на давността. Същите последици настъпват и при прекратяване на производството, защото и в този случай искът не е уважен. В този смисъл е и приетото в решение № 201 от 26.09.2013 г. на ВКС по гр. д. № 2840/2013 г., I г. о.

При установената по делото фактическа обстановка, Върховният касационен съд намира, че решението на въззивния съд като краен резултат е правилно

С влязло в сила решение № 300 от 07.01.1999 г., постановено по в. гр. д. № 5148/1995 г. на Софийски градски съд е уважен искът по чл. 108 ЗС, предявен от М. Б. Г., Р. К. П. и Б. С. П., като правоимащите лица на заличеното ТКЗС "Георги Кирков" са осъдени да им предадат владението върху парцел I с площ от 26. 277 дка в граници по скицата на вещото лице, изготвена по делото, приподписана от съда и представляваща неразделна част от решението и върху парцел II от 15. 474 дка, очертан на скицата на вещото лице и приподписана от съда, като двата имота са част от стар имот с планоснимачен № *** и се намират в м. "З. К."

Ищците по настоящето дело са частни правоприемници на ответника по приключилото дело, ответникът по настоящето дело Б. П. е бил ищец, а останалите ответници са наследници на ищците по предходното дело.

Въз основа заключенията на приетите по делото съдебно-технически експертизи, изготвени от вещите лица П. и М., се установява, че процесният имот с идентификатор *** попада в имота, за който е постановено решението по гр. д. № 5148/1995 г. на СГС, съобразно изготвената към решението скица.

От горното следва, че влязлото в сила решение № 300 от 07.01.1999 г., постановено по в. гр. д. № 5148/1995 г. на Софийски градски съд обвързва страните със сила на пресъдено нещо относно собствеността върху спорния имот, като по силата на чл. 297 ГПК съдът е длъжен да го зачете.

С оглед формираната сила на пресъдено нещо по въпроса за собствеността върху имота, не се дължи произнасяне по доводите на ищците, поддържани и в касационната жалба, че ответниците не се легитимират като собственици на имота въз основа на представените по делото нотариални актове от 1930 и 1934г. , защото тези доводи са основани на факти, настъпили до приключване на съдебното дирене по предходното дело, с което е разрешен спорът за собственост. По него ответникът /частни правоприемници на който са ищците по настоящето дело/ е бил длъжен да изчерпи всичките си възражения срещу предявения срещу него иск, като той, както и правоприемниците му, не разполагат с възможност да ги заявят в друг процес. Признатото с влязлото в сила решение право на собственост не може да бъде отречено в настоящия /последващ/ процес въз основа на преклудирани възражения, както и въз основа на доводи, че по приключилото дело имотът е бил неправилно идентифициран от вещите лица.

Неоснователно е и възражението на ищците, поддържано в хода на производството, че влязлото в сила решение не ги обвързва, тъй като А. Т. /пряк праводател на ищците/ е придобила права върху имота преди вписването на решението, с което е уважен искът по чл. 108 ЗС. От доказателствата по делото се установява, че прехвърлянето на имота е извършено в хода на висящото производство по иска за собственост, поради което съгласно чл. 121, ал. 1 от ГПК (отм.) производството е продължило между първоначалните страни, като по силата на чл. 121, ал. 3 от ГПК (отм.) във връзка с чл. 220, ал. 1 от ГПК (отм.) е задължително както за първоначалната страна, така и за всички нейни правоприемници, които са придобили правото на собственост върху имота, независимо дали са придобили това право от самата страна или впоследствие от нейните правоприемници. Вписването не е придобивно основание и не може да бъде

противопоставено на действителния собственик на имота и съответно липсата на вписване /когато такава е предвидено/, не може да освободи страните и техните правоприемници от формираната сила на пресъдено нещо.

Ищците по делото противопоставят свои права върху имота, придобити след влизане в сила на решението, постановено по гр. д. № 5010/1993 г. по описа на СРС, които права изключват тези на ответниците.

На първо място ищците твърдят, че са придобили собствеността върху имота въз основа на договор за покупко- продажба, оформен с нотариален акт № 8/2012г. Този довод е неоснователен. Относно имота са сключени поредица от прехвърлителни сделки, като с влязлото в сила решение е установено, че първоначалният праводател- – ТКЗС "Георги Кирков" не е бил титуляр на правото на собственост, предвид на което и сключените сделки не са породили вещно-транслативно действие и въз основа на тях частните правоприемници, вкл. и ищците, не могат да се легитимират като собственици на имота.

Ищците се позовават и на изтекла в тяхна полза придобивна давност - на добросъвестно владение, осъществявано в периода от датата на закупуване на имота – 22.05.2012г. до 22.05.2017г., а в условията на евентуалност се позовават и на десетгодишна придобивна давност, като към владението им се присъедини и това на праводателя им А. Т., осъществявано след влизане в сила на решението по извършване на делбата- 02.05.2000г.

След като ищците се позовават на добросъвестно владение, а в условия на евентуалност, твърдят, че на основание чл. 82 ЗС към владението им следва да се присъедини това на прекия им праводател, т.е. позовават се и на недобросъвестно владение, то в тяхна тежест е да докажат, че са осъществявали владение върху имота в предвидения в чл. 79 ЗС срок / 10 години, ако владението е недобросъвестно, а ако е добросъвестно - 5 години/. За да е основание за придобиване по давност на имот, владението трябва да бъде постоянно, непрекъснато, несъмнително, явно и спокойно. В случая ищците не са доказали, че е налице обективният елемент на владението, а именно, че са установили фактическа власт върху спорния имот и са я упражнявали в изискуемия се от закона срок. От показанията на свидетелите М. Д. и С. Ц. не може да се направи извод за осъществявано владение. Първата сочи, че ищецът Й. Т. се е обръщал към нея във връзка с нанасяне на имота в кадастъра и провеждане на процедура по поправка в кадастъра, а свидетелят Ц., установява, че по молба на ищеца е наглеждал имота от улицата, без да влиза в него, както и е намирал хора, които да го косят, като е косено веднъж годишно. Нито един от двамата свидетели не установява ищците да са установили върху имота трайна фактическа власт, а спорадичните действия по косене на имота, както и такива по възлагане на трето лице минавайки покрай имота, да го наглежда, не сочат на упражняване на фактическа власт, тъй като владението трябва да е постоянно и явно. Показанията на тези свидетели са в съответствие и с показанията на свидетелите Романски и А., от които също не се установява ищците да са упражнявали владение върху имота.

Установено е по делото от свидетелските показания и от заключението на вещното лице М., че от североизточната част имотът е ограден бетонови колове и мрежа, а в останалата част оградата е от бетонови колове и бодлива тел. Свидателят Ц. сочи, че не знае кой е поставял оградата на имота, а когато се е запознал с ищеца, оградата от бодлива тел и бетонни колове, вече е съществувала. Същевременно свидетелят Романски установява, че около 2000 г. е ходил заедно с ответника Б. П., за да опъват тел, с която да се отграничи имотът. Нито един от разпитаните по делото свидетели не установява имотът да е бил ограден от ищеца или праводателите му, поради което и недоказани са твърденията на ищците в исковата молба, че през 2002г. имотът е ограден и от тогава се владее от тях, респ. от праводателите им.

В допълнение следва да се посочи, че ищците не са доказали, че са извършвали действия, които според тях сочат на владение върху имота, в изискуемия се от чл. 79, ал.1

и 2 ЗС срок. Свидетелят Ц. установява, че той наглежда имота от 2007-2008г., а имотът е косен между 2010-2016г. Като се има предвид, че ищците са закупили имота през 2012г., то до края на 2016г. не е изтекъл срокът по чл. 79, ал.2 ЗС, а доказателства, че след 2016г. те са извършвали в имота каквито и да било действия, не са ангажирани. Липсват доказателства и за установено преди 22.05.2012г. владение върху имота от праводателката на ищците А. Т. и в този смисъл е неоснователно позоваването на ищците на присъединяване на владението на праводателя им. Дори и да се приеме, че тя е упражнявала владение чрез друго /чрез ищеца Т./ по смисъла на чл. 68, ал.1 ЗС, то от момента, в който се установява че той за първи път е поискал от свидетеля Ц. да наглежда имота /2007г./ до края на 2016г. не е изтекъл срокът по чл. 79, ал.1 ЗС, като, както вече бе изложено по-горе, това действие, а също и косенето на трева, не сочат на установяване на фактическа власт върху имота.

Предвид горното се налага извод, че предявеният отрицателен установителен иск е неоснователен, тъй като от доказателствата по делото не се установява ищците да са придобили права върху имота, изключващи тези на ответниците.

По изложените съображения обжалваното решение следва да бъде потвърдено.

IV. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

15. С оглед принципа на обективната истина, в хипотеза като настоящата, съдът следва да съобрази задължителната сила на наказателната присъда.

чл. 288, ал. 12 КЗ (отм.)

Решение № 108 от 15.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 384/2023 г., I т. о., докладчик съдията Росица Божилова

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на М. К. против решение № 934/24.06.2022г. по гр.д.№ 1592/2021г. на Софийски апелативен съд, с което, след частична отмяна и частично потвърждаване на решение № 900320/26.02.2021 г. по гр.д.№ 115/2020 г. по описа на Окръжен съд - Благоевград, като краен правен резултат е уважен предявеният от Гаранционен фонд против касатора иск, с правно основание чл. 288, ал. 12 вр. с ал. 1, т. 2, б. "а" от КЗ /отм./ и същият е осъден да заплати на ищеца сумата от 201 204,10 лева. Касаторът оспорва правилността на въззивното решение, като постановено в нарушение на чл. 300 ГПК, предвид влязла в сила оправдателна за него присъда, макар след влизане в сила на съдебното решение по предявени от пострадалите против Гаранционен фонд искове, за обезщетяване на неимуществени вреди, в производството по което М. К. е бил конституиран като трето лице - помагач на ответника, в качеството на делинквент. С влязлата в сила оправдателна присъда касаторът твърди, че е оборена презумпцията за вината му, на която се е основал съда в гражданското производство по преките искове на пострадалите и това обстоятелство е следвало да бъде съобразено от съда, на основание чл. 300 ГПК. Отговорността по чл. 45 ЗЗД, респ. виновно поведение на лицето, причинило ПТП, в причинност с което са настъпили уврежданията на трети лица, е предпоставка за законовата суброгация по чл. 558, ал. 7 КЗ. С оглед отречената от наказателния съд отговорност на ответника за настъпилите вреди, респ. приемането на случайно събитие, касаторът намира, че не са били налице предпоставките ГФ да плати обезщетение на пострадалите /извършеното предходно плащане е ирелевантно за настоящия спор /, респ. не са налице предпоставките да се суброгира в правата им срещу него. Касаторът в евентуалност се позовава и на непроизнасяне на въззивния съд относно началния момент на дължима законова лихва върху сумите по застрахователните обезщетения.

Ответната страна – Гаранционен фонд – оспорва касационната жалба, като е подаден отговор единствено по допустимостта ѝ, на основанията по чл. 280, ал. 1 и ал. 2 ГПК. В хода на устните състезания се поддържа правилност на въззивното решение, без конкретни мотиви.

С определение № 1071/16.11.2023 г. касационното обжалване е допуснато по конкретизирания от настоящия състав въпрос: Длъжен ли е съдът, в производство по предявен от ГФ, на основание чл. 288, ал. 12 КЗ отм. / аналогичен на чл. 558, ал. 7 от КЗ нов / иск срещу делинквента, да съобрази, на основание чл. 300 ГПК, постановена за същия оправдателна присъда, ако предходно на същата е влязло в сила съдебно решение, за уважаване на предявени от пострадалите преки иски срещу ГФ, в производството по които делинквентът е участвал като трето лице - помагач на ГФ и се явява обвързан от задължителната сила на мотивите, обхващаща и установената му деликтна отговорност? Допълнителният селективен критерий е обоснован в хипотезата на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК, тъй като отговорът на въпроса се явява значим за точното приложение на процесуалния закон, изисквайки да се определи съотношението между установителното действие на постановено решение, съгласно чл. 223 ГПК и задължителната обвързаност на гражданския съд с постановена присъда, съгласно чл. 300 ГПК, в отношенията между едни и същи страни и в хода на висящо между същите съдебно производство.

Върховен касационен съд, първо търговско отделение, в съответствие с доводите и възраженията на страните и правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, за да се произнесе съобрази следното:

Гаранционен фонд е предявил срещу М. К. иск, с правно основание чл. 288, ал. 12 КЗ / отм./, основан на суброгирането си в правата на пострадалите от ПТП на 31.07.2012 г., твърдяно да е настъпило по вина на ответника, с оглед изплатено на същите - Г. З. и В. Д., като законни наследници на починалата при ПТП Ц. П. – застрахователно обезщетение за претърпени неимуществени вреди, в размер на 223 496, 50 лева. Сумата е формирана от присъдени главници, лихви върху главниците, считано от 17.04.2013 г. до датите на изплащане на застрахователните обезщетения, заплатени държавни такси и разноски по съдебно и изпълнително производства, за установяване дължимостта и принудително събиране на застрахователните обезщетения. Ответникът е управлявал МПС без сключена задължителна застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, което обуславя материалноправната легитимация на ГФ, като ответник по преките иски на пострадалите и като ищец в настоящото производство, суброгирал се в правата на удовлетворените лица. Ищецът се позовава на влязло в сила съдебно решение, в производство с участието на ответника, конституиран като трето лице – помагач на ГФ, в което е прието за установена деликтната му отговорност за причинените от ПТП неимуществени вреди.

Ответникът М. К. оспорва иска досежно вината си за настъпването на ПТП, като счита, че неустановяване фактическия състав на деликтната отговорност по отношение на него изключва отговорността му към пострадалите, респ. към ГФ, като суброгирал се в правата им, след изплащане на обезщетенията. Оспорва в евентуалност дължимостта на разноски по водените от ГФ съдебно и изпълнително производства, за принудително събиране вземанията на пострадалите, както и дължимостта на лихви за забава върху платените застрахователни обезщетения, позовавайки се за последното на чл. 288, ал. 7, изр. първо КЗ /отм./. Счита, че не подлежат на възстановяване на ГФ лихвите за забава в причинност със собственото му - на ищеца поведение.

С решение от 28.11.2014г. по гр.д.№ 10786/2013г. на Софийски градски съд, потвърдено с решение от 28.10.2015 г. по гр.д.№ 2129/2015г. на САС, изменено с решение от 18.05.2017 г. по т.д.№ 598/2016 г. на II т.о. на ВКС единствено досежно размера на присъдимите суми, Гаранционен фонд е осъден да заплати на родителите на починалата при ПТП Ц. П. застрахователно обезщетение, на основание чл. 288, ал. 1, т. 2, б. „а“ КЗ

/отм./ Приета е за установена в същото производство деликтната отговорност на М. К., при липса на сключена задължителна застраховка „Гражданска отговорност“, на автомобилистите, за МПС с което е причинил катастрофата. Първоинстанционният съд е приел, че с поведението си същият е нарушил чл. 20, ал. 2, пр. 2 ЗДвП, според който водачите на ППС са длъжни да намалят скоростта и в случай на необходимост да спрат, когато възникне опасност за движението. Въззивният съд е споделил за нарушен от М. К. и чл. 117 ЗДвП, според който, при приближаване към място, където на пътя или в близост до него се намират деца, водачът на ПТП е длъжен да намали скоростта, а при необходимост – да спре. Видно от мотивите, с оглед установената скорост на движение на автомобила, управляван от М. К. / 81,50 км./ч. / и съществуваща за водача видимост към мястото, на което пострадалата и други деца са се намирали – отстрани на пътното платно, вляво спрямо посоката на движение на автомобила, към момент, към който МПС се е намирало на 91 м. отстояние от това място, съгласно заключението на САТЕ и приетата в същото опасна зона за спиране 56,10 м., съдът е приел, че водачът е имал възможност своевременно да забележи децата и ако би съобразил задължението си, съгласно преждепосочената разпоредба на чл. 117 ЗДвП – да предотврати ПТП.

Още в първоинстанционното производство е представена присъда № 1/20.01.2018 г. по н.о.х.д. № 270/2015 г. на Окръжен съд – Благоевград, с която М. К. е признат за невиновен в това, че при процесното ПТП е нарушил правилата за движение - чл. 20, ал. 2, изр. второ ЗДвП и по непредпазливост е причинил смъртта на Ц. П., поради което и на основание чл. 304 НПК съдът го оправдава по повдигнатото му обвинение, за извършено престъпление по чл. 343, ал. 1, б. “в“ НК /стар текст / вр. с чл.342, ал. 1, пр. 3 НК вр. с чл. 20, ал. 2, изр. второ ЗДвП / за причинена по непредпазливост смърт на едно лице, при управление на МПС в нарушение на ЗДвП /. Представено е решение № 103/ 16.05.2018 г. по н.д.№ 376/2018 г. на Върховен касационен съд, с което оправдателната присъда е потвърдена. Видно от мотивите на касационното решение, наказателният съд е приел, че подсъдимият К. нито е могъл, нито е бил длъжен да предвиди настъпването на вредоносния резултат. Възприета е различна фактическа обстановка, при която е настъпило ПТП, а именно : липса на доказана видимост за водача към мястото, на което са се намирали децата и внезапно излизане на пострадалата /спокойно бягане/ на пътното платно. С оглед установената скорост на автомобила, ненадвишаваща допустимата за пътния участък, при липса на обективни фактори, които да са задължавали водача да избере по-ниска скорост и предвид отстоянието, от което е установена възможност на водача да възприеме децата като опасност / 0,9 – 1.0 м./, без да е бил длъжен да предвиди появата на човек, още по-малко малолетно дете на платното за движение по междуградски път, далеч от населено място, наказателният съд е приел, че ударът е настъпил в опасната зона за спиране, М. К. не е могъл да предотврати ПТП и се касае за случайно деяние. Прието е, че в съответствие с чл. 20, ал. 2, пр. второ ЗДвП, при възприемането на пострадалата, като опасност, подсъдимият К. своевременно е направил всичко възможно да спре, задействайки спирачната уредба на автомобила. Изрично в мотивите е отречено противоправно поведение, независимо от обстоятелството, че се касае за пострадало дете и доколкото спрямо деца - пешеходци задълженията на управляващите МПС са различни. Съдът се е мотивирал с приетото в ТР № 61/1983 г. на ОСНК, според което не е налице нарушение на чл.123 ППЗДвП / редакция от 1983 г. / при появяване на детето в опасната зона за спиране, когато то предварително обективно не е могло да бъде възприето като опасност, каквото именно е прието в конкретната хипотеза.

Макар, че ответникът се е позовал на постановената оправдателна присъда във всяка от инстанциите, съдилищата са счели, че не следва да я съобразят, предвид влязлото предходно в сила съдебно решение, с което са уважени преките искове на пострадалите срещу ГФ и в което М. К. е конституиран като трето лице – помагач на ГФ. Познавайки се на чл. 223, ал. 2 ГПК и акцентирайки на предл. второ на същата разпоредба, съдът е

приел, че М. К. е обвързан от установената в мотивите на решението негова деликтна отговорност – противоправно и виновно поведение, в причинност с което са настъпили обезщетените вреди / неимуществени, от смъртта на дъщерята на ищците Г. З. и В. Д. / и не може да противопостави възражение по предявения от ГФ иск, относно наличието на елементите на непозволеното увреждане. Съдът е посочил, че с оправдателната присъда ответникът може да обоснове евентуална отмяна по реда на чл. 303 ГПК. Въззивният съд е приел, че правото на ГФ се простира и до възмездяване на платените разходи по чл. 288, ал. 8 КЗ /отм./ - за определяне и изплащане на обезщетението / държавни такси и адвокатско възнаграждение, заплатени в исковото производство по преките искове на пострадалите /, но не и понесените разходи в образуваното изпълнително производство за принудително събиране на застрахователните обезщетения. Сумите са присъдени със законна лихва от 01.04.2020 г.

По правния въпрос:

Съгласно чл. 223, ал. 2 ГПК, на която разпоредба са се позовали съдилищата: „ Това, което съдът е установил в мотивите на решението си, е задължително за третото лице в отношенията му със страната на която помага или която го е привлякла. То не може да го оспорва под предлог, че страната зле е водила делото, освен ако последната умишлено или поради груба небрежност е пропусната да предяви неизвестни на третото лице обстоятелства или доказателства,,.

Съгласно чл. 300 ГПК: „ Влязлата в сила присъда на наказателния съд е задължителна за гражданския съд, който разглежда гражданските последици от деянието, относно това, дали е извършено деянието, неговата противоправност и виновността на дееца,,.

Съобразно чл. 223, ал. 1 ГПК постановеното решение има установително действие в отношенията на третото лице и противната страна. С други думи, между третото лице - помагач и противната страна решението има сила на пресъдено нещо. За вътрешните отношения между подпомаганата страна и третото лице - помагач действа обвързващата сила на мотивите. Съгласно чл. 223, ал. 2 ГПК това, което съдът е установил в мотивите на решението е задължително за третото лице, в отношенията му със страната, на която помага или която го е привлякла, и то не може да го оспорва под предлог, че страната е зле водила делото, освен ако последната умишлено или поради груба небрежност е пропуснала да предяви неизвестни на третото лице обстоятелства или доказателства. Установителното действие има за предмет всички становища на съда, намерили израз в мотивите на решението /фактически констатации, правни изводи, становища по преюдициални въпроси /, доколкото обуславят изводите относно спорното право.

Съгласно постановките на ППВС № 1/1977г. / т. 3 / и последователно в практиката на ВКС се приема, че влязлата в сила присъда представлява ново писмено доказателство, по смисъла на чл. чл. 231, ал. 1 ГПК / отм. /, идентичен с чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК, макар че фактът е бил известен на твърдялата го страна, защото едва чрез признаването му за съществуващ по надлежния ред, той е станал установен. Съгласно приетото в т. 6 от същото ППВС, противоречието между влязло в сила решение и постановена присъда също подлежи на отстраняване по реда на чл. 231, б. “а“ ГПК /отм./, идентичен с чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК.

Безспорно, третото лице – помагач в конкретния случай е могло да атакува по реда на отмяната влязлото в сила решение, в което Гаранционен фонд е осъден да обезщети увредените от деликта /ПТП/ лица, при установена - по силата на необорената презумпция на чл. 45 ЗЗД – вина на третото лице – помагач, за настъпването на вредите. Въпросът е дали това му право изчерпва неговата защита.

Гаранционният фонд изплаща обезщетения по силата на законова суброгация, в конкретния случай - вместо делинквента, причинил вреди при управление на незастраховано, по задължителна застраховка „Гражданска отговорност,, на автомобилистите, МПС. С изплащането на обезщетение на пострадалите същият се

суброгира в правата на задълженото спрямо тях лице, но само и доколкото има право на регрес към същото. Не се касае за същински вътрешни отношения между Гаранционен фонд и лицето, чийто дълг същият е заплатил по силата на законовата суброгация, като по облигационно отношение или обвързващо ги пряко отношение, основано на извъндоговорна отговорност. Към момента на предявяване на исковата молба по настоящия спор, влязлата в сила присъда, задължителна за гражданския съд, съгласно чл. 300 ГПК и противопоставима *erga omnes*, поради което и не съществува правна възможност, за съдебно установяване на деликта при ново разглеждане на спора по исковете на пострадалите лица, след евентуална отмяна на постановеното по тях решение, обосновава извода, че към същия този момент регресното право на Гаранционен фонд се явява окончателно отречено. Обвързващата сила на мотивите по предходното решение, която не е идентична със сила на пресъдено нещо между Гаранционния фонд и третото лице – помагач, конфронтира със задължителната за гражданския съд присъда, съгласно чл. 300 ГПК. Фактическите и правни изводи, основани на формалната истина – необорена презумпция за вина / сиреч - обвързващата сила на мотивите се ограничава до това, че презумпцията за вина не е оборена / - конфронтират с установена по задължителен начин за гражданския съд обективна истина, относно това дали третото лице – помагач е причинило, виновно и противоправно, деянието от което са произлезли обезщетените вреди. Не се касае за противопоставяне на факти, обстоятелства и доказателства, по смисъла на чл. 223, предл. второ ГПК, тепърва предполагащи самостоятелна преценка на решаващия съд, досежно правното им значение за спора между бившите подпомагана и подпомагача страни, но в производство, в което вече имат качеството на главни страни. С оглед принципа на обективната истина, настоящият състав намира, че в хипотеза като настоящата, съдът следва да съобрази задължителната сила на наказателната присъда. Това е и отговора на правния въпрос.

По съществуването на касационната жалба:

С оглед отговора на правния въпрос, постановеното въззивно решение се явява неправилно и следва да бъде отменено, като се отхвърли предявения от Гаранционен фонд против М. К. иск, с правно основание чл. 288, ал. 12 КЗ /отм./. Гаранционният фонд е следвало да съобрази междуременно влязлата в сила оправдателна присъда, противопоставима *erga omnes* и обвързваща със задължителна сила съда, да съобрази липсата на право на регрес от страна на ГФ, в качеството на суброгирал се в правата на пострадалите субект, съответно е следвало сам да претендира отмяна на обвързващото го със сила на пресъдено нещо спрямо пострадалите решение, за да ревизира отговорността си.

16. Ако вътрешното право на държава - членка, без да противоречи на европейското законодателство, не съдържа достатъчно ясни разпоредби и поради това е възможно същите да бъдат тълкувани по различен начин, при примат на европейското право над националното и ако отношенията са предмет на уредба с Директива, важи принципът, че тълкуването следва да бъде извършено в съответствие с целта и правилата на тази Директива, независимо, че същата няма пряко хоризонтално действие. В този смисъл е постоянната практика на СЕС, съгласно която от националните юрисдикции се изисква при прилагане на вътрешното право да го тълкуват, доколкото е възможно, в светлината на текста и целите на съответната директива, за да постигнат предвидения от последната резултат и следователно да спазят чл. 288, ал. 3 ДФЕС.

чл. 379, ал. 3, пр. 1 ГПК

чл. 187, т. 2 ЗЗП

чл. 68в ЗЗП

Решение № 133 от 5.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 1436/2023 г., II т. о., докладчик съдията Петя Хорозова

Производството е по чл. 290, вр. чл. 386, ал. 3 ГПК.

Образувано е по две отделни касационни жалби, подадени от СНЦ СДРУЖЕНИЕ ЗА ПРАВНА ПОМОЩ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ, ЕИК[ЕИК], чрез процесуален пълномощник, срещу решение № 108 от 21.02.2023 г. по в. т. д. № 933/2022 г. по описа на Софийския апелативен съд, както следва:

1/ в частта , с която е обезсилено като недопустимо решение № 261972 от 14.06.2022 г. по гр. д. № 14327/2020 г. по описа на Софийския градски съд в частта му, с която по предявен от СНЦ „Сдружение за правна помощ на потребителите“ иск ответникът „Профи кредит България“ ЕООД, ЕИК[ЕИК], е осъден да преустанови действията си, с които нарушава колективните интереси на потребителите и които се изразяват във включването в Общите условия към договора за потребителски кредит, с които се предоставят кредити на физически лица, действали преди 01.06.2020 г., на следните клаузи, предвиждащи предоставянето на една или всички от посочените допълнителни услуги срещу заплащане: 1/ Приоритетно разглеждане и изплащане на потребителски кредит; 2/ Възможност за отлагане на определен брой погасителни вноски; 3/ Възможност за намаляване на определен брой погасителни вноски; 4/ Възможност за смяна на датата на падеж; 5/ Улеснена процедура за получаване на допълнителни парични средства; както и в частта, с която на „Профи Кредит България“ ЕООД е забранено прилагането на така посочените клаузи в бъдеще, вкл. посочването им в бъдещи версии на Общите условия, приложими за потребителски кредити, предлагани на физически лица, като производството по делото в тази част е прекратено;

и 2/ в частта, с която е потвърдено същото първоинстанционно решение в частта му за отхвърляне на предявения от СНЦ „Сдружение за правна помощ на потребителите“ против „Профи кредит България“ ЕООД иск за осъждане на ответника да преустанови действията си, с които нарушава колективните интереси на потребителите, изразяващи се във: 1/ Включването в типов договор за кредит и Общи условия, с които се предоставят потребителски кредити на физически лица на клауза, регламентираща размер на възнаградителната лихва от около 42 % годишно и лихвен процент на ден от около 0,11 %; 2/ Включването в Общите условия към договор за потребителски кредит на клауза, според която „При погасяване на главницата по ДПК кредитополучателят/солидарният длъжник имат право да получат при поискване и безвъзмездно, във всеки един момент от изпълнението на договора, извлечение по сметка във формата на погасителен план за извършените и предстоящите плащания с посочване на дължимите плащания, сроковете и условията на извършването им“; 3/ Включването в Общите условия към договор за потребителски кредит на следните клаузи: „Въз основа на влязъл в сила ДПК и при положение, че са изпълнени условията, определени от ДПК и съгласно вътрешните правила, кредиторът се задължава да предостави на клиента договорените парични средства по сметката, посочена от клиента в договора за кредит. С нарочна молба клиентът може да поиска изплащане на сумата по кредита да стане по друга сметка, независимо кой е нейният титуляр“; „Кредитополучателят има право, без да дължи обезщетение или неустойка и без да посочва причина, да се откаже от сключения ДПК в срок от 14 календарни дни от датата на сключването му. В случаите, когато клиентът е получил условията на договора и законоустановената допълнителна информация след датата на сключване на договора, срокът за отказ тече от датата на получаването им. За да упражни правото си на отказ, клиентът е длъжен: да изпрати писмено уведомление до кредитора преди изтичането на срока за отказ; да върне по сметката на кредитора получената сума и да заплати лихвата, начислена за периода от датата на усвояване на средствата по ДПК до датата на връщане на главницата“.

В касационната жалба против първата част от решението на Софийския апелативен съд се излагат доводи за незаконосъобразност. Касаторът се позовава на практика на ВКС по чл. 290 ГПК, според която интересът от установяване на нищожност на неравноправните клаузи не се счита за отпаднал с приемането на нови общи условия в хода на процеса, доколкото потребителите могат успешно, в рамките на давностния срок, да предявяват искове за защита на увредените си права, като се позовават на решението по чл. 379, ал. 2 ГПК, вр. чл. 386, ал. 1 ГПК. В подкрепа на това разрешение се изтъква, че тъй като е обективно невъзможно да се установи категорично, че всички потребители, приели общите условия преди изменението от 01.06.2020 г., са били уведомени и са се съгласили с последващите промени в съдържанието им, то няма основание правният интерес от предявения иск да се приеме за отпаднал. Твърди се, че в обжалваното решение не е отчетено двойното действие на съдебния акт при уважаване на колективния иск – ретроактивно и за в бъдеще, при което на търговеца се забранява да включва подобни клаузи в общите условия. По подробно изложени съображения, включително основани на практика на СЕС и Директива (ЕС) 2020/1828 на Европейския парламент и на Съвета от 25.11.2020 г., се моли въззивното решение в тази част да бъде отменено и делото да се върне на апелативния съд с указания за решаване на спора по същество. Претендират се разноски.

В касационната жалба срещу втората обжалвана част от решението се твърди, че същото е неправилно поради противоречието му с материалния закон. По отношение на клаузата относно размера на възнаградителната лихва се твърди, че съдът неправилно е обвързал действителността на същата с разпоредбата на чл. 19, ал. 4 ЗПК, която е относима към ГПР. Поддържа се, че ГЛП във всички типови договори е в размер на 41.17 % - т. е. е определен едностранно от кредитора, без съобразяването му с каквито и да било критерии и има за единствена цел постигането на максимална печалба от търговеца. В този смисъл въззивният съд неправилно е приел, че ГЛП е бил определян в зависимост от конкретните условия по всеки един договор, освен това така установеният лихвен процент надвишава повече от четири пъти законната лихва, при допустимо превишаване до три пъти размера на същата, поради което същият е бил определен в нарушение на добрите нрави. По отношение на клаузите, които по закон трябва да се съдържат в договора, но вместо това се намират в общите условия към него, се оспорва изводът на съда, че тъй като общите условия са винаги неразделна част от договорите за потребителски кредит, то предоставената в тях информация удовлетворява изискванията на чл. 11, ал. 1 ЗПК. Според касатора посочената разпоредба не следва да се тълкува разширително, а стриктно, като при това тълкуване изискваната от закона информация следва да е част от съдържанието на договора, а не от приложенията към него. По подробни съображения в посочения смисъл се моли решението да бъде отменено и вместо него да се постанови друго, с което ответникът да бъде осъден да преустанови практиката си да включва изискваната от ЗПК информация единствено в общите си условия, с присъждане на сторените разноски.

Ответникът по касационните жалби „ПРОФИ КРЕДИТ БЪЛГАРИЯ“ ЕООД, чрез процесуален пълномощник, оспорва тяхната основателност.

По отношение на първата жалба сочи, че извършената промяна в общите условия, чрез премахване на атакуваните клаузи, е осъществена преди предявяването на исковата молба, а не в хода на процеса, както твърди ищецът. Искането на СНЦ „Сдружение за правна помощ на потребителите“ е за преустановяване на действие, което не се извършва, поради което търсената защита е ненужна. Поддържа се и друго основание за недопустимост на първоинстанционното решение в тази част, а именно, че Софийският градски съд се е произнесъл по искане, което не е било предявено – да се забрани на търговеца да използва спорните клаузи за в бъдеще, при заявен петитум единствено за преустановяване на тяхното ползване. По подробно изложени съображения за правилност

на въззивното решение в неговата прекратителна част, включително и поради други основания за недопустимост, се моли същото да бъде оставено в сила.

В отговор на втората касационна жалба се поддържат доводи за недопустимост на отхвърлените иски, каквито са изложени и във връзка с първата касационна жалба. Изрично се твърди, че размерът на лихвата е част от основното съдържание на договора и не подлежи на преценка за неравноправност, а нищожност поради противоречие с добрите нрави по смисъла на ЗЗД ищецът няма процесуална и материална легитимация да въвежда, както и че за ищеца липсва интерес да иска премахване на клаузи от Общите условия, с които ответникът изпълнява изискванията на ЗПК. Отделно се изразява евентуално становище за правилност на въззивното решение в неговата отхвърлителна част, въз основа на поддържаните в хода на цялото производство съображения. Моли се решението на въззивния съд в посочената част да бъде обезсилено, евентуално – да бъде оставено в сила, с присъждане на сторените разноски пред касационната инстанция.

Върховният касационен съд, състав на Търговска колегия, Второ отделение, като прецени данните по делото и становищата на страните по заявените касационни основания, съобразно чл. 290, ал. 2 ГПК, приема следното:

Изводът на решаващия въззивен съдебен състав за недопустимост на решението на Софийския градски съд в частта му, с която „Профи кредит България“ ЕООД е осъдено да преустанови конкретно посочени действия, с които нарушава колективните интереси на потребителите и се забранява на същото дружество да прилага такива клаузи в бъдеще, е основан на липсата на правен интерес у ищеца от предявяването на такъв иск. Съдът е приел за установено, че подобни клаузи са били включени към типовите договори, предлагани от ответника преди изменението на Общите му условия от 01.06.2020 г., а исковата молба, с която е поискано преустановяване на използването им, респективно забрана за прилагането им за в бъдеще, е постъпила на 29.12.2020 г. Граматическото и логическо тълкуване на нормите на чл. 379, ал. 3, пр. 1 ГПК и чл. 187, т. 2 ЗЗП според въззивния съд предполага, че същите касаят нарушение, извършвано към момента на предявяване на иска, а не към минал момент, доколкото преследваната с него цел е преустановяване на нарушението. Съдът се е позовал и на мотивите на решение № 186 от 26.11.2013 г. на ВКС по т. д. № 2090/2013 г., I т. о. относно това, че при веднъж вече преустановено нарушение е приложима единствено разпоредбата на чл. 68в ЗЗП, която е достатъчно ясна и прогласява, че се забраняват нелоялните търговски практики. Затова съдът е приел, че след като спорните клаузи не са част от Общите условия към договорите за потребителски кредит на ответника и този факт е настъпил преди предявяването на иска, то правен интерес от постановяване на решение в искания от ищеца смисъл - за преустановяване на това нарушение и за забрана на търговеца да прилага тази практика за в бъдеще, липсва. В подкрепа на този извод въззивният съд е черпил аргументи и от субективните предели на действието на решението по колективен иск съгласно чл. 386, ал. 1 ГПК, като е заключил, че то няма да обвърже със сила на пресъдено нещо други търговци.

Воззивният съд не е споделил възраженията на ответното дружество за недопустимост на първоинстанционното решение на основание чл. 381, ал. 1 вр. ал. 3 ГПК, поради това, че ищецът не е доказал съответствие с изискването да може сериозно и добросъвестно да защити интереса на класа, който счита, че защитава, нито възможността да понесе тежестите, свързани с воденето на делото. Приел е, че специалният закон установява изрично в чл. 186, ал. 1 ЗЗП правото на сдруженията, включени в списъка по чл. 164, ал. 1, т. 7 ЗЗП, да предявяват иски за преустановяване или за забрана на действия или търговски практики, които са в нарушение на колективните интереси на потребителите. Фактът на включването на ищеца в посочения списък е счетен от съда за достатъчен да установи наличието на първата предпоставка на чл. 380, ал. 1 ГПК - възможност на сдружението сериозно и добросъвестно да защити увредения колективен

интерес. По отношение финансовата независимост на ищеца, след извършване на служебна справка в ТРРЮЛНЦ, съставът на въззивния съд е установил, че за постигане на целите на сдружението е предвидено и предоставяне на правна помощ на потребителите за защита на индивидуалните и колективните им интереси, както и че по партидата на сдружението са обявени надлежно и годишните финансови отчети за периода 2018 г. - 2022 г. С оглед горното съдът е приел, че независимостта на ищцовото сдружение е гарантирана и същото е в състояние да понесе тежестите по воденето на делото, включително и разноските, при съобразяване, че част от тях, представляващи държавна такса за първоинстанционното и въззивно производство, са платени.

В останалата обжалвана част първоинстанционното решение е счетено за допустимо и правилно. Съставът на въззивния съд е формирал извод за неоснователност на предявените искове, касаещи включването в типовия договор за кредит и Общите условия към него, предлагани от ответника на физически лица, на клауза, регламентираща размер на възнаградителната лихва от около 42 % годишно и лихвен процент на ден от около 0,11 %; включването в Общите условия на конкретно посочените клаузи относно възможността на потребителя да се снабди с определени документи, изплащането на кредита по конкретни сметки, упражняването от страна на потребителя на правото му на отказ от договора за потребителски кредит. Съдът е споделил мотивите на първата инстанция и е препратил към тях съгласно чл. 272 ГПК, като с оглед оплакванията във въззивната жалба е изложил и допълнителни съображения.

В тази връзка доводите за неправилност на първоинстанционното решение в частта, с която е прието, че договореният размер на възнаградителната лихва не противоречи на добрите нрави, а е поставен в зависимост от конкретните условия на договора, свеждащи се до това, че като размер договорната лихва надвишава близо четири пъти законната такава, са счетени за неоснователни. Въззивният съд е посочил, че същността на възнаградителната лихва държи сметка от една страна за цената на парите като капитал, а от друга – за цената на времето, през което търговецът е лишен от ликвидността на този капитал. След като цената се съизмерва и с времето, през което кредиторът е лишен от предоставената в заем сума, то законодателят също е съобразил горния фактор - нивата на законната лихва за забавено плащане, но той не е единственият, който следва да се има предвид при преценката дали възнаградителната лихва противоречи на добрите нрави. Според съда по този въпрос ищецът се позовава на неотнормирана съдебна практика, постановена преди изменението на приложимия материален закон с включването на нормата на чл. 19, ал. 4 ЗПК (нова, ДВ бр. 35 от 2014 г.), съобразно която годишният процент на разходите не може да бъде по-висок от пет пъти размера на законната лихва по просрочени задължения в левове и във валута, определена с ПМС. На следващо място въззивният съд не е споделил разбирането, че приемането на норми като тези по чл. 19, ал. 4 и ал. 5 ЗПК не представлява законов регламент с пряко значение за преценката на съда, в кои случаи и в каква степен договорни възнаградителни вземания за лихви, прикратно надвишаване на определения от Министерския съвет процент на законна лихва, противоречат на добрите нрави. Установяването на несъответствие на конкретна разпоредба от потребителски договор с нормата на чл. 19, ал. 4 ЗПК би предпоставило извод за нищожност на същата, поради противоречие със закона. Съответствието на договорна клауза с добрите нрави обаче предпоставя преценка на обстоятелството дали договорната свобода се използва от едната страна, за да възложи на другата несъразмерни тежести, като се възползва от по-неблагоприятното ѝ положение, която преценка се извършва към момента на сключване на договора. Въззивният съд е приел, че фактите по делото изключват извод за противоречие на клаузите, касаещи конкретно посочения размер на възнаградителната лихва, с добрите нрави, доколкото същият е определен по ясен и разбираем начин, фиксиран е за целия период на действие на договора и не възлага върху потребителя тежест, която надвишава по размер допустимата от приложимия

материален закон.

За неоснователни са счетени и оплакванията във въззивната жалба на ищеца, че в случая договорите за потребителски кредит на ответника нямат изискуемата се от чл. 11, ал. 1, т. 12 и т. 20 ЗПК информация. Съдът е приел за установено, че Общите условия към ДПК за физически лица на ответника са неразделна част от договора и съобразно отразеното в него са предадени на кредитополучателя, който декларира, че е запознат с тях и ги приема, като това е удостоверено от кредитополучателите по приложенияте по делото договори чрез подписа им. В Общите условия е налична клауза, че при погасяване на главницата по ДПК кредитополучателят/солидарният длъжник имат право да получат при поискване и безвъзмездно, във всеки един момент от изпълнението на договора, извлечение по сметка под формата на погасителен план за извършените и предстоящите плащания с посочване на дължимите плащания, сроковете и условията за извършването им. Предвид изложеното съдът е формирал извод, че доколкото сключените договори за потребителски кредит са в осъществяване търговската дейност на ответника, то същият има правото, по арг. от чл. 298, ал. 1, т. 1 ТЗ, да установи отнапред общи условия за сключените от него сделки, които да представляват неразделна част от договора и да задължават другата страна, ако тя ги е приела. В случая за действителността на процесните договори за потребителски кредит законът изисква сключването им в писмена форма, на хартиен или друг траен носител, а процесните типови договори и Общите условия към тях са сключени при спазване на това изискване, поради което се налага изводът, че Общите условия представляват неразделна част от индивидуалните договори за потребителски кредит и са станали задължителни за кредитополучателя, с което изискването на чл. 11, ал. 1, т. 12 ЗПК е спазено, вкл. и с оглед изричната разпоредба на чл. 11, ал. 2 ЗПК.

По същите аргументи за несъстоятелно е намерено оплакването за неправилност на обжалваното решение в частта му, с която е приет за неоснователен доводът на ищеца за несъответствие на предлаганите от ответника ДПК с нормата на чл. 11, ал. 1, т. 7 и т. 20 ЗПК. Съдът е посочил, че от съдържанието на договорите е видно, че те съдържат информация за размера на лихвения процент на ден, общия размер на кредита като глобална сума, срока на договора, размера на месечната вноска, както и банкова сметка, а изискуемата според горепосочените текстове от ЗПК информация се съдържа в Общите условия към договорите. Така същите съдържат клаузи, според които: 1/ въз основа на влязъл в сила ДПК /след двустранното му подписване/ и при положение, че са изпълнени условията, определени от ДПК и съгласно вътрешните си правила, кредиторът се задължава да предостави на клиента договорените парични средства по сметката, посочена от клиента в договора за кредит; 2/ предвидена е и възможност с нарочна молба клиентът да поиска изплащането на сумата по кредита да стане по друга сметка, независимо кой е нейният титуляр; 3/ налична са и клаузи, уреждащи правото на отказ от ДПК, при условия - без кредитополучателят да дължи обезщетение или неустойка и без да посочва причина, да се откаже от сключения ДПК в срок от 14 календарни дни от датата на сключването му; 4/ уточнено е за случаите, в които клиентът е получил условията на договора и законоустановената договорна информация след датата на сключване на договора, че срокът за отказ тече от датата на получаването им; 5/ предвидено е, че за да упражни правото си на отказ, клиентът следва да изпрати писмено уведомление до кредитора преди изтичането на срока за отказ и да върне получената сума, ведно с дължимата възнаградителна лихва за периода от датата на усвояване на средствата по кредита до датата на връщане на главницата, като лихвата се изчислява въз основа на посочения в договора лихвен процент на ден. При наличие на посочените клаузи в Общите условия към договорите и установеното, че същите са приети от кредитополучателите след запознаването им с тях, е прието за безспорно, че посочените клаузи се считат за неразделна част от самия договор и доводите в обратната насока не

съответстват на приложимия материален закон.

При така изложените мотиви, обусловили постановения от въззивния съд краен резултат по спора, настоящият съдебен състав намира първата касационна жалба за основателна, по следните съображения:

Трайна е практиката на Върховния касационен съд, че допустимостта на иска за защита на колективни интереси по чл. 379 и сл. ГПК, вр. чл. 186 ЗЗП не зависи от обстоятелството, дали нарушението е било преустановено от ответника и кога, с оглед преценката за наличие на правен интерес от установяване на решение по чл. 386 ГПК (вж. решение № 60071 от 30.07.2021 г. на ВКС по т. д. № 1453/2020 г., I т. о., решение № 109 от 12.08.2019 г. на ВКС по т. д. № 636/2019 г., II т. о., решение № 110 от 15.08.2016 г. на ВКС по т. д. № 827/2016 г., II т. о. и др.), като обжалваното решение на Софийския апелативен съд не е съобразено с нея.

Посочената практика е актуална и не подлежи на ревизиране, предвид следните принципни постановки: Ако вътрешното право на държава - членка, без да противоречи на европейското законодателство, не съдържа достатъчно ясни разпоредби и поради това е възможно същите да бъдат тълкувани по различен начин, при примат на европейското право над националното и ако отношенията са предмет на уредба с Директива, важи принципът, че тълкуването следва да бъде извършено в съответствие с целта и правилата на тази директива, независимо, че същата няма пряко хоризонтално действие. В този смисъл е постоянната практика на СЕС, съгласно която от националните юрисдикции се изисква при прилагане на вътрешното право да го тълкуват, доколкото е възможно, в светлината на текста и целите на съответната директива, за да постигнат предвидения от последната резултат и следователно да спазят чл. 288, ал. 3 ДФЕС (решение по дело С-282/10 и цитираните в него). В настоящия случай към момента на решаването на спора е приета Директива (ЕС) 2020/1828 на Европейския парламент и на Съвета от 25.11.2020 г. относно представителните искове за защита на колективните интереси на потребителите и за отмяна на Директива 2009/22/ЕО, влязла в законна сила (със срок за транспониране до 25.12.2022 г.). Според член 2 от Директивата същата се прилага за национални и транснационални нарушения, включително когато тези нарушения са преустановени преди предявяването на представителния (т. е. колективния) иск или когато тези нарушения са приключили преди приключването на производството по представителния иск. Разпоредбата е въз основа на съображение 20 от Преамбюла, а именно: в обхвата на тази директива да бъдат включени и нарушенията, които са били преустановени преди началото или приключването на представителния иск, тъй като може да е необходимо да се предотврати повторението на дадена практика чрез нейната забрана, да се установи, че дадена практика представлява нарушение или да се улесни обезщетяването на потребителите. Предвид това, че действащият български закон не поставя изрични изисквания за допустимост на колективния иск в зависимост от момента на извършването и/или преустановяването на нарушението, то националното право не противоречи на съюзното, като в този случай тълкуването и прилагането му следва да се подчини на посочения по-горе правен принцип, обуславящ извод за допустимост на предявения иск.

Във връзка с доводите на ответника следва да се отбележи, че искът по чл. 186 ЗЗД е един - за преустановяване или за забрана на действия или търговски практики, които са в нарушение на колективните интереси на потребителите. Преустановяването касае нарушения, включени в предмета на действащи договорни отношения, а забраната цели подобни да не бъдат използвани от търговеца при бъдещо договаряне. В този смисъл неоснователно е възражението, че „отделен“ осъдителен иск за забрана не е предявяван и че по тази причина първоинстанционното решение е недопустимо, като постановено при условия на свръхпетитум. Извън горното следва да се посочи, че констатацията на въззивния съд за преустановяване на нарушенията, касаещи т. нар. допълнителни услуги, не съответства изцяло на данните по делото, тъй като в променените общи условия такива

все още съществуват. Т. е. налице е практика, която не е преодоляна, поради което и на това основание следва да се приеме, че искът по чл. 186 ЗЗП е предявен при наличие на правен интерес.

С оглед изложеното се налага изводът, че извършеното от въззивния съд граматическо и логическо тълкуване на нормите на чл. 379, ал. 3, пр. 1 ГПК и чл. 187, т. 2 ЗЗП, както и позоваването на практика на ВКС от 2013 г., обусловило преценката му за отпаднал преди предявяването на исковата молба правен интерес от търсената защита на колективни права и съответно за недопустимост на исковото производство, е незаконосъобразно.

По тези съображения въззивното решение в частта, с която е обезсилено първоинстанционното решение и е прекратено производството по делото следва да бъде отменено като неправилно и делото да се върне за разглеждането му от друг състав на Софийския апелативен съд.

По отношение на втората касационна жалба съставът на Върховния касационен съд, Второ търговско отделение намира, че същата е частично основателна, предвид следното:

По отношение клаузата за размера на възнаградителната лихва в договорите за потребителски кредит следва да бъде съобразено, че тъй като тя е част от основния предмет на договора (представлява възнаграждение за ползване на предоставената сума), преценка за нейната неравноправност може да се прави единствено в случай, че същата не е изразена по ясен и разбираем начин, в какъвто смисъл е както практиката на СЕС, така и разпоредбата на чл. 145 ЗЗП. В случая посоченото изключение не се установява от данните по делото. Независимо от изложеното не е налице и твърдяното противоречие с добрите нрави. Неоснователно е оплакването на касатора за неправилност на въззивното решение в тази част по съображения, че разпоредбата на чл. 19, ал. 4 ЗПК е без значение за извършването на горната преценка, тъй като е напълно неотнормима към размера на ГЛП, както и че всяко надвишаване на възнаградителната лихва над три пъти размера на законната (съобразно стара практика по различни от настоящия случаи) свидетелства за такова противоречие. Следва да се посочи, че Върховният касационен съд вече има произнасяне по същество в идентична хипотеза – вж. решение № 50086 от 21.12.2023 г. по т. д. № 1027/2022 г. на I т. о., което се споделя и от настоящия съдебен състав, по следните съображения:

Целта на ЗПК съгласно чл. 2 от същия е защита на потребителите, което априори означава, че специалният закон обхваща всяка договорка, която би увредила потребителя, вкл. с оглед изискването за спазване на добрите нрави, при отчитане на вида и предмета на договора. Ограничение относно размера на възнаградителната лихва в ЗПК не се съдържа. За първоначално определения ѝ размер важат общите правила относно договарянето, като регулацията е основана на друг подход – определяне в чл. 19, ал. 4 ЗПК на максимален размер на годишния процент на разходите (до пет пъти размера на законната лихва), включващ и размера на възнаградителната лихва. Ако ГПР се формира основно от лихви, установеният в закона размер ще представлява и граница, до която възнаградителната лихва е допустима. Следователно като е изградил извода си въз основа на обстоятелствата, че размерът на лихвения процент е определен по ясен и разбираем начин, фиксиран е за целия период на действие на договора и не възлага върху потребителя тежест, която надвишава по размер допустимата по закон, въззивният съд е постановил правилно решение, което следва да бъде оставено в сила.

Във връзка с клаузите, по отношение на които се поддържа, че в нарушение на чл. 11 ЗПК се намират в общите условия по договорите за потребителски кредит, вместо в самите договори; и в изпълнение на служебните си задължения да следи за допустимостта на обжалваното решение, настоящият съдебен състав приема следното:

Воззивният съд не е съобразил, че първоинстанционният съд се е произнесъл по нередовна искова молба, чийто петитум не кореспондира с изложените в нея

обстоятелства, които са, че в нарушение на закона определени клаузи относно правата на потребителите не са включени в съдържанието на договорите за потребителски кредит, а се намират единствено в общите условия към тях. Така първата съдебна инстанция е постановила решение, с което отхвърля иск за преустановяване на действия, нарушаващи колективните интереси на потребителите и изразяващи се във включването в Общите условия към договор за потребителски кредит на определени клаузи – т. 2 и т. 3 от диспозитива, като решението е съответно на отправеното към съда искане. С уважаването на подобен иск би се постигнал обратен ефект – заличаване на тези клаузи от Общите условия, без да се създаде задължение за ответника да промени съдържанието на договорите в искания от сдружението смисъл, т. е. би се стигнало до пълното им премахване, което не съответства на нуждата от защита. По тази причина ответникът по касация възразява, че подобен иск е недопустим, като лишен от правен интерес. Искът би бил недопустим, ако такъв действително беше предявен. В случая обаче е налице противоречие между обстоятелствената част на исковата молба и нейния петитум, което е подлежало на отстраняване от въззивния съд, съгласно задължителните указания, дадени в т. 5 от Тълкувателно решение № 1 от 09.12.2013 г. по тълк. д. № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС. Предвид констатирания порок и в съответствие с постановките на цитираното тълкувателно решение, в тази част въззивното решение следва да бъде обезсилено като недопустимо, като делото следва да се върне на същия съд за уточняване петитума на иска и за произнасяне по жалбата в съответствие с направените уточнения.

17. Размерът на дяловите вноски, дължими при прекратяване на членство в кооперация на основание чл. 14, ал. 1 от Закона за кооперациите, следва да бъде определен като пропорционална величина между размера на дяловите вноски на членовете съотнесен към имуществото на кооперацията, разбираемо като разлика между активи и пасиви, след приспадане стойността на нормативно или уставно определените фондове.

**чл. 14, ал. 1,
чл. 45, ал. 2 и
чл. 48 Закон за кооперациите**

Решение № 135 от 6.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 351/2023 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева

Производство по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на С. Г. Д. срещу въззивно решение № 367/28.11.2022 г. по в. т. д. № 618/2022 г. на Окръжен съд Стара Загора в частта, с която е отменено първоинстанционното решение и отхвърлен предявеният от касатора срещу Всестранна кооперация „Шести май“ иск с правно основание чл. 14, ал. 1 от Закона за кооперациите /ЗК/ за заплащане на сума над горницата от 1 551, 20 лв. до уважената от първоинстанционния съд в размер 24 462, 12 лв., представляваща равностойност на дяловата вноска, дължима на наследодателката на ищеца З. И. Д., ведно със законната лихва върху нея от 14.07.2021 г.

В жалбата се сочи касационното основание по смисъла на чл. 281, т. 3, предл. 1 ГПК – нарушение на материалния закон. Твърди се, че обжалваното решение е незаконосъобразно, тъй като въззивният съд неправилно е приложил разпоредбата на чл. 14, ал. 1 ЗК и е отказал да допусне актуализация на дължимата на З. И. Д. дялова вноска, като е присъдил единствено нейния номинал. Въззивният съд, след като е преценил, че от самата кооперация няма разписани правила за актуализация на дяловите вноски, е приел, че такава не следва да бъде извършвана, респективно, че кооперацията дължи вноската в

номинален размер. Касаторът счита, че изводът на съда противоречи на материалния закон – чл. 14, ал. 1 ЗК, както и на събраните по делото доказателства, а именно съдебно-счетоводна експертиза и годишен финансов отчет за 2020 г., приет от ответната кооперация. При изложените доводи в касационна жалба се формира искане за постановяване на акт, с който атакуваното решение бъде отменено като предявеният иск бъде уважен в определения от първоинстанционния съд размер с преразпределяне на отговорността за разноски.

От ответника по касация Всестранна кооперация „Шести май“ е подаден отговор, с който се оспорва основателността на касационната жалба. Излагат се съображения, че въззивното решение е правилно, тъй като в съответствие със закона съставът на Окръжен съд Стара Загора е приел, че липсва правно основание дяловата вноска на наследодателя на ищеца да бъде актуализирана съобразно размера на обявения в Годишния финансов отчет размер на дяловия капитал на кооперацията. Претендира се присъждане на разноски в размер на 1 300 лв.

В открито съдебно заседание страните не изпращат представители. От процесуалния представител на ответната кооперация е представено становище, с което се поддържат направените в отговора на касационната жалба съображения. Счита се, че всички изчисления за актуализиране на дяловата вноска без да е налице установен нормативен ред за това и без да е взето решение на общото събрание на член-кооператорите е неправилно и незаконосъобразно, съответно в противоречие с императивните разпоредби на чл. 14, ал. 1 ЗК. Тъй като нормативна методика за извършване на актуализация не е въведена от законодателя, то такава би могла да бъде извършена само въз основа на Закона за деноминация на лева. Законът за кооперациите изключва възможността за получаване на ликвидационен дял от имуществото на кооперацията. Такъв дял може да се получи единствено при ликвидация на кооперацията по аргумент от чл. 45, ал. 2 и чл. 48 ЗК, при което остатъкът от актива на кооперацията се разделя между членовете ѝ пропорционално на дяловете им вноски. Въз основа на изложеното процесуалният представител на ответника заявява, че сумата, която подлежи на връщане – „внесена дялова вноска“, следва да бъде съобразена с размера на дяловия капитал на член-кооператора. Позовава се на определение № 268/12.11.2015 г. по т. д. № 224/2015 г., с което той счита, че е прието наличие на възможност за актуализация само при гласувано от общото събрание решение за начина, по който следва да се извърши тази актуализация. Дяловата вноска по смисъла на действащия ЗК е нещо различно от т. н. „имуществен дял“, предвиден в ЗК преди изменението му с ДВ бр. 13/2003 г. В сега действащия ЗК е предвидена различна уредба, имаща за цел да гарантира на прекратилия участието си кооператор получаване на дяловата му вноска независимо от конкретното имуществено състояние на кооперацията. Поддържа, че е невъзможно да бъдат прилагани по аналогия правилата относно търговските дружества, напр. дружества с ограничена отговорност. Изтъква, че кооперациите са особен вид субекти, различни от търговските дружества, уредени в Търговския закон, и именно поради това законодателят е приел специалния закон – Закон за кооперациите, който урежда съществуването и действието на кооперациите, кооперативните предприятия и кооперативните съюзи, като по никакъв начин ЗК не препраща към други нормативни разпоредби.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на първо търговско отделение, като взе в предвид изложените касационни основания в жалбата, твърденията на страните и провери данните по делото съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, намира следното:

Исковото производство е образувано по предявена от С. Г. Д., като правоприемник на член-кооператора З. И. Д., срещу Всестранна кооперация „Шести септември“ искова претенция с правно основание чл. 14, ал. 1 ЗК с размер 24 462, 12 лв., представляващ равностойността на дяловата вноска на Д., ведно със законната лихва.

Първоинстанционният съд е уважил предявения иск в пълния заявен размер като е преценил, че при напускане на кооперацията всеки член-кооператор има право да получи внесените дялови, допълнителни и целеви вноски, актуализирани по установения нормативен ред след приемане на годишния финансов отчет и ако е погасил всички свои задължения. Съдът е приел за безспорно, че членственото правоотношение на З. Д., възникнало през 1995 г., е било прекратено с настъпване на нейната смърт и е установил липса на извършена от кооперацията актуализация, съответно методика, по която тя да бъде извършена. Счел е, че актуализацията следва да бъде направена според последния приет годишен финансов отчет, а именно към 31.12.2020 г. Възприел е заключението на вещото лице, че чистата стойност на единица дялов капитал е в размер на 17,45 лв., което съотнесено към встъпителната вноска на З. Д. от 1 551,20 лв. дава стойност 27 068,04 лв. От този размер съдът е приспаднал преценка и дължим данък и, съобразявайки диспозитивното начало, е присъдил целия претендиран от ищеца размер – 24 462,12 лв.

При подадена от ответната кооперация въззивна жалба с оплаквания, че Районен съд Стара Загора е игнорирал липсата на нормативно разписана методика за актуализация на дяловите вноски, а такава не е била приета и от кооперацията, въззивната инстанция, възприемайки установените от първоинстанционния съд факти, е редуцирала размера на дължимата вноска до нейния номинал от 1 551,20 лв. като за горницата е отменил решението на първостепенния съд и е отхвърлил иска. В мотивите на решението си съдът е приел, че, след като годишният финансов отчет за 2020 г. е бил приет на 28.04.2021 г., то за ищеца като наследник на кооператора З. Д. е възникнало право да получи дяловата ѝ вноска. Отчел е липсата на установени в тежест на З. Д. задължения към момента на прекратяване на членственото правоотношение и е мотивирал извод, че поради липса на разписана в закона и в устава на ответната кооперация методика за извършване на актуализация, се дължи номиналният размер на дяловата вноска. Посочил е, че от тази сума не следва да се приспада разходът за трайни насаждения на кооперацията, тъй като това не е задължение на отделния кооператор към кооперацията. В този смисъл е отказал да приложи решението на общото събрание на кооперацията, тъй като, макар да липсват доказателства за отмяната му, то противоречи на императивната разпоредба на чл. 14, ал. 1 ЗК.

С определение № 1117/22.11.2023 г. при преценено наличие на селективния критерий по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК е допуснато касационно обжалване на постановеното от Окръжен съд Стара Загора решение по въпроса: „Как следва да бъде формиран размерът на внесените дялови вноски, дължими при прекратяване на членство в кооперация на основание чл. 14, ал. 1 ЗК?“

За да се отговори на поставения въпрос, следва да се има предвид, че дяловите вноски образуват дяловия капитал на кооперацията, а нейните членове отговарят за задълженията ѝ до размера именно на тези дялови вноски. В теорията се приема, че имущественият дял се равнява на съответното процентно на дяловата вноска участие на съдружника в имуществото на кооперацията. А имуществото на кооперацията се състои от остойностими права и задължения. Следователно имущественият дял на членовете се състои в припадащата им се част от правата /активите/, включително върху нематериални обекти, които имат парична оценка, и задълженията /пасивите/ на кооперацията. Докато кооперацията съществува нейният дялов капитал е в по-малък размер от имуществото, тъй като преди прекратяването ѝ дяловете на членовете не включват съответната част от фондовете на кооперацията – последните се разпределят в производството по ликвидация. Този принцип е проведен както в отменения, така и в действащия закон. Разпоредбата на чл. 28 ЗК /отм./ забранява напусналите членове да претендират нещо от резервния фонд, както и от други имоти на кооперацията. В сега действащия закон разпоредбите на чл. 45, ал. 2 ЗК и чл. 48 ЗК регламентират, че при ликвидация дяловете се връщат на кооператорите след изпълнение на останалите задължения на прекратената и намираща се

в ликвидация кооперация и се разпределят между членовете ѝ пропорционално на дяловите им вноски, освен ако с устава е предвидено друго. От изложеното следва, че имуществените дялове на членовете на кооперацията приличат на дружествените дялове на съдружниците в ООД, но за разлика от дружествените дялове, които материализират членствени права, имуществените дялове на кооператорите материализират само имуществени права и задължения на членовете на кооперацията, и те не могат да бъдат прехвърляни, залагани, заповорани, съответно по отношение на тях да бъде осъществявано принудително изпълнение за лични задължения на членовете към техни кредитори. Основание за подобен извод дават и мотивите към проекта на Закон за изменение и допълнение на ЗК /№ 254-01-29 от 24.04.2002 г./.

Тъй като ЗК не посочва изрично начина за определяне имуществения дял при прекратяване на членството в кооперацията, в теорията се поддържа, че той е пропорционална величина на дяловите вноски на членовете /така Л. Д., Г. С., А. К./. Тази теза следва да бъде подкрепена и като се направи съпоставка между дейвалата до 2003 г. редакция на чл. 14, ал. 1 ЗК и чл. 29 ЗК, която гласи, че делът или неговата равностойност се връща на бившия кооператор или на правоприемниците му след приемане на годишния счетоводен отчет, ако е погасил всички свои задължения към кооперацията, имущественият дял се изплаща в продължение на три години, и изменената редакция, публ. с ДВ, бр. 13/2003 г., според която бившите кооператори или наследници имат право на внесените дялови вноски, допълнителни и целеви вноски, актуализирани по установения нормативен ред, на припадащия се дивидент, както и на заемите, предоставени на кооперацията по реда на чл. 31, ал. 6, включително припадащите се лихви, дяловите вноски се изплащат в продължение на три години. В случай, че се приеме тезата, че дяловите вноски се дължат по номинал от кооперацията, то се оказва, че прекратилият членството в нея или неговите наследници не носят отговорност за нейната дейност, т. е. не понасят риск от нейните загуби, което е в противоречие с непромененото във времето правило на чл. 34, ал. 3 ЗК, според което загубите се покриват от фонд „Резервен“ или остават за погасяване през следващите години. След отразяване на загубите може да се окаже, че салдото по имущественото участие на кооператора е в по-малък размер от първоначалната вноска или е отрицателна стойност. В последния случай кооператорът не ще придобие качеството кредитор след прекратяване на членството си. Ако пък се приеме, че се изплаща имуществен дял, то означава в него да бъде включено цялото имущество на кооперацията, включително частта от фондовете, която теза влиза в противоречие с правилото, че преди ликвидация на кооперацията не могат да бъдат изплащани средства от резервните фондове. Оттук следва извод, че стойността на дяловите вноски зависи от съотношението между активите, включително печалбите, които не са били разпределени като дивидент, и пасивите, включително загубите, които не са били покрити от фонд „Резервен“. Член-кооператорът следва да получи стойността на участието си към момента на прекратяването му като пропорция на дяловата вноска към съотношение между печалби и загуби, а не номиналната стойност на дяловата си вноска. Това разбиране се подкрепя и от новелата на чл. 16, т. 1 на Регламент № 1435/2003 г. на Съвета относно устава на Европейското кооперативно дружество /ЕКД/, според която загубата на членство в ЕКД дава право на изплащане на дела от записания капитал, намален пропорционално със загубите на собствен капитал. Следва да бъде съобразено и посоченото в определение № 268/12.11.2015 г. по т. д. № 224/2015 г. на П.т.о., ВКС, че при липса на установен нормативен ред /методика/ за актуализация на дяловите вноски, съобразно посоченото в чл. 14, ал. 1 ЗК, съдът следва да вземе предвид размера на внесената от кооператора дялова вноска и извършената с решение на ОС актуализация след приспадане на осчетоводените средства, които са отишли в задължителните фондове, които не подлежат на разпределение.

Изложеното мотивира следния отговор на поставения правен въпрос: Размерът на

дяловите вноски, дължими при прекратяване на членство в кооперация на основание чл. 14, ал. 1 ЗК, следва да бъде определен като пропорционална величина между размера на дяловите вноски на членовете съотнесен към имуществото на кооперацията, разбирано като разлика между активи и пасиви, след приспадане стойността на нормативно или уставно определените фондове.

С оглед даденият отговор в нарушение на материалния закон се явява изводът на въззивната инстанция, че при прекратяване участието на З. И. Д. на нея, респективно на нейния правопреемник С. Д. се дължи дялова вноска съобразно номиналната ѝ стойност без да се отчита обстоятелството кооперацията какви фондове поддържа съобразно предвиденото в ЗК и/или устава, има ли и какви са размерите на непокрытите от фонд „Резервен“ задължения на кооперацията, респективно каква е стойността на имуществото, има ли и какъв е размерът на неразпределените печалби. В случая от доказателствата е установено, че според чл. 34 от устава ответната кооперация следва да поддържа фонд „Резервен“ и фонд „Инвестиции“. Тя може да образува и други фондове по решение на общото събрание. Размерът на фонд „Резервен“ не може да бъде по-малък от 20% от размера на дяловия капитал. Размерът на фонд „Инвестиции“ не може да бъде по-малък от 10 % от размера на дяловия капитал. По делото ответникът не е ангажирал доказателства за приемане на решение от ОС, с което да са определени конкретни размери на всеки от двата фонда, нито решение, с което да е прието съществуването на други фондове, извън задължителните по закон /чл. 34, ал. 1 ЗК/. Следователно трябва да се приеме, че двата фонда са в размерите, указани в устава – фонд „Резервен“ 20% от дяловия капитал, а фонд „Инвестиции“ 10% от дяловия капитал. Въззивният съд се е произнесъл и при необсъждане на въведените от ищеца още с исковата молба твърдения, че кооперацията не е правила актуализация на своето имущество, а от последния съставен ГФО не е ясно какви задължителни фондове поддържа, в какви размери и дали те са в съответствие с определените по закон и устав, съответно дали кооперацията има неразпределена печалба. Като незаконосъобразно въззивното решение следва да бъде отменено при наличие на релевираното касационно основание по чл. 281, т. 1, предл. 1 ГПК.

Тъй като се налага извършване на нови процесуални действия по определяне конкретния размер на дължимата дялова вноска, в приложение на чл. 293, ал. 3 ГПК делото следва да бъде върнато на предходната инстанция за ново разглеждане. При новото разглеждане следва да бъде изслушано експертно заключение, което да определи размера на дяловата вноска, която следва да получи наследникът на З. И. Д. като има предвид последния финансов отчет за годината, в която е прекратено нейното участие в ответната кооперация /01.05.2020 г./, размерите на двата задължителни фонда съобразно предвиденото в устава, съществува ли натрупана и неразпределена печалба, съществуват ли непокрыти от фонд „Резервен“ задължения на кооперацията.

Поради изложеното, решението на Окръжен съд Стара Загора следва да бъде отменено, а делото върнато за ново разглеждане от друг състав на съда при изслушване на нова експертиза, която да даде заключение съобразно посоченото в мотивите по-горе.

18. Връзка на преюдициалност е налице и при исковете, изброени в нормата на чл. 649, ал. 1 ТЗ /в частност чл. 135 ЗЗД/, и осъдителните иски за попълване масата на несъстоятелността по чл. 648 ТЗ, вр. чл. 649, ал. 2 ТЗ, които са квалифицирани от законодателя като обусловени – основателността им зависи от уважаване на отменителните или преферентни иски. С отменителните и преферентни иски синдикът действа в интерес на всички кредитори на несъстоятелния длъжник /вкл. с конституирането му като съищец на основание чл. 649, ал. 3, изр. 1 ТЗ/ и решенията по тези иски засягат правната сфера на всички кредитори /чл. 649, ал. 5 ТЗ/, тъй като крайната им цел е връщане на имуществени права в масата на несъстоятелността. Несъмнено е, че кредитор на несъстоятелността, съответно

синдикът, не са длъжни да съединят в едно производство пред съда по несъстоятелността преферентния или отменителния иск /вкл. по чл. 135 ЗЗД/ и обусловения от него осъдителен иск и в този случай при едновременна висящност на двата спора делото по иска с правно основание чл. 648 ТЗ, вр. с чл. 649, ал. 2 ТЗ следва да бъде спряно.

чл. 648 ТЗ

чл. 649, ал. 1 и ал.3 ТЗ

Решение № 142 от 28.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 977/2023 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева

Производство по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на „Фючър Енерджи“ ООД /н./ срещу въззивно решение № 791/12.12.2022 г. по в. т. д. № 797/2022 г. на Апелативен съд София, с което е потвърдено решение № 894/19.07.2022 г. по т. д. № 2217/2021 г. на Софийски градски съд за отхвърляне на предявените от дружеството срещу „Анона Трейд“ ЕООД иск с правно основание чл. 79, ал. 1 ЗЗД и размер 89 757, 02 лв. – продажна цена за доставени количества електрическа енергия, както и иск с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД и размер 24 811, 50 лв. – обезщетение за забава на главницата за периода 01.11.2017 г. до 15.11.2021 г.

В касационната жалба се сочат касационните основания по смисъла на чл. 281, т. 3 ГПК. Излагат се твърдения, че съдът неправилно е приложил процесуалния закон и е оставил без уважение искането за спиране на производството поради наличие на преюдициален спор, какъвто се явява този по т. д. № 1828/2019 г. на Софийски градски съд с предмет искове по чл. 135 ЗЗД, предявени от синдика на дружеството срещу „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД. Претендира се отмяна на въззивното решение

От ответника по касация „Анона Трейд“ ЕООД е подаден отговор, с който се оспорва допустимостта и основателността на касационната жалба. Излагат се съображения, че въззивното решение е правилно. Дружеството е било уведомено за сключената между „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД и „Фючър Енерджи“ ООД цесия и е платило в полза на цесионера, който се е явил овластен да приеме плащането, поради което предявените искове са неоснователни предвид разпоредбата на чл. 75, ал. 2 ЗЗД. Ето защо, „Фючър Енерджи“ ООД /н./ следва да предяви претенциите си към „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД, а не срещу „Анона Трейд“ ЕООД. Заявява се искане за присъждане на разноски.

Г. В. С. и „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД, конституирани като трети лица помагачи в първоинстанционното производство, не ангажират становище по касационната жалба.

В открито съдебно заседание процесуалните представители на страните поддържат заявеното в касационната жалба и отговора на касационната жалба. От ответника „Анона Трейд“ ЕООД е депозирана молба вх. № 8960/23.05.2024 г., с която се заявява становище, че производството по т. д. № 1828/2019 г. на СГС е приключило с решение № 260 365/04.03.2021 г., влязло в сила на 04.12.2023 г., поради което твърдяното хипотетично основание за спиране не съществува. Представя се копие от справка в ЕПЕП по движение на делото с искане тя да бъде съобразена при постановяване на решението.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на първо търговско отделение, като взе предвид изложените касационни основания в жалбата, твърденията на страните и провери данните по делото съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, намира следното:

Исковото производство е образувано по молба на „Фючър Енерджи“ ООД /н./ чрез неговия синдик срещу „Анона Трейд“ ЕООД, обективираща осъдителни претенции за заплащане цената на доставена ел. енергия и допълнителни услуги по комбиниран договор

за продажба на ел. енергия и балансиране на краен клиент, както и обезщетение за забава на дължимата главница. Претенцията е обоснована с твърдения за висящо срещу цесионера „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД производство с предмет искове по чл. 135 ЗЗД за установяване относителна недействителност на седемнадесет договора за цесия и евентуално съединени с тях искове с правно основание чл. 647, ал. 1, т. 2 ТЗ, както и кумулативно съединен иск по чл. 55, предл. 3 ЗЗД. Сочи се, че в хода на това производство плащане от длъжника „Анона Трейд“ ЕООД в полза на цесионера не е било извършено. По настоящото дело срещу „Анона Трейд“ ЕООД са конституирани като трети лица помагачи на ищеца „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД и Г. В. С. при твърдения, че евентуално са получили плащане от длъжника „Анона Трейд“ ЕООД.

С решението на Софийски градски съд предявените искове са били отхвърлени с ключовия мотив, че ищецът не е активно материалноправно легитимиран, тъй като е прехвърлил вземането си чрез договор за цесия на „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД. Въззивният съд е възприел този извод и е постановил решение, еднопосочно с това на Софийски градски съд. И двете предходни инстанции са оставили без уважение искането на ищцовото дружество за спиране на производството до приключване на това по т. д. № 1828/2019 г. по описа на Софийски градски съд с предмет искове по чл. 135 ЗЗД, предявени от синдика на „Фючър Енерджи“ ООД /н./ срещу „Ню Енерджи Сълюшънс“ ЕООД и „Фючър Енерджи“ ООД /н./, за обявяване относителната недействителност на седемнадесет договора за цесия, единият от които е с предмет вземане на „Фючър Енерджи“ ООД /н./ срещу „Анона Трейд“ ЕООД, за чието изпълнение е предявен осъдителният иск по чл. 79, ал. 1 ЗЗД по настоящото дело. Инстанциите по същество са мотивирали отказите си да спрат производството с обстоятелството, че липсва идентитет между страните по двете дела - „Анона Трейд“ ЕООД не участва в производството по исковете с правно основание чл. 135 ЗЗД, поради което няма да бъде обвързано от силата на пресъдено нещо по т. д. № 1828/2019 г. по описа на Софийски градски съд.

С определение № 417/22.02.2024 г. е съобразено наличие на селективния критерий по чл. 280, ал. 2, предл. 2 ГПК и е допуснато касационно обжалване на постановеното от Апелативен съд София решение с цел проверка на неговата допустимост при съобразяване със задължителните постановки на ТР № 1/09.07.2019 г. по тълк. д. № 1/2017 г. на ОСГТК, ВКС, според които решение, постановено при наличие на основание за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК - висящ преюдициален спор от значение за правилното решаване на обусловения спор, е недопустимо и подлежи на обезсилване. Отделно съставът е отчел и даденото в т. 2 от ТР № 2/09.07.2019 г. по тълк. д. № 2/2017 г. на ОСГТК, ВКС разяснение, че в някои хипотези успешното провеждане на иска по чл. 135 ЗЗД се явява условие за реализиране правата на кредитор, включително кредитор на непарично вземане, съответно е налице връзка на преюдициалност между иска по чл. 135 ЗЗД /обулавящ/ и иска на кредитора за принудително реализиране на вземането му спрямо длъжника /обуловен/.

Основанието за спиране е налице, когато има висящ процес, по който със сила на пресъдено нещо ще бъде признато/отречено наличието на субективно право или правоотношение, релевантно за установяване на субективно право или правоотношение по обусловен процес, т. е. предметът на обусловеното дело инкорпорира в себе си предмета на обуславящото дело, като съдът, разглеждащ обусловения спор, се явява задължен да приеме наличието или липсата на субективно право или правоотношение, предмет на обуславящия спор. Наличието на преюдициален спор следователно може да рефлектира както върху активната процесуалноправна и/или материално правна легитимация на ищеца, така и върху пасивната процесуалноправна и/или материалноправна легитимация на ответника. В този смисъл е и доразвиващата цитираните в предходния абзац две тълкувателни решения казуална практика на касационната инстанция /решение № 1/2022 г. по гр. д. № 1584/2021 г. на III г.о.,

определение № 284/23.02.2023 г. по ч. гр. д. № 4716/2022 г. на III т.о. и др./ Сочената връзка на преюдициалност е налице и при исковете, изброени в нормата на чл. 649, ал. 1 ТЗ /в частност чл. 135 ЗЗД/, и осъдителните иски за попълване масата на несъстоятелността по чл. 648 ТЗ, вр. чл. 649, ал. 2 ТЗ, които са квалифицирани от законодателя като обусловени – основателността им зависи от уважаване на отменителните или преферентни иски. С отменителните и преферентни иски синдикът действа в интерес на всички кредитори на несъстоятелния длъжник /вкл. с конституирането му като съищец на основание чл. 649, ал. 3, изр. 1 ТЗ/ и решенията по тези иски засягат правната сфера на всички кредитори /чл. 649, ал. 5 ТЗ/, тъй като крайната им цел е връщане на имуществени права в масата на несъстоятелността. Несъмнено е, че кредитор на несъстоятелността, съответно синдикът, не са длъжни да съединят в едно производство пред съда по несъстоятелността преферентния или отменителния иск /вкл. по чл. 135 ЗЗД/ и обусловения от него осъдителен иск и в този случай при едновременна висящност на двата спора делото по иска с правно основание чл. 648 ТЗ, вр. с чл. 649, ал. 2 ТЗ следва да бъде спряно /в този смисъл и определение № 205/2020 г. по ч. т. д. № 436/2020 г. на II т.о., както и аргумент от определение № 512/2023 г. по ч. т. д. № 777/2023 г. на II т.о./.

Отнесени към процесния случай посочените по-горе разяснения мотивират настоящия състав на съда да приеме, че обективизираните в обжалваното въззивно решение съображения са неправилни по следните съображения:

Синдикът на „Фючър Енерджи“ ООД /н./ е предявил на 13.09.2019 г. иски с правно основание чл. 135 ЗЗД и чл. 55, ал. 1, предл. 3 ЗЗД срещу „Ню Енерджи Сълъшънс“ ЕООД за обявяване относителната недействителност на 17 броя договори за цесия, по които несъстоятелното дружество има качеството цедент, а ответникът качеството цесионер, и осъждане на цесионера да върне в масата на несъстоятелността евентуално получените плащания по вземанията, които е придобил в резултат на цесионните договори, като едно от вземанията е в размер на 89 147, 10 лв. и е към „Анона Трейд“ ЕООД. По исквата молба е образувано т. д. № 1828/2021 г. на СГС. На 16.11.2021 г. синдикът на „Фючър Енерджи“ ООД /н./ е предявил иск за вземане в размер на 89 757, 02 лв. срещу „Анона Трейд“ ЕООД по сключения между тях договор за продажба на електрическа енергия и балансиране на краен клиент № FE3001934/16.03.2015 г., с твърдения, че е кредитор. По исквата молба е образувано т. д. № 2217/2021 г. на СГС и по него е постановено решението, чийто инстанционен контрол е извършен с атакуваното в настоящото производство въззивно решение. Незаконосъобразно въззивният съд е отказал да спре производството по делото до приключване на спора по исковете с правно основание чл. 135 ЗЗД, предявени от синдика на „Фючър Енерджи“ ООД /н./. Мотивът за липса на субективен идентитет между делата се явява в противоречие с приетото в т. 2 от ТР № 2/09.07.2019 г. по тълк. д. № 2/2017 г. на ОСГТК, ВКС, че пълен идентитет между обуславящото и обусловено дело /едното от които по иск с правно основание чл. 135 ЗЗД/ не се явява абсолютно условие за спиране на производството. Въпреки, че длъжникът не е страна по договора за цесия, последният засяга неговия интерес точно да изпълни на надлежния кредитор или на овластено от него, от съда или от закона лице /чл. 75, ал. 1, изр. 1 ЗЗД/, за да се освободи от задължението си. Ето защо, той следва да бъде уведомен както за цесията, така и за нейното прекратяване, разваляне, обявяване на недействителност, нищожност и т.н. По иск за изпълнение на цедираното вземане, предявен от цедента спрямо длъжника, който не е престирал и на цесионера, вътрешните отношения между стария и новия кредитор са релевантни за спора и подлежат на доказване /така решение № 242/2019 г. по т. д. № 3097/2017 г. на I т.о. на ВКС/. Именно такъв е и процесният случай - при уважен отменителен иск срещу цесионера вземането се връща при цедента /в несъстоятелност/. Синдикът не знае дали длъжникът е платил на цесионера или не, поради което е предявил осъдителни иски както срещу цесионера по

т. д. № 1828/2021 г. на СГС /в съгласие с разрешението по т. д. № 1619/2022 г. на I т.о., ВКС/, така и срещу длъжника - настоящото дело. С плащането на всеки един от двамата /цесионера или длъжника/ старият кредитор се удовлетворява, респективно се попълва масата на несъстоятелността на „Фючър Енерджи“ ООД /н./. Цедентът в същото време няма право на плащане и от цесионера, и от длъжника, тъй като това двойно плащане би довело до неговото неоснователно обогатяване. В конкретната хипотеза двата осъдителни иска се явяват обусловени от иска по чл. 135 ЗЗД, тъй като уважаването на конститутивния иск, респективно отхвърлянето му влияе върху активната материалноправна легитимация на цедента, респ. цесионера да търсят плащане от длъжника. Последният има интерес да плати надлежно с оглед правилото на чл. 75, ал. 2 ЗЗД, за да се освободи от задължението си.

Като не е съобразил, че длъжникът „Анона Трейд“ ЕООД не е бил конституиран и не е участвал в производството по т. д. № 1828/2021 г. на СГС при наличие на интерес от това, съответно не е уважил заявеното от ищеца искане за спиране на производството по в. т. д. № 797/2022 г., Апелативен съд София е постановил недопустимо решение, което следва да бъде обезсилено. Необходимо е да се посочи, че в касационното производство, развиващо се по реда на чл. 290 – чл. 293 ГПК, правомощията на ВКС по отношение на обжалвания съдебен акт са лимитирани в рамките на касационните оплаквания до проверка за валидност, процесуална допустимост и правилност на обжалваното решение, при недопустимост да се събират нови доказателства и да се установяват нови факти. Поради това, зачитането на съдебния акт по преюдициалния спор, предмет на т. д. № 1828/2021 г., както разпорежда правилото на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК и каквото искане е релевилно длъжникът „Анона Трейд“ ЕООД в настоящото производство, не може да бъде сторено. Делото следва да бъде върнато на въззивният съд, който при наличие на влязло в сила решение по преюдициалния спор следва да го зачете без да спира производството.

Поради изложеното и тъй като се налага извършване на нови съдопроизводствени действия делото следва да бъде върнато на предходната инстанция за ново разглеждане от друг състав на Апелативен съд София.

19. Установената недействителност (нищожност) на съществен елемент от императивно уреденото съдържание на договора за потребителски кредит, попадащ в изброените в разпоредбата на чл. 22 ЗПК, в частност на посочените в договора ГЛП или ГПР съгласно изискванията на чл. 11, ал. 1, т. 9 и т. 10 ЗПК, се приравнява на неговата липса и поради това води до недействителност на договора за потребителски кредит. Неточното посочване на тези компоненти от задължителното съдържание на договора за потребителски кредит има същата последица, както и непосочването им.

26, ал. 1 ЗЗД, вр.

чл. 22 ЗПК

чл. 11, ал. 1, т. 9 и т. 10 ЗПК

Решение № 50013 от 5.08.2024 г. на ВКС по т. д. № 1646/2022 г., II т. о., докладчик съдията Петя Хорозова

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба на Б. Б. В., подадена чрез процесуален пълномощник, срещу решение № 980 от 29.04.2022 г. по в. гр. д. № 10080/2021 г. по описа на Софийски градски съд, ГО, IV въззивен състав, с което е потвърдено решение № 20109972 от 05.05.2021 г. по гр. д. № 14440/2019 г. по описа на Софийския районен съд, I г. о., 169 състав в обжалваната от касатора част, а именно - с която е отхвърлен

предявеният от Б. Б. В. срещу ПРОФИ КРЕДИТ БЪЛГАРИЯ ЕООД главен иск с правно основание чл. 26, ал. 1 ЗЗД, вр. чл. 22 ЗПК, за прогласяване нищожността на договор за потребителски кредит „Профи кредит стандарт“ № [...] от 09.05.2018 г. в неговата цялост.

Поради отхвърляне на главния иск с първоинстанционното решение е бил уважен предявеният евентуален иск за прогласяване нищожността на Раздел VI от договора, озаглавен „Параметри“, в частта, регламентираща заплащането на възнаграждение за закупен пакет от допълнителни услуги и размера на месечната погасителна вноса по този пакет, както и клаузите на чл. 15, от т. 1 до т. 5 от Общите условия на договора.

В касационната жалба се твърди, че въззивното решение е неправилно на основанията по чл. 281, т. 3 ГПК. Оплакванията са, че изхождайки от принципно неправилната теза, че недействителността на клаузите за ГПР и възнаградителна лихва не влече недействителност на целия договор за кредит, съдът не е обсъдил доводите на страната в този смисъл и неправилно е приложил закона. По подробни съображения относно недействителността на сключения договор за потребителски кредит на основание чл. 22 ЗПК вр. чл. 11, ал. 1 т. 9 и т. 10 ЗПК се моли обжалваното решение да бъде отменено и искът да бъде уважен, с присъждане на разноските.

Ответникът по касационната жалба – ПРОФИ КРЕДИТ БЪЛГАРИЯ ЕООД, чрез процесуалния си пълномощник, изразява становище за неоснователност на същата и моли обжалваното решение да бъде оставено в сила. Претендира разноски.

Касационно обжалване на въззивното решение е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по въпроса относно правните последици при недействителност на съществен елемент от императивно уреденото съдържание на договорите за потребителски кредити, в частност това по чл. 11, ал. 1 т. 9 и т. 10 ЗПК, с оглед разпоредбата на чл. 22 ЗПК .

Съставът на Върховния касационен съд, Второ търговско отделение, като взе предвид становищата на страните и данните по делото с оглед разпоредбата на чл. 290, ал. 2 ГПК приема следното:

За да се произнесе в атакувания смисъл, съставът на въззивния съд е приел за безспорно установено наличието на сключен между страните Договор за потребителски кредит „Профи Кредит Стандарт“ № [ЕГН] от 09.05.2018 г., по силата на който ответникът е предоставил на ищеца сумата от 3 000 лв., от които 1 033,17 лв. за рефинансиране, със срок на връщане 36 месеца, при размер на месечна вноса от 146,39 лв., годишен процент на разходите /ГПР/ от 49,90 %, годишен лихвен процент /ГЛП/ от 41,17 %, лихвен процент на ден от 0,11 % и дължима сума по кредита от 5 270,04 лв. Уговорена е и клауза за закупен пакет допълнителни услуги срещу сумата от 3 801,96 лв., платима на вноски по 105,61 лв., като по този начин общото задължение по договора възлиза на 9 072 лв. при общ размер на погасителната вноса от 252 лв.

Посоченият договор попада в обхвата на регулацията на ЗПК и ЗЗП. Съгласно чл. 22 ЗПК (в приложимата редакция към датата на сключване на договора), когато не са спазени изискванията на чл. 10, ал. 1, чл. 11, ал. 1, т. т. 7 – 12 и 20 и ал. 2 и чл. 12, ал. 1, т. т. 7 – 9 договорът за потребителски кредит е недействителен. Липсата на всяко едно от тези императивни изисквания води до настъпване на последиците по чл. 22 ЗПК – изначална недействителност на договора за потребителски кредит.

При проверката относно действителността на договора въззивният съд е приел, че същият отговаря от външна страна на установените в разпоредбата на чл. 10, ал. 1 ЗПК изисквания за писмена форма, на хартиен носител, като всички елементи на договора са представени с еднакъв по вид, формат и размер шрифт. В съответствие с чл. 11, ал. 1, т. 7 ЗПК в договора е посочен общият размер на кредита от 5 270,04 лева, сборуван от стойностите на предоставената заемна сума и дължимата за периода на договора възнаградителна лихва. Отделно е посочено общото задължение по договора от 9 072 лева, включващо стойността на закупения пакет допълнителни услуги. В чл. 3 от Общите условия, неразделна част от договора, са посочени и условията за усвояване на заемната

сума. Договорът не е сключен при условията на разсрочено плащане за стока или услуга, поради което разпоредбата на чл. 11, ал. 1, т. 8 ЗПК е неприложима.

Съгласно чл. 11, ал. 1, т. 9 ЗПК договорът за потребителски кредит следва да съдържа лихвения процент по кредита, условията за прилагането му и индекс или референтен лихвен процент, който е свързан с първоначалния лихвен процент, както и периодите, условията и процедурите за промяна на лихвения процент, ако при различни обстоятелства се прилагат различни лихвени проценти, тази информация се предоставя за всички лихвени проценти. Горните изисквания са свързани с възможността за промяна на първоначално уговорения лихвен процент. В случая лихвеният процент е уговорен като постоянен, а не променлив, поради което е достатъчно да бъде посочен неговият размер, което е сторено в договора. При фиксиран лихвен процент не е необходимо посочване на обстоятелствата по чл. 11, ал. 1, т. 9 ЗПК, като не важи и изискването за посочване на методиката за определянето му.

По отношение на годишния процент на разходите (ГПР) съставът на въззивния съд е приел, че същият е фиксиран като абсолютна процентна стойност – 49,90 %. В разпоредбата на чл. 5.2. от Общите условия са посочени взетите предвид допускания, използвани при изчисляване на ГПР по определения в Приложение № 1 начин - ГПР по кредита се изчислява, като се приеме, че лихвата и другите разходи са неизменни спрямо техния първоначален размер и ще се прилагат до изтичането на срока на договора. По този начин от страна на кредитодателя са изпълнени и изискванията на чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК.

В съответствие с чл. 11, ал. 1, т. 11 ЗПК условията за издължаване на кредита от потребителя са обективирани в погасителен план, съдържащ информация за размера, броя, периодичността и датите на плащане на всяка дължима месечна погасителна вноска, каквото е законовото изискване при договори за кредит с фиксиран лихвен процент. Посочени са поотделно: размерът на вноската по кредита, размерът на включените в него компоненти – главница и лихва, размерът на вноската по закупения пакет от допълнителни услуги и общият размер на месечната вноска. Тъй като лихвата е фиксирана, не е необходимо да се посочва последователността на разпределение на вноските между различните неизплатени суми, което изискване е поставено само при различни лихвени проценти за целите на погасяването.

Въззивният съд е изложил и подробни съображения за изпълнение на изискванията на чл. 11, ал. 1, т. 12 и т. 20 ЗПК, а доколкото кредитът не е предоставен под формата на овърдрафт разпоредбата на чл. 12 ЗПК е счтена за неприложима.

В заключение съдът е приел, че оспореното правоотношение отговаря на формалните изисквания за действителност, установени в ЗПК, поради което исковата претенция за прогласяване нищожността на целия договор за потребителски кредит на основание чл. 26, ал. 1 ЗЗД, вр. чл. 22 ЗПК се явява неоснователна. Посочил е, че наведените във въззивната жалба оплаквания за нищожност на клаузите, установяващи размера на годишния лихвен процент, годишния процент на разходите и на възнаграждението за допълнителни услуги, дори при положителен извод на съда за тяхната основателност, не са от естество да доведат до генерален извод за недействителност на целия договор за потребителски кредит, съгласно изискванията на чл. 22 ЗПК.

По материалноправния въпрос, обусловил достъпа до касация, становището на състава на Върховния касационен съд произтича от следното:

В хода на производството пред настоящата инстанция е постановено решение на СЕС от 21.03.2024 г. по дело С-714/22, с участието на ПРОФИ КРЕДИТ БЪЛГАРИЯ ЕООД, по преюдициални въпроси от значение за спора, което, с оглед задължителния си характер, следва да бъде съобразено при разрешаването на поставения правен въпрос за последиците от установяване недействителността на съществен елемент от императивно уреденото съдържание на договорите за потребителски кредити, в частност това по чл. 11, ал. 1, т. 9 и т. 10 ЗПК, предвид разпоредбата на чл. 22 ЗПК, че липсата на някой от

посочените задължителни реквизити на договора за кредит води до недействителност на целия договор.

Съгласно даденото от СЕС разрешение, чл. 3, б. Ж от Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, че разходите за допълнителни услуги, които са уговорени към договор за потребителски кредит и дават на закупилия тези услуги потребител приоритет при разглеждане на искането му за отпускане на кредит и при предоставяне на разположение на заетата сума, както и възможността да се отлага изплащането на месечните вноски, попадат в обхвата на понятието „общи разходи по кредита на потребителя“ по смисъла на тази разпоредба, а оттам и на понятието „ГПР“ по смисъла на посочения чл. 3, б. И, когато закупуването на посочените услуги се оказва задължително за получаването на съответния кредит или те представляват конструкция, предназначена да прикрие действителните разходи по този кредит. С оглед същественния характер на посочването на ГПР в договор за потребителски кредит, за да даде възможност на потребителите да се запознаят с правата и задълженията си, както и с оглед на изискването при изчисляването на този процент да се посочат всички разходи по чл. 3, б. Ж от Директива 2008/48, следва да се приеме, че посочването на ГПР, който не отразява точно всички тези разходи, лишава потребителя от възможността да определи обхвата на своето задължение по същия договор както непосочването на този процент. При тези съображения е прието, че чл. 10, пар. 2, б. Ж и чл. 23 от Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, че когато в договор за потребителски кредит не е посочен ГПР, включващ всички предвидени в чл. 3, б. Ж от тази директива разходи, посочените разпоредби допускат този договор да се счита за освободен от лихви и разноски, така че обявяването на неговата нищожност да води единствено до връщане от страна на съответния потребител на предоставената в заем главница. Освен това СЕС е постановил, че чл. 4, пар. 2 от Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, че клаузите относно допълнителни услуги, които са уговорени към договор за потребителски кредит и дават право на закупилия тези услуги потребител приоритет при разглеждане на искането му за отпускане на кредит и при предоставяне на разположение на заетата сума, както и възможността да се отлага изплащането на месечните вноски или да се намалява техния размер, по принцип не спадат към основния предмет на този договор по смисъла на тази разпоредба и следователно подлежат на преценка за неравноправност.

От горните задължителни указания по тълкуването на Директива 2008/48, както и от цитираната в решението по дело C-714/22 предходна практика на СЕС следва, че преценката за неравноправност и поради това – за нищожност по смисъла на чл. 146, вр. чл. 143 ЗЗП на посочените ГПР и ГЛП в договор за потребителски кредит е релевантна и за преценката относно нищожността на целия договор съгласно разпоредбата на чл. 22 ЗПК. Ето защо на въпроса, по който е допуснато касационно обжалване следва да се отговори, че установената недействителност (нищожност) на съществен елемент от императивно уреденото съдържание на договора за потребителски кредит, попадащ в изброените в разпоредбата на чл. 22 ЗПК, в частност на посочените в договора ГЛП или ГПР съгласно изискванията на чл. 11, ал. 1, т. 9 и т. 10 ЗПК, се приравнява на неговата липса и поради това води до недействителност на договора за потребителски кредит. Неточното посочване на тези компоненти от задължителното съдържание на договора за потребителски кредит има същата последица, както и непосочването им.

С оглед отговора на значимия по делото правен въпрос, касационната жалба се преценява като основателна.

Незаконосъобразен е изводът на въззивния съд, че с формалното посочване на ГЛП и ГПР в договора за потребителски кредит са изпълнени изискванията на закона и че неточното определяне на тези показатели няма значение за приложението на чл. 22 ЗПК.

В резултат на този неправилно формиран извод съдът не е разгледал нито един от доводите и обстоятелствата, релевирани с исковата молба и поддържани с въззивната

жалба, относно неравноправния характер на клаузите, с които в договора са посочени годишния лихвен процент и годишния процент на разходите по кредита, за да формира преценката си по основателността на предявения иск по чл. 26, ал. 1 ЗЗД вр. чл. 22 ЗПК. При пълната липса на мотиви относно основанието на иска касационният съд не е в състояние да осъществи функциите си по проверка за законосъобразност на въззивното решение, тъй като това би означавало за първи път се произнесе по предмета на спора.

С оглед горното настоящият съдебен състав намира, че обжалваното решение следва да се отмени като неправилно и делото да се върне за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд, при което съдът следва да се произнесе и относно разноските за касационното производство, съгласно разпоредбата на чл. 294, ал. 2 ГПК.